

PŘÍLOHY

Příloha 1	...	Návod k rozhovoru
Příloha 1.A	...	List - Nároky pedagogické profese
Příloha 1.B	...	List - Tvrzení o hodnotových orientacích a životních preferencích
Příloha 2	...	Formulář se sociodemografickými otázkami ¹
Příloha 3 – 8	...	Rozhovory ²
Příloha 3	...	Rozhovor s Janou
Příloha 4	...	Rozhovor s Jaroslavem
Příloha 5	...	Rozhovor s Blaženou
Příloha 6	...	Rozhovor s Vojtěchem
Příloha 7	...	Rozhovor s Johanou
Příloha 8	...	Rozhovor s Jakubem

VYSVĚTLIVKY K PŘÍLOHÁM

(...) tento symbol používaný v rozhovorech označuje vynechání části výpovědi učitele

---

¹ S ohledem na udržení anonymity učitelů nejsou vyplněné formuláře se sociodemografickými otázkami součástí příloh. K nahlédnutí nabízím pouze prázdný vzor formuláře.

² Součástí příloh tištěné verze práce je pouze rozhovor s Janou a Jaroslavem (přílohy 3 a 4). V přílohách elektronické verze práce jsou k nahlédnutí všechny provedené rozhovory.

Příloha 1

Návod k rozhovoru

Postoje k práci, hodnotová orientace a generační proměnlivost těchto dispozic v povolání učitele

1. Působení okolí na volbu povolání pedagoga, vliv a podpora rodiny a blízkých

„Existuje asi mnoho cest, jimiž se člověk může dostat k povolání, které vykonává. Protože právě povolání je tématem našeho rozhovoru, chtěla bych Vás na úvod požádat, abyste mi povyprávěl o Vašem rozhodnutí pro volbu tohoto povolání. Co vás vedlo k tomu stát se učitelem?“

Motiv: práce s dětmi, obor...

Vzory: rodiče, učitelé, přátelé...

Role zájmů a zkušeností v oboru před VŠ

Podpora rodičů ve studiu

2. Významné aspekty práce učitele

„Nyní se budeme věnovat Vaší profesní dráze. Chtěla bych Vás poprosit, abyste mi vyprávěl o všech povoláních, která jste v minulosti vykonával, včetně těch, která nepatří mezi pedagogická. Nemusíte pospíchat, důležité jsou pro mě i podrobnosti, zvláště pokud jde o důvody případného přechodu z jednoho zaměstnání do druhého. Nejlépe bude, začnete-li popořadě, od svého prvního zaměstnání až po to současné.“

Motivace k setrvání

Demotivace ... proč by přestal učit

Hodina, počin, na který je hrdý

Událost, o které si myslíte, že jste měl jednat jinak

Bezmoc

Sympatické dítěte... bagatelizace: sympatie běžná

Problematické dítě

Nároky pedagogické profese – list (příloha 1.A)

- filtrační otázky: co je náročné, proč, řešení

- co další je ještě náročné

Historická proměny profese

Pedagog muž vs. pedagog žena – náročnost, postoje, co je lepší/horší, jste rád..?

Starší vs. mladší kolegové – náročnost, postoje, co je lepší/horší, jste rád..?

VŠ – klady, zápory, nezbytnost (80-85% nemá)

Volba povolání – učinil by teď stejné rozhodnutí

Ovlivnění vlastní profesí učitele

3. Hodnotové orientace a životní preference

„Dříve než se dostaneme k poslední části rozhovoru, mám pro Vás takovou malou otázku „na uvolnění“. Představte si, že máte jeden den volna, který můžete strávit libovolně podle svých představ, nezávisle na prostředcích. Jak byste jej prožil?“

Čtyři tvrzení - list (příloha 1.B)

- souhlas, nesouhlas

- alternativa

4. Poslední otázka: „Chtěl byste na konec ještě něco dodat?“

Příloha 1.A

Nároky pedagogické profese

Psychická náročnost povolání

Nízké platové ohodnocení

Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují

Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele

Zodpovědnost

Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák

Riziko rychlého vyhoření

Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů

Nízká společenská prestiž

Fyzická náročnost povolání

Vysoký počet žáků ve třídách

Nedostatečný podpůrný systém

Sklobení osobního života s výkonem pedagogické profese

Příloha 1.B

Tvrzení o hodnotových orientacích a životních preferencích

Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je soutěživost.

Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými.

Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život.

Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená.

Příloha 2

Sociodemografické otázky k rozhovoru	
" Postoje k práci, hodnotová orientace a generační proměnlivost těchto dispozic v povolání učitele "	
A.1.	Jméno/pseudonym učitele
A.2.	Místo trvalého bydliště (okres):
A.3.	Název profese:
A.4.	Název instituce v níž pracujete (stačí obecný):
A.5.	Vaše vzdělání je (označte a doplňte, co pro Vás platí):
	A) SŠ
	název oboru:
	název školy:
	sídlo školy:
	B) VŠ
	název oboru:
	název školy:
	sídlo školy:
	C) kurzy z oboru pedagogika
	název kurzu:
A.6.	Délka pedagogické praxe v letech (přibližně):
A.7.	Délka praxe mimo obor pedagogika (přibližně):
A.8.	Rodinný stav:
A.9.	Počet členů, s nimiž žijete v domácnosti (včetně Vás):
A.10.	Rok narození:

Příloha 3

Rozhovor s Janou

Asi jako každý rozhovor, který je zaměřen na nějaké povolání, se vás na začátku zeptám, jak jste se vůbec dostala k tomuto povolání. Co pro vás bylo hlavním motivem?

Představu, že bych mohla učit na gymnáziu, jsem měla od té doby, kdy jsem sama na gymnáziu začala studovat, na gymnáziu v Opavě. Protože se mi líbil takový ten jiný přístup, lepší vztah mezi studenty a profesory, jaký byl na té střední škole. Na základní škole bych si to ani nepředstavila, ale tam jsem měla k některým svým profesorům takový obdiv. Představa tady toho zaměstnání se mi líbila, to byl ten motiv. Ale potom jsem si to studium vybrala taky podle toho, které předměty mi bylo blízké. Úplně jsem nešla studovat s tím, že „tak jako budu učit“. Chtěla jsem studovat, co mě baví, no a studovala jsem to v rámci učitelství pro třetí stupeň.

A o které předměty se jednalo, které ty předměty vám byly blízké?

Tak jedná se o dějepis a němčinu. Vždycky mi byly blízké. Takže i učím právě tyto dva předměty.

Jak reagovali vaši rodiče na tuto vaši volbu?

Tak já jsem se rozhodně zaměřovala tak humanitně, po takových oborech jsem se dívala. V době, kdy jsem se rozhodovala, to bylo v roce asi devadesát pět, tak se nás hlásilo hodně na učitelství. Jako na druhý i třetí stupeň. Bylo nás tenkrát možná i více než na práva nebo medicínu, protože to tenkrát bylo poměrně žádané studium, zvláště teda pokud člověk chtěl studovat jazyk. Tak to bylo poměrně takové, řekněme možná i prestižní. Dostat se na tu školu nebylo jednoduché. Rozhodně to byla i taková zajímavá vize studovat kombinaci, v níž je jazyk. A rodiče byli rádi. Taky se mě ptali, jestli bych nezkusila třeba práva, ale to mě vůbec nezajímalo. Představa, že budu právník, to mi nepřišlo vůbec atraktivní.

A vaši rodiče měli nějaké pedagogické povolání?

Ne, vůbec ne. V příbuzenstvu sice máme pedagogy, tety byly třeba učitelky, ale tohle mě třeba vůbec neovlivnilo. Bylo to vnímáno jako fajn povolání. (...) Učitelství byla tenkrát i taková dobrá volba, nebyla to jako nějaká „horší vysoká škola“, ani o studentech se nedalo tenkrát říct, že by to byl nějaký „slabší výběr“, tenkrát ne.

A když si vzpomenete na svoje kamarády z té doby, hodně z nich se taky vydalo tímto směrem?

Vydalo. A opravdu bych zdůraznila, že pokud se vydali studovat právě tu němčinu, angličtinu, prostě cizí jazyk, tak to tenkrát bylo vnímáno jako docela dost prestižní. Tenkrát po tom ještě byla i dost velká poptávka. (...) Rozhodně jsem se nesetkala s tím, že by to někdo někomu vymlouval a nebo že by to byla až nějaká taková druhá, třetí, čtvrtá možnost vysoké školy. To vůbec ne. A jak je za to placeno, to jsem vůbec nezažila tohle uvažování. Mě opravdu vedl hlavně ten zájem o obor, chtěla jsem studovat něco, co mě zrovna aktuálně bavilo, protože jsem přišla na to, že je to takový můj koníček.

A když se podíváte na tu svoji práci teď, co je v současné době vaším hlavním motivem?

No mě to teda dost baví jako práce. Letos učím úplně poprvé jenom dějepis, protože němčin dost ubývá, a já bych skoro řekla, že je to možná i lepší učit jenom jeden obor, že to i pro mě je takové přehlednější. No a mě to baví fakt tím obsahem, hlavně

ta historie je takovým mým koníčkem. Ta němčina, já ji mám ráda jako jazyk, ale trochu méně ráda ji učím. (...) Já ráda ten jazyk používám, ale vidím rozdíl, že je mi třeba bližší učit ten dějepis... Potom je tu i další věc, co se týče těch motivů. Já mám ráda takovou tu organizovanost toho času. Nebo to, že mám odpoledne čas, že mám prázdniny. A to všechno umím skvěle využívat. Jsem vlastně taky celý život zvyklá, že mám prázdniny. Absolutně mi vyhovuje ten „učitelský život“. Kdybych měla přemýšlet, jak naložím s nějakými pěti týdny dovolené, na to nejsem zvyklá... Tak i v tomhle vidím, že mám čas na svoje věci, nejsem takovým zajatcem té práce, nemusím v ní být dlouho. A když dělám něco odpoledne, tak to mě i částečně baví. Nebaví mě opravovat, ale baví mě nějaké jiné věci. Třeba si pro zábavu čtu knížku, ale vlastně to mám i do práce. Nebo jdu někam na výlet a zase to pak využiju i ve škole.

Tak to je ale potom ta práce hodně velký motiv.

To jo. Ale taky vám řeknu, že i to mělo takový vývoj. Prvních pět let mě to strašně bavilo. Potom, asi takový ten šestý až devátý rok, jsem úplně nebyla takový ten člověk, který je tomu, řekněme plně odevzdáný. Neměla jsem ten entusiasmus. A teď je to zase dobré. Ne že by mě to v té době nebavilo, ale třeba mi došly nápady, to spíš. Ale teď už mám zase lepší motor než před třemi lety.

Když si třeba vzpomenete na tu dobu před třemi lety, kdy jste si nebyla v té práci úplně jistá sama sebou. Co způsobilo, že Vám došly ty nápady? Demotivovalo Vás něco?

Spíš jsem se stala už tak lehce obroušená. Mě přestalo bavit vymýšlet ty aktivity na tu hodinu, dělat tu přípravu. Jako by mi možná spíš vyhovovalo jen to tak přežívat. A to je špatně. Pak ty hodiny neměly takový ten efekt. Já jsem možná byla i taková línější, protože to povolání chce strašně takovou tu invenci. A ono jako by to u mě kleslo, ta energie do toho daná. Taky jsem si říkala, jestli by nebylo zajímavé zkusit něco jiného. Ale neodhodlala jsem se k tomu, jen jsem uvažovala, jestli bych obstála i v jiném zaměstnání. Ale nikdy jsem nic nerozjela.(...) Ono se dá těžce popsat, čím to bylo, myslím ten útlum. Někdy mi možná přišlo, že se z toho začíná stávat takový cyklický koloběh, po těch pěti šesti letech. Ale ta krize byla dost mírná. (...)

V té ztrátě nadšení, narazila jste třeba i na něco, u čeho jste si říkala, ještě trochu a nechám té práce? Nebo umíte si představit nějaký důvod, proč byste opustila své zaměstnání?

Já jsem spíš byla jen v takovém rozpoložení, že kdybych třeba dostala nějakou nabídku, tak bych byla tenkrát otevřenější to zkusit. Přišlo by mi to tenkrát i takové normální. Ale to nebylo tím, že bych chtěla s tou prací skončit. Jenom když si vezmu, že to člověka nějak baví, tak tam přišel takový pokles. Na žádnou nabídku jsem nečekala. Ale tu svoji práci, na to jak jsem zvyklá ji prožívat, jsem ji tenkrát moc neprožívala. Uměla bych si tenkrát představit i něco jiného, ale teď takhle nepřemýšlím.

Když tedy hovoříme o té přípravě hodin a nadšení do té přípravy, určitě si vzpomenete na nějakou svojí hodinu, nebo den, nebo nějaký pedagogický počin, na který jste opravdu hrdá. Vlastně ani nezáleží na tom, jestli to přímo souvisí s výukou nebo přípravou... Mohla byste mi popsat nějakou takovou událost?

No, jejej. To mě hned nic nenapadá. Spíš mám někdy takový dobrý pocit, že jsem třeba zaujala. Třeba přicházím z té třídy do kabinetu a mám takový dobrý pocit, že je to zaujalo. To se mi stává a mám z toho fakt radost. Třeba když se stalo, že poslouchali ti, o kterých bych to tak moc nečekala. (...) Jako já to většinou stavím na ten dobrý pocit i na takové té atmosféře, jak se studenti chovají, jak se otevrou. Někdy je to i tím, že to téma, které jsem si připravila, bylo dobře zpracované a proto je to chytlo. Třeba někdy,

když dělám nějakou nestandardnější přípravu, když třeba pracuji ve skupinkách. Jen nevím, jestli je tohle nechytne víc jen proto, že je to změna. Ale asi jde hlavně o ty momenty, kdy oni začnou tak nějak komunikovat se mnou. Že se tam něco povede, takový ten střet těch nálad. Nejen u jednotlivců, ale u větší části třídy. Mám pocit, že je třeba zaujmu tím, když řeknu něco aktuálního, něco, co v té hodině třeba ani nečekají.

Bereme třeba, já nevím, Francouzskou revoluci, ale já jsem třeba byla na nějakém místě, nebo jsem viděla něco, co s tím trochu souvisí, a teď mi přijde docela zajímavé jim to říct. Pak se o tom vedlejším tématu společně bavíme a já vidím, že je to opravdu zajímavé.

Taky třeba říkají nějaké svoje zkušenosti. A nedrží mě u toho vedlejšího tématu jen z toho důvodu, že by chtěli tu hodinu nějak „oddálit“. Jsou to ty situace, kdy se se mnou baví, ani nechci říct, že ne jako s učitelem, proč ne, ale spíš se bavíme na bázi „můj lidský zájem- jejich lidský zájem“. V tom se tak nějak protne. Všichni tam nemůžou mít rádi dějepis, všichni tam nemůžou mít rádi mě, ale můžeme se střetnout právě u nějakého takového tématu. (...)

Existuje zase naopak nějaká situace, o které si zpětně říkáte, že jste měla jednat jinak?

No, tak to jo. Když třeba nějak výrazněji použiju svoji autoritu. Ono je to důležité ukázat, že ta autorita tu je. Oni se pak i učí, co mohou a co nemohou. Ale když už si to musím nějak zdatelně vynutit nebo zdůrazňovat... Někdy to je, si myslím, na místě.

Ale někdy zvažuju, jestli jsem to dobře odhadla. Já sice neřvu, ale používám takovou tu „promluvu“. To je možná pro ně takové nepříjemné. Pro starší je to zase už takové trapné, nebo já jsem pro ně trapná, ne ta situace, to oni se k tomu spíš staví tako, jako *at' se teda vykecá, my to nějak vydržíme*. Přitom, já si myslím, že nejsem na ty pravidla moc náročná. Nelpím na moc detailech, ale když přijdu do třídy a polovina si tam ještě něco dodělává, nebo mě ani nevnímá, tak to už je moc. (...) Ty situace, kdy si tam sjednávám pořádek se mě totiž emočně hodně dotýkají.

Já to teď možná úplně nechápu. Vadí vám to, že musíte takhle zasáhnout, a proto se cítíte špatně a nebo jestli vám to vadí protože si myslíte, že jste měla jednat jinak. Že jste jim třeba teď zrovna neměla „promlouvat to duše“.

No právě, já třeba někdy asi neodhadnu tu míru. Spíš to druhé. Někdy to trochu přeženu. Někdy to udělám špatně. Někdy to stejné, co použiju je dobré, ale jindy to udělám a je to špatně. Nepoznám to vždycky.

Vybavujete si nějakou situaci, kdy jste si připadala v té své roli pedagoga úplně bezmocná?

Jo, určitě. Tak to je třeba když jsou studenti takoví kalkulující, nerespektují. Když je někdo líný nebo je takový ignorant, že nebude něco nosit a vystupuje tak, že vyzkoušet ho nemůžu. Potom co já vlastně můžu udělat? Já mu můžu tak maximálně napsat pětku. Mě ta pětku přijde strašně málo. Co si z toho vezme? On je smířen s tím dostávat pětky nebo nějaké špatné známky, takže to nemá vůbec žádný efekt. Tak jako on to má pohodlné, ani k té tabuli nedojde, on se neobtěžuje, o nic se nesnaží a dostane tak maximálně pětku. A co s ním? Nebo ještě nasazuje taková ta gesta *tak mi tu pětku napiš*. Někdy ty známky opravdu vůbec nemají efekt. Třeba v pololetí, i kdyby měl někdo pět pětěk, tak prostě nepropadne. První pololetí se dá prostě prospat. Oni u mě v dějepise dostanou tři čtyři známky za pololetí. A setkala jsem se třeba s tím, že student měl první známku jedničku. U něj dost nečekaný výsledek. Byla to nějaká vykouzlená známka. Nevěřím tomu, že by to uměl, ale nepřišla jsem na to, jak se mu to povedlo... No a on potom kalkuloval s tím, že už se mu tam vlastně skoro nic nemůže stát, i kdyby se skoro neučil. A ono to tak opravu je. Ale proč já bych kvůli němu měnila ten styl, to bych ho měla každou hodinu zkoušet? Já pak budu úplně vyřízená a zasednutá na něj. On pak

dostal dvě pětky a já jsem mu to měla napsat a říkám: „Ale to jsou dvě pětky.“ – „No tak mi to napište, mě to nevadí.“ A to je to. Tahleta bezmoc. Že se ten student naučí chodit v tom systému a vůbec mu nejde o to, že je to trapné, že je na gymplu a neumí k tomu učivu nic. Že tam necítí trošku takovou tu společenskou vazbu. (...)

Děkuju. Ted' se přesuneme k jednomu bodu, který jsem na začátku přeskočila, a sice vaší profesní dráze. Budou mě zajímat všechna povolání, která jste kdy vykonávala. Od úplně prvního až po to současné. Ale chtěla bych, abyste mi taky popsala, v čem každé to povolání spočívalo, jaký byl váš vztah k němu a taky proč jste jej případně opustila a přijala nějaké jiné.

Tak to mám velmi jednoduché. Já jsem státnicovala v roce 2000 a tohle je moje první místo. Neučila jsem nikde jinde než tu na gymplu. Jenom výjimečně jsem, asi čtrnáct dnů nebo tři týdny, učila jako zástup na gymlu v Hlučíně. Potřebovali tam zástup na němčinu. Ale zase, byla to střední škola, ani jsem tam tu atmosféru nepoznala. Brala jsem to velmi dočasně. Jinak třeba jak to chodí na základce, to znám jenom z doslechu.

Plánujete třeba, že byste změnila pracoviště?

Ne to určitě ne. Tady mám dobré zázemí v kolezích, někteří jsou zároveň i mí přátelé. Můžu s nimi dost času trávit i tady v práci, ale pak to přerůstá i do volného času. I studenti jsou tady fajn. Jako teoreticky si umím představit, že bych byla na jiné škole, ale vůbec to neplánuju. Proč bych opouštěla dobré zázemí a šla na školu, ke které nemám vztah? Třeba slýchám, že někde je něco lepší, podmínky a tak, ale já bych tam zase neměla ty lidi. To je pro mě zásadnější. Tady je asi padesát učitelů a já tady mám tak čtyři pět hodně blízkých lidí. S těmi ostatními mám takové normální vztahy, třeba je ani moc nepotkávám. Kdybych tady měla jenom takové vztahy, tak bych vlastně i mohla přejít téměř kamkoliv.

Paralelně s vysokou školou jste vykonávala nějaké povolání?

Ne, vůbec.

Určitě se vám stává, tak jako nejspíš u všech lidí, že jsou vám i mezi studenty někteří tak nějak od přírody sympatičtější a jiní zase naopak nesympatičtí. Můžete mi popsat, jaké jsou ty vlastnosti studentů, které vám jsou sympatické, případně nesympatické? Můžete uvést i konkrétní příklad.

No, třeba že ten student je pro něco zapálený, nemusí to být jedničkář, to ani ne. Ale je to takový ten zájem o to, co mu dávám. Nebo je to taková ta „lidská jiskra“, když se mnou ten student mluví tak jakoby „uvěřitelně“, sám za sebe. To člověk vycítí, že ten rozhovor nesleduje takovou tu hru, že *já jsem ten učitel*, a proto se mnou ten student tak hovoří, jakoby trochu takticky. To chování „student – profesor“, je sice v pořádku. Je v pořádku, že berou tu normu, ale potom to není vlastně to, že *mě úplně berou*. Jen hrajeme ty role. Já mám nejraději, když poznám, že se baví z té své přirozenosti a že nás třeba spojují ta témata, na která jsme třeba náhodně narazili v hodině. Že to právě ten vztah „student – profesor“ přerůstá a já najednou zjistím, že se bavíme a bavíme se přes přestávku a že to baví jednu i druhou stranu. To jsou taková ta zjištění toho, že máme jakoby stejné naladění. A potom mám na ty studenty opravdu slabost, protože najdu takovou lidskou spřízněnost. Potom, když jsou třeba v té skupině a já vidím, že něco neví, tak já z toho nejsem úplně v pohodě, když jim musím třeba dát tu špatnou známku. Pak nejsem ani úplně ráda, že jsem v té roli učitele ve vztahu k nim. Ale ještě se mi nestalo, že by to ten vztah nějak narušilo, protože oni to tak neberou, tu známku. Tam jde zase i o to, že oni jsou už taky dál a dokážou to unést... Ale mě to rozhodí. (...)

A co ti nesympatičtí studenti?

Stalo se mi, že i se studenty, se kterými jsem měla dobrý vztah, nastalo období, kdy mi dost lezli na nervy. Ale že bych nějakého studenta nemusela celou dobu, kdy jsem ho učila, tak to se mi nestalo. Spíš to byla taková etapa. On se třeba nějak změnil. Nechci to ale hned házet na tu pubertu. Jde třeba o to, že když jsou tu ti studenti od té primy, tak jsou ještě malí a fajn a potom, jak vyrostou, tak tam už má někdo takovou „svoji identitu“. (...) S tou neoblíbeností některých studentů to mám tak sezónně. Třeba tam byl nějaký incident, když se třeba nějak drze choval. Pak je období nějakých dvou měsíců, kdy mám od něho odstup. Oba to cítíme, i on.

Jak řešíte takovéto incidenty?

No, tak já si třeba nenechám líbit, když je na mě někdo drzý nebo odmlouvá. Takže to řeším hned na místě, řeknu mu, jak se má chovat. Ono to je někdy takové trapné, když je třeba tomu studentovi už osmnáct, ale mi přijde blbě, abych si nechala líbit, že on by si ty nohy nejraději dal na lavici. A to jsou třeba jen jeden nebo dva ve třídě takoví, ale já to nebudu ignorovat jen proto, ať mám klid. A proč by tam měli ostatní sedět jak „blbci“, zatímco ti se chovají jako frajeři? Ale ne že bych je po tom incidentu ignorovala, to ne. A vždycky se taky snažím, abych na ně nebyla nějak zasazená, že je třeba hned potom nezkouším, to prostě nedělám. (...) To spíš vyšumí většinou, to odezní.

Dobře, tím jsme teda načli téma nároků vaší profese. Mám tady seznam několika věcí³, které považují podle nedávného výzkumu provedeného mezi učiteli v České republice, čeští učitelé za největší obtíže své profese. Projděte si je, prosím, popořadě a řekněte mi, jaký vztah máte k jednotlivým bodům vy. Jsou pro vás taky náročné, nebo nikoliv? Zase, pokud máte nějakou konkrétní zkušenost, tak ji můžete zmínit.

Psychická náročnost povolání. Tak to bych řekla, že je, ale já si ji zatím moc neuvědomuju. Připouštím si ji, ale ještě mám takové ty rezervy, toleranci. Je jenom jedna taková věc, která je u mě znatelná. Když je člověk naprogramovaný, že pracuje od prázdnin do prázdnin, těch deset měsíců, tak v červnu už ztrácí tu trpělivost. Ta psychická náročnost tady je, ale zatím mě to neválcuje, jen v takových signálech, je to krátkodobé. Spíš, když hovořím po nějakých jedenácti letech, tak si myslím, že na gymnáziu je to náročné méně. To jsou opravdu výjimky, když musím se studentem něco řešit. Je to trošku přímá úměra, že čím jsou ti studenti inteligentnější, čím víc jim jde o výsledky, čím víc jsou ty „studijní typy“, tím jsou s nimi menší kázeňské problémy. Mám pocit, že tady opravdu skoro jen učím. A to mě baví. Takové to, že *mi někdo rozhodí hodinu*, to tady skoro není. Spíš někteří ti studenti už mají po letech vybráno, na co se soustředí a na co ne. Takže některé předměty pak jako ignorují, nebo už se jim věnují jen od písemky k písemce. Já bych tu psychickou náročnost zatím viděla tak na padesáti procentech.

Já taky se nějak nepřepínám. Ani nemám problém s tím, že bych si říkala, musím se nějak naladit, než přijdu do třídy, protože mám teď zrovna špatnou náladu. Naopak se

---

³ Byl předložen list s následujícím seznamem záporů učitelé profese, které čeští učitelé ZŠ a SŠ vybrali jako nejvýznamnější v rámci výzkumu *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce; Učitelé ZŠ a SŠ*. Zadavatel: MŠMT. Vypracovalo: Factum Invenio v roce 2009. Znění otázky: „Zápory učitelé profese – z předloženého lístku vyberte 3 nejvýznamnější nevýhody učitelé profese“ (Q19). Vybrané nejvýznamnější zápory: Psychická náročnost povolání, Nízké platové ohodnocení, Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují, Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele, Zodpovědnost, Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák, Riziko rychlého vyhoření, Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů, Nízká společenská prestiž, Fyzická náročnost povolání, Vysoký počet žáků ve třídách, Nedostatečný podpůrný systém, Skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese.

mi stává, že když mám špatnou náladu a jdu do třídy, tak mě to ty špatné myšlenky odvede jinam. Spíš si ale to jen tak teoreticky říkám, že kdybych třeba pracovala v nějaké firmě, tak by to pro mě bylo ještě horší. Pracovat v nějakých těch termínech a ti šéfové... Já jsem tu vlastně skoro celý den šéfem sama sobě.

Nízké platové ohodnocení. Já jsem ho nikdy neřešila, ani nějak výrazně nekritizovala. Pro mě je výhoda, že dělám, co mě baví. Teď nejsem v situaci, kdy bych tu finanční stránku nějak řešila. Vždycky to může být lepší, ale není to pro mě zásadní, rozhodně bych kvůli tomu neodešla.

Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují. Teď po těch letech mám pocit, že rodiče jsou možná i z podstaty doby takoví větší stěžovatelé a že si něco jakoby více nárokují. Začíná tu být více takový ten „klientský“ vztah, škola má něco poskytovat a pokud třeba ne, tak ta kritika je větší. Stupňuje se aktivita rodičů, v tom smyslu, že si hlídají, co ta škola těm studentům dává a jestli jim dává to, co má.

Máte třeba konkrétní zkušenost?

To teď říkám spíš víc obecně, něco slyším taky od kolegů. Ale já jsem dosud měla vždy dost dobrý vztah s rodiči. Je lepší domluvit se hlavně tak nějak lidsky, třeba i mimo rámec nějakého předpisu. Ono to má pak lepší efekt i u toho studenta, když si všichni vzájemně vyjdeme vstříc. Tomu bych vždycky dala přednost.

Považujete to za dobrý trend?

No tak do jisté míry jo. Protože pokud by třeba šlo o kvalitu výuky, tak určitě. Nemá smysl stěžovat si učitelům na to, jak škola vypadá. To on nemůže ovlivnit, to ovlivní třeba správce. Ale kvalitu výuky ovlivnit může. I kdybych já někde měla dítě, tak chci, ať to na té škole funguje, jak má. Vždyť ono se taky nedá říct, že je to vzdělání úplně zdarma. Rodiče do toho vždycky investují. Beru to jako dobrý trend. Ti rodiče začínají být i sebevědomější a nebojí se ozvat. Dřív by se neozvali, protože se báli, že to dítě to nějak zaškátulkuje a učitelé pak budou říkat *no, to je ten od toho stěžovatele*. Teď je to spíš vytváří i jakýsi respekt vůči těm rodičům. Jak jsem řekla, já s tím dneska nemám problémy. Ale je pravda, že zítra se mi to stát může.

Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele. No tak já bych řekla, že tohle je dost ojedinělé, stane se to, ale je to spíš u těch menších. Jenže ti se zase dají více motivovat. U těch starších už se ty nároky zvyšují, musí studovat hodně pilně, přitom už u nich může upadat ten zájem. Buď proto, že už jsou unavení, nebo kvůli tomu, že mají zájem vlastně už jen o konkrétní předměty a ty ostatní začínají selektovat. Že by nerespektovali učitele, to nemám pocit. Tady, ani obecně na gymnáziích.

Zodpovědnost. No tak ta je vždycky. Tu asi prožívám hodně. Hlavně na školních výletech, kde si více uvědomuji, že je mi ten student opravdu svěřen a něco by se mu mohlo stát. V takových těch běžných dnech si to neuvědomuju. Ale mimo školu to nesu velmi těžce. Já si třeba ten výlet pak prostě neužívám. Mívám takové „laviny strachu“ a i když jim to přeju, tak já bych je nejráději nikam nepustila, docela se bojím.

Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák. No tak to formuluju neustále, ale vždycky jde o nějaké maličkosti. Třeba je někdy těžké odhadnout, kdy se žáci na něco „jen vymlouvají“ nebo mají opravdu na něco nárok.

Vzpomínáte si na nějaký příklad?

No třeba takový ten úzus, že učitelé předbíhají v jídelně. Ale ti studenti tam musí stát těch patnáct minut. Když to potom dělají také a vymlouvají se na to, že my to přece taky děláme, tak je to potom takové trochu trapné si za tím tak stát. Dalším příkladem je, třeba když s nimi něco chci prodiskutovat, ale něco s takovým tím morálním podtextem, třeba nějaká pravidla. Oni si totiž neuvědomují, že se sice můžou zapojit do diskuze, ale že ta pravidla budou vždy platná a oni je mohou jenom trochu usměrnit ne zrušit. Nějaké velké záležitosti mě teď ale vůbec nenapadají. Myslím, že tak jako celkově to jasně vymezeno je, spíš ten učitel si toho může dneska dovolit méně. Ale jasně to vymezeno je.

Riziko rychlého vyhoření. Když to děláte s tím nasazením a potom cítíte ten útlum, tak si myslím, že ano, že to riziko tu je. Ale vyhoří spíše ten, kdo nasadí takovou tu těžkou kreativitu. Když do toho někdo nic neinvestuje, tak tam k ničemu nedojde.

Jakože kdo moc hoří, rychleji vyhoří?

No, já i myslím že jo. Je tady riziko rychlého vyhoření. S tím souhlasím.

Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů. No tak to jo. Už teď jsem na takových čtyřicet procent úředník a na šedesát procent učitel. Co se týče té evidence a všeho, o co se stará učitel nebo třídní, tak jen za těch jedenáct let, co učím, to všechno narostlo o sto procent. Plno věcí, které jsem dřív jako třídní nemusela, musím teď mít úplně pod kontrolou. Například ve Francii dělá takovéto věci na školách speciální úředník, který má vlastní kancelář. Třeba pozdní příchody neřeší učitel ale on. Stará se o to, aby to bylo kázeňsky postihováno. Vůbec to nejde přes učitele a tím pádem se nezatěžují ty vztahy. Kdyby tady na ty uvolněnky, omluvenky, potvrzení byla jedna kancelář, tak by to bylo ideální. To je fakt nejhorší problém. Já jsem byla osm let třídní a teď mám zase třídu, tak vidím, jak astronomicky to narostlo, protože mám to srovnání. A teď se to bude všechno ještě vkládat do elektronického systému...

Nízká společenská prestiž. Tak já si myslím, že jo, že je nízká. Už třeba v rámci vysokoškolského vzdělání. Když se třeba studenti hlásí na vysoké školy, tak docela opovrhují tím učitelstvím. *Tak jsou to peníze, je lepší být právníkem, lékařem, nebo ekonomem,* takhle uvažují. Ta nízká prestiž učitele fakt v té společnosti je. Nebo asi je to vnímáno ve společnosti tak průměrně, ta prestiž toho povolání.

Myslíte si, že je to kvůli těm peněz?

Já si myslím, že ty peníze jsou jedna z těch položek. Dneska je to celospolečensky nastaveno tak, že kdo je úspěšný, tak má, já nevím, i ty příjmy. Není to dobré měřítko, ale je to tak dneska vnímáno. Nevím přesně, čím vším to kleslo, ale prostě to kleslo.

A jak si vykládáte slovo „prestiž“? Třeba jakým jedním dvěma slovy byste ho nahradila?

Uznání.

A jak vnímáte vy sama bez ohledu na mínění společnosti tu prestiž vašeho povolání?

No pro mě to prestižní je. Protože mě to přijde zajímavé a nemám ani nějaký problém s těmi financemi. Cítím, že je to společensky nízko hodnocené, ale já se necítím nějak špatně, necítím se, jako že „mám nízkou úroveň“. Já osobně si to nenesu jako břímě, ale obecně to tak vnímám.

Vadí vám, že společnost hodnotí vaše povolání takto?

Možná, že mi to trošku vadí v tom, že když se řekne „učitelka“, tak si člověk, představuje takovou možná i „slepici“, nebo někoho takového. Že je to spojováno s předsudky, jako by to byla diagnóza. Stejně jsou na tom třeba policisté. Ale já si tohle „zatížení“ třeba nedovedu spojit se slovem „lékař“, „právník“, na tom to není. Není tam nic, co by je zesměšňovalo a snižovalo. Takže připouštím, že to je.

A jak si myslíte, že by vypadala ta prestiž učitele, kdyby ji měli hodnotit jen učitelé.

Ne celá společnost, ale jen učitelé jako její „podmnožina“. Jak by to vypadalo?

No já nevím, jestli se cítí nějak prestižně? Myslím, že ne. Vidím opravdu pokles, jde když tak jen o nějakou individuální spokojenost. Co se týče té prestiže, tak tím člověk na rozdíl od toho právníka, lékaře nijak neoslňuje.

Vysoký počet žáků ve třídách. No to je docela problém. Když se má člověk naučit cizí jazyk ve dvaceti pětadvaceti lidech, tak to se nenaučí téměř nikdo nic. V dějepise, tam je jich třicet a problém to není. Jako záleží, no. Ale čím méně, tím lépe. Vždycky to jde výrazně poznat. Bylo by ideální rozdělovat to na více tříd s menším počtem studentů. Třeba patnáct...

... patnáct považujete za ideální počet?

No tak to ne, ale třeba těch dvacet. Jako patnáct je málo, ale když se učí jazyky tak je třeba ideální dvanáct, ne dvacet dva, jak to bývá. Není to dobré, když se ty třídy tak slučují.

Nedostatečný podpůrný systém. Tak to si myslím, že ten podpůrný systém je absolutně nedostatečný. Sice jsem neměla přímou zkušenost, ale co vím z doslechu... Většinou se z těch záležitostí udělá ještě druhotný problém. Třeba už jenom to, že pořád není zvykem, aby škola vstupovala do záležitostí studentů, které jsou tak nějak více osobní. Učitelé zvažují, jestli do toho řešení problému vůbec jít. Třeba si říkají, že je to jen jejich subjektivní pohled. To mi někdo říkal o nějakém učiteli, který měl u jednoho studenta podezření na drogy a obrátilo se to nakonec proti tomu učiteli samotnému. Že to prý byl subjektivní pohled. Nebo je tu vždycky otázka, zda vůbec ta osoba chce, aby jí bylo pomoheno? Chce se ta osoba, které má být pomoheno, do toho vložit? Možná, že systém je dobrý, ale lidé pak do toho rizika málokdy jdou. V tom je právě největší problém, že se učitelé skutečně zdráhají to řešit, protože to není moc odzkoušené. Na tom to „drhne“. Většinou si s tím pak ty instituce neví rady. Je fakt, že ale na tuhle otázku skoro možná neumím odpovědět. Nemám vlastní zkušenost.

Skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese. No tak to vůbec nevím, jak tohle může být pro někoho problém. Skoro si myslím, že každá jiná práce je v tomhle ohledu náročnější.

Není to tím, že, jak jste sama řekla, máte víc toho volného času?

No určitě? Já ani nevím, co je dneska větší odměna než volný čas. Jediné, co mě napadá, možná když někomu chybí v tom osobním životě ty finance. (...)

Dobře děkuju. Teď se dostáváme k další části. Vy jako učitelka – žena, když se podíváte na své kolegy, učitele – muže, jak hodnotíte jejich přístup k tomuto povolání, metody, vztah k dětem? Může být podle vás toto povolání pro muže nebo pro ženy náročnější?

Já nevím, já si myslím, že to je skoro stejné. Myslím, že muži mohou mít trošku

tu výhodu, že jsou tak jako prvoplánově zajímavějším elementem v tom školství. Tak to je taková jejich možná devíza. Protože, nejsem si jistá, ale mám ten dojem, že nějakých osmdesát procent učitelů jsou ženy. Ale jestli je tu nějaký jiný rozdíl, třeba v přístupu k práci, to nevím. Někteří učitelé – muži jsou třeba puntičkáři, na ty já nikdy nedosáhnu, a potom jsou zase třeba takoví, co mají ten nadhled mnohem větší než já. Ale asi bych ty učitele vůbec na muže a ženy nedělila.

A našla byste nějaké jiné kritérium, podle kterého by bylo možné ty učitele rozdělit? Když to není to pohlaví, podle vás.

Tak možná je podle charakterů těch oborů, co vyučují. Třeba se říká, že humanitně zaměřeni jsou takoví víc kreativní. Zase ti přírodovědci a matematici jsou více přesní a důslední, i co se týče, já nevím, jestli něco dodrží, když to slíbili. Zase si myslím, že tělocvikáři dokážou mít takový největší nadhled, protože s těmi studenty prožívají lyžáky a vůbec to mimo školní prostředí. Jako třeba úrazy. Já se z toho sesypu, nevím, co rychle, když vidím rozbitou hlavu. Oni to řeší tak jako dost chladnokrevně. Ty rozdíly, to vyplyne z povahy toho člověka., protože i podle své povahy si člověk přece volí obor. (...)

Já vám teď navrhnu ještě jedno kritérium na posouzení učitelů, co se týče přístupu ke svému povolání, náročnosti, metodám a tak podobně. Je to věk. Vy máte tu výhodu, že můžete hodnotit jak nové učitele, kteří přicházejí čerstvě z vysokých škol a učí jen pár let, tak ty nejstarší, nejzkušenější, „zasloužilé“. Vidíte mezi vámi nějaké rozdíly?

Mladí mohou být pro tu školu takové super zpestření. Spíš mám ale takovou zkušenost, že věk nehraje roli. Dřív jsem si to myslela, ale teď bych to netvrdila. Jde spíš o tu osobnost. Na té osobnosti záleží, jaká kliše se na ní nejvíce podepisují, třeba i ohledně toho věku. Že je někdo starší, a proto bývá nedůtklivý, je špatně. Ale nedůtklivý může být i mladý. Někteří učitelé tu jsou třeba čtyřicet let a jsou perfektní. I takovým „tím přístupem“ . Vůbec to není tak, že by tady tím prostředím nějak „zestárli“ a hravě „strčí do kapsy“ i mladší kolegy. A potom jsou takoví, co plní tabulkové normy a jsou celkově upjatější, a přitom je jim třeba pětadvacet.

A jak jste se dívala teda na ty věkové rozdíly, když jste tu nastoupila po vysoké škole. Jak jste se dívala na své starší kolegy?

Tak já jsem k nim měla takový odstup, než mě přijali. Cítila jsem mezi námi takovou vzdálenost, což byl to spíš jen můj pocit, který ve mně časem odbourali. Zase dokud jsem tu byla jen krátkou dobu a ti nejstarší studenti, kteří tu studovali, byli vlastně jen o pět let mladší než já, tak mi přišlo, že mám tak možná i nějak blíž k těm studentům než k těm kolegům. V tom to zase bylo docela zajímavé a atraktivní. Tohle teď už teď nemám, protože ti nejstarší jsou ode mě mínus sedmnáct let. Teď už jsou ty vztahy více individuální, s někým si rozumím víc a s někým míň. Už to není o tom věku.

Děkuju. Ještě kdybyste se podívala na tu pedagogickou profesi. Vy, jako profesorka historie, to budete umět dobře posoudit, vidíte i nějakou proměnu této profese v průběhu dějin?

No tak já nevím. Mám pocit, že se trošku snižují nároky. To, co má dneska dát gymnázium, je míň než dřív. Člověk, který dříve vyšel z gymnázia, měl větší znalosti. Dneska už jenom ta státní maturita je mnohem snažší, než maturita školní. Nebo jiný příklad, člověk by je chtěl něco z toho oboru tak jako „maximálně naučit“, ale oni už o to přestávají mít zájem, protože na vysoké školy se dostávají přes scio testy. To mi přijde, že snižuje tu úroveň. Studenti si teď sice docela sledují, jaký ten učitel je, co je naučí, to jsem kdysi tak necítila. Oni jsou takoví „manažerstější“, když to tak řeknu. Ale jinak si

myslím, že studenti kdysi brali za své větší nároky. Mám totiž pocit, že oni vědí, že toho dosáhnou i jinak.

To se podle vás podepisuje i na té osobě pedagoga? Nebo podepisuje, spíš odráží se to podle vás nějak na výkonu vaší profese?

No, jim se to třeba může zdát zbytečné, ta náročnost, mají totiž pocit, že to už stejně moc nezáročí. Já bych ale spíš řekla, že ne škola, ale společnost tlačí na to, aby ty nároky byly nižší.

A jak hodnotíte tenhle trend?

Já myslím, že je to špatně. Čím vyšší nároky, tím lépe. Já nevím proč se mají srovnávat úrovně středních škol a gymnázií? To má jít gymnázium dolů? A nebo má jít ta střední škola nahoru? Tady ten trend „stmelování“ je podle mě špatný. My tady z učiva téměř nic neredukujeme, ale třeba kdyby se maturovalo jenom státně, tak by se to hodně zjednodušilo.

Dostáváme se k bodu vzdělání, mám na mysli vaše pedagogické vzdělání. Když se podíváte na své studium, určitě jste vstupovala na školu s nějakým očekáváním, co vás ta škola naučí, co vám dá. Jak byla tato vaše očekávání splněna?

Ne, mě vysoká škola úplně zklamala! To musím teda říci. Mě zklamalo hlavně to, co mi nabízel obor historie. Obor němčina byl lepší, ten mi, myslím si, nabídl to, co mi mělo být jako učiteli němčiny nabídnuto. Ale třeba historie... Ti vyučující to měli připraveno, ale já jsem tam třeba nikdy neslyšela jméno Karel IV. Tam totiž nebyl žádný předmět přímo pro učitele, kde bychom tak jako „prošli“ těmi dějinami. Tam jsme to brali po tématech, třeba přednášky z dějin vojenství, nebo hospodářské dějiny. Pravek a starověk byly ještě dobré, ale jinak, co se týče té historie, tak jsem se ji v podstatě naučila sama. Nepoužiju jedinou přednášku ze své vysoké školy pro svou současnou profesi. Ono se to prý teď na té škole změnilo, ale já ji zpětně hodnotím opravdu negativně.

Z hlediska přípravy na pedagogickou praxi, poskytla vám ta škola přípravu v tomto směru? Myslím třeba nějaké didaktiky?

Měli jsme povinnou praxi samozřejmě. Co se týče didaktik, ty jsme taky měli, příkladem, učili jsme se, že v těch hodinách má být část, kde si studenti zapisují, část s obrázky a tak dál. Já jsem tohle ale nikdy nepoužila, protože tu hodinu skládám spíš tak intuitivně. Takže nejsem typ, který by z těch hodin něco vytěžil. To ale nemusí být špatnou výukou těch didaktik, ale spíš tím, že jsem ty rady prostě nikdy nepotřebovala využívat. Já bych totiž asi ani neuměla v těch hodinách po těch sekcích fungovat.

Teď mě bude zajímat váš názor na takový aktuální problém v českém školství. Podle statistik má jen osmdesát až osmdesát pět procent učitelů na ZŠ a SŠ v České republice vysokoškolské vzdělání v oboru. Považujete vy osobně vzdělání v oboru za nutný předpoklad pro výkon této profese?

No, je to problém. Já bych nechtěla, aby mi trhal zuby někdo, kdo to umí s kleštěmi, ale zubař to není. To je úplně totéž, akorát to vypadá, že je to menší malér! No, podívejte se, třeba lékaře bez státnic by nepustili operovat. Ale to je zase ta nízká společenská prestiž. Tímhle se ukazuje, že to naše povolání může v Česku dělat kdekdo. Já vím, že se tím zaplňují ta prázdná místa. Vždyť kdo by tam jinak učil? Ale pak se musíme ptát, proč o to není zájem? No protože to má nízkou prestiž. Potom to nikdo nejde studovat a není, kdo by to dělal. Tak to může dělat i člověk bez diplomu.

Je to takový koloběh. Přitom jsou profese, kde by vás bez diplomu nepustili! Tak si říkám, proč to ta společnost dovolí... Připouštím, že učitel může být skvělý i bez diplomu, ale z principu je to špatně.

A co podle vás dělá skvělého učitele skvělým učitelem?

Že naučí a baví žáky. On je rád a oni jsou rádi a je tam taková dobrá vazba, řekla bych.

Máte ve svých vzpomínkách nějakého konkrétního učitele, kterého považujete nebo jste už tenkrát považovala za „skvělého“, který vám byl sympatický?

No to velmi, to byla právě ta moje motivace, proč jít taky učit na gympl.

A jaké měl rysy? Čím konkrétně vám byl sympatický?

Byli takoví svérázní, sví, zajímaví, měli takový dobrý kontakt s tou třídou. Někteří byli ležérní, někteří byli přísní, ale rozhodně to nebyli takoví, když to tak řeknu, přesní, pravidelní učitelé podle nějakého pravidla. Spíš to byli lidé, kteří vás přesvědčili o tom, že umí a navíc jsou zajímaví. Nikdy vás neuspali, respektovali jste je, málem jste se na ně někdy i těšili. Na nějaké zajímavosti, co vám sdělí. Ve vztahu k nim tam byl právě i takový ten přesah nad to čisté vyučování, díky čemuž i předmět, který by mě zas tak moc nezajímal, mě zaujal. Ta osobnost učitele toho udělá nejvíc.

Kdybyste se mohla znovu rozhodnout pro to, jaké povolání byste zvolila, rozhodla byste se stejně?

Jo. Ale možná, že bych zkusila i něco jiného. Ne proto, že bych to chtěla měnit, jen neumím odhadnout, jak bych uvažovala, kdyby mi bylo osmnáct dneska, nemůžu odhadnout, jak by mě osobně formovala současná společnost. Ale teď momentálně bych při tom zůstala.

Děkuju. Tím se dostáváme k poslední části tohoto rozhovoru. Ale ještě předtím jedna otázka na takové „myšlenkové uvolnění“. Představte si, že máte jeden den, který můžete strávit, jakkoliv chcete. Ten den může být v jakémkoliv ročním období, nejste finančně omezená, prostě si jej můžete úplně vymyslet. Jak byste takovýto den strávila?

Já bych někam odletěla, na nějaké atraktivní místo. Třeba do Portugalska do Lisabonu. Mohlo by to být ale i jiné místo... Dala bych si tam kafe, prošla bych se tam, podívala bych se na moře, nějakou tu krásu bych si tam zažila, tu změnu prostředí. Takový ten fajný den, který si můžu „tak prožít“. Vnímat, jak to tam všechno šumí, i ty lidi kolem. Ráno letadlem tam, večer zpátky, to by bylo ono.

Děkuju. Tak teď už k té poslední části. Ta se skládá ze čtyřech různých tvrzení⁴. Budeme se jim věnovat postupně. Přečtěte si je a já po vás pak budu chtít, abyste mi vždycky řekla, zda s každým tím tvrzením souhlasíte nebo nesouhlasíte, proč s ním souhlasíte nebo nesouhlasíte a jaké byste případně navrhla alternativní tvrzení, nebo jak byste to tvrzení upravila, doplnila.

Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená. Člověka může těšit i práce, která není dostatečně finančně ohodnocená. Peníze nejsou motiv.

---

⁴ Předložena byla tato tvrzení: „Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je soutěživost“, „Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými“, „Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život“, „Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená“.

A co je podle vás ten hlavní motiv?

Ta radost, že to umíte, že máte dobrou náladu a vidíte, že studenti taky a v tom třeba cítíte ten úspěch. Prostě že máte pozitivní reflexi.

Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život.

No to určitě. To si myslím, že jo. Člověk musí mít i takový ten společenský ohled, v tom smyslu, že si uvědomuje, jak je v té společnosti „malý“. Jestli teda můžu tohle zahrnout do toho „duchovního života“.

To záleží na tom, co pro vás znamená „duchovní život“?

No právě. Já jsem si to vzala tak, že je to naplnění toho, co vás rozvíjí. Koníčky, přátelé, duševní pohoda, to, že něco děláme bez čekání na nějaký velký výsledek. Takové ty investice, o kterých si člověk ani vždycky neuvědomuje, že to investice jsou. Prostě něco co spolu žijeme, rádi. Řekla bych, že duchovní život má přesah přes moji osobu i na jiné lidi.

A jakou prioritu by ve vašem životě měl „duchovní život“, kdyby byl interpretován jako vyloženě náboženský život.

Já si myslím, že náboženský život může být hlavní prioritou, je to potom už takový ten životní styl, který se obrací k těm ověřeným hodnotám. Ale ne v tom smyslu, že by šlo jen o „přizpůsobení se systému“. Když takhle někdo žije přirozeně, v tom společenství, tak bych řekla, že je to úplně jednoznačná priorita.

Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými. No, tohle tvrzení bych ani neměnila. Spíš si myslím, že málokdo je s tím tak nějak aktivně propojen. Ale solidarita jakýmkoliv způsobem, už to, že si to uvědomujeme nějaké dění mimo nás, že v sobě najdeme nějakou pokoru, že něco třeba jenom trošku ve svých životech změníme, už to může být solidarita. Méně lidí má ale takový ten aktivnější způsob projevu solidarity. Jsou spíš lidé, kteří tomu sice rozumí, ale jsou poměrně pasivní.

Našla byste vedle té solidarity ještě nějakou jinou hodnotu nutnou pro udržení společnosti?

No, teď mě asi nic dalšího nenapadá. Určitě by se našlo více způsobů, jak udržovat...

... nevdí, tak se přesuneme ke čtvrtému tvrzení.

Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit, je soutěživost. Možná bych to jen přeformulovala na „vlastnost, kterou by si člověk mohl osvojit, je soutěživost“. Mělo by tam být spíš to „mohl“, protože každému to nesedí. Ta soutěživost taky může mít dobrý ale i špatný efekt.

V čem ten efekt může být dobrý a v čem špatný pokud je někdo soutěživý? Nebo vy sama, kdyby jste byla soutěživá...

Já v něčem soutěživá jsem. Soutěživost může být motivace. Ale třeba taková dětská soutěživost, ta by se měla držet pod kontrolou. Hlásání toho, že je správné mít v životě jenom ostré lokty, je podle mě nebezpečné. Je v tom taková bezohlednost, to „účel světi prostředky“. Dávat si v rámci té soutěživosti jenom takové pomyslné mety může být i dobré, ale může to i deprivovat.

A jaká by podle vás měla být ta nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit?

A mě teď napadá pokora. To mě vždycky přijde takové vhodné. Ale ne nějaká falešná pokora, ale taková vnitřní pokora k tomu životu k té pomíjivosti. Neukazovat pořád to, že jsem první, umět sám se sebou nakládat v takové „dobré míře“. Nebo, právě v opozici vůči té soutěživosti, nebýt tím vítězem „za každou cenu“. (...)

Když se teď podíváte na to období, kdy jste učila, myslíte si, že vás pedagogická profese nějak ovlivnila?

No, já myslím, že dost, že mě už začala i trochu deformovat... Samozřejmě, že mě trochu změnila. Vždyť já taky ovlivňuju ty studenty, když jsem s nimi pořád v kontaktu. A oni zase mají nějaký vliv na mě... Člověk tu má každý den před těmi studenty takovou tu roli. Jako jsem to já, ale občas už jsem pak i mimo školu taková, že bych nejraději všechno věděla. To si říkám, že je možná takové postižení učitelů, všechno vědí a jsou takoví přemoudřelí. Já mám trošku možná až takovou poučovací tendenci. Hned mám na všechno názor. V tom mě to asi i ovlivňuje špatně.

A jak vás to ovlivňuje v dobrém?

V dobrém? No díky té práci pořád potkávám spoustu studentů, obecně spoustu lidí, takže mám příležitost pro takovou dobrou sebereflexi, která mě někam posouvá, i když je to většinou postavené na těch chybách. Ale posouvá mě to dál. A potom, to jsem sice mohla i jinde, ale potkala jsem tu zajímavé osobnosti z řad studentů nebo kolegů a to je to štěstí. To mě asi baví nejvíc.

Děkuju. Já mám teď ještě poslední, takovou tradiční závěrečnou otázku, ale předtím jsem se vás chtěla zeptat už jen na jednu věc, kterou jsem přeskočila na začátku našeho rozhovoru, a sice povolání vašich rodičů. Jaká povolání vykonávali?

Matka byla prodavačkou a otec pracoval jako technik. Dělal v takovém technickém podniku v kanceláři. Vystudovanou měl technickou střední školu.

Tak v tom případě zbývá už jen ta závěrečná otázka: Chtěla byste k něčemu, k čemukoliv, co zde bylo řečeno, něco dodat?

Ne, ne. Neumím si představit, jak to budete všechno přepisovat...

Moc vám děkuju za váš čas.

Příloha 4

Rozhovor s Jaroslavem

Jako u asi každého rozhovoru zaměřeného na povolání mě na začátku bude zajímat, jak jste se k povolání učitele vůbec dostal. Co bylo vaším hlavním motivem pro tuto volbu?

No, aby to zase nebylo moc zešíroka, ale asi takhle. Já jsem pocházel z hornické rodiny, tatínek byl sice nadaný, ale musel živit rodinu, takže neměl možnost vzdělávat se. Dodělal si vzdělání teprve později. No a já jsem pořád nevěděl, čím bych měl být a tatínek, protože vždycky chtěl být obchodník, tak mě dal na obchodní akademii, ale tam se mi vůbec nelíbilo. Tam byly ty komerční předměty a to mě nebavilo. Mě bavila ruština, nebo obecně jazyky, francouzština, těsnopis, psaní na stroji. No a pak se naskytla příležitost přestoupit z té akademie přímo do čtvrtého ročníku pedagogického gymnázia v Ostravě. To bylo v roce 1950. Já jsem se pro to rozhodl, podal jsem si přihlášku, byl jsem přijat a za rok z nás udělali pedagogy. No bylo to takové „rychlakvašené“. Nicméně byli jsme postaveni do praxe. Já jsem si předtím ani nepomyslel, že bych mohl být někdy učitelem, ale vždycky jsem tak nějak měl to učitelské povolání v úctě a vážil jsem si svých učitelů.

Jednalo se tedy o nějakou „shodu okolností“?

No tak shoda okolností... Já jsem od počátku měl rád děti. I s vlastními dětmi jsem si později rozuměl. Taky jsem měl vždycky takovou přirozenou touhu někomu pomoci, někomu něco sdělit, tu svoji zkušenost a tak dál. Takže takový nějaký pocit tam byl.

A jak to bylo ze strany vašich rodičů? Jak přijali vaše rozhodnutí, když jste vlastně opustil obor, který vám vybral váš tatínek.

No tak rodiče byli rádi, protože oni byli ještě z té generace, která měla učitelovu práci v úctě. I mne v tom duchu vedli.

Hovoříte o úctě k učitelově práci. Tím se tak trochu dotýkáme otázky prestiže vašeho povolání. Co podle vás ta „prestiž“ povolání znamená?

No já jsem měl ještě jako dítě vžitou takovou přirozenou úctu k práci učitele. Neobyčejně jsem si všech svých učitelů vážil a dodneška si vážím.

A tuhle úctu jste nevnímal v době, kdy už jste byl učitelem, kdy už jste učil?

No v těch padesátých letech, kdy jsem začínal učit, se to už změnilo. Třeba místo „pan učitel“, což už samo v sobě mělo takovou přirozenou úctu, se zavádělo „soudruh učitel“. Já jsem byl strašně proti tomu, protože „soudruh“ znamená přeci „kamarád“. To ten učitel, který měl mít podle mě tu úctu, měl najednou vystupovat jakoby na stejné úrovni jako ti žáci? Jako nějaký kamarád? Já jsem byl vždycky hodně proti takovému tomu rovnostářství.

Ještě se vrátím jednou k vašemu vzdělání. Když jste odcházel na pedagogické gymnázium a později na vysokou školu, určitě jste měl od té školy nějaká očekávání, nějaké představy o tom, co vám ta škola dá. Vzpomenete si, jak byla tato vaše očekávání naplněna? Byl jste se vzděláním, které vám bylo nabídnuto, spokojen?

V té době jsem byl spokojený, protože jsme měli opravdu dobré kantory. Vím, že jsme tam měli jednu metodičku, která dvacet let učila v první a druhé třídě, čili nám říkala přímo z praxe, na co si máme dát pozor a tak. Po této stránce jsme byli velice dobře vedeni. Pak jsme si zkoušeli práci se žáky a tak dál.

Považujete pedagogické vzdělání ve vaší profesi za nezbytné?

No, tak určitě je to třeba. Ale my jsme nebyli vzděláváni tak, jako dnešní učitelé, třeba jsme neřešili levorukost. To jsme vůbec neznali, všichni žáci psali pravou. To bylo automatické. Ale dneska ta pedagogika šla do takových podrobností a udělala velké pokroky.

Ale čeho jsem si velice vážil bylo to, že děti měli přirozenou úctu k těm učitelům a byly k tomu vedeny i těmi svými rodiči. Nedovedu si představit, jak by bylo dnes možné učit v takových podmínkách, v jakých jsem já učil první rok své praxe. To bylo v roce 1951, to už je letos šedesát roků. Nastoupil jsem jako učitel v Pustějově u Studénky a dostal jsem třídu na malotřídce. My jsme byli na tom pedagogickém gymnáziu připravováni i na tu malotřídku, ovšem ta praxe byla ještě tvrdší, než jsme očekávali. Já jsem dostal třídu, kde jsem měl čtyřicet šest žáků, což by dnes bylo nepřípustné. (Pak se jedna žákyně odstěhovala, tak jsem jich měl „jenom“ čtyřicet pět...) No a v té třídě jsem měl tři ročníky, žáky druhého ročníku, čtvrtého a pátého, takže jsem za jednu hodinu musel probrat trojí učivo! Ty hodiny vypadaly asi tak, že když byl třeba český jazyk, tak jsem nejdříve dal práci druhákům, pak jsem pracoval se čtvrtáky a pátáky, a pak jsem se teprve věnoval té druhé třídě. Ta hodina byla tak intenzivní, že když jsem byl potom po roce z té školy přeložen přímo do Studénky, kde jsem měl v uvozovkách „jenom“ čtyřicet žáků a „jenom“ jeden ročník, tak se mi to zdálo jako úplná pohoda. Dneska by učitelé vyskakovali, kdyby měli učit čtyřicet žáků, ale tehdy byla taková přirozená autorita toho učitele, že s kázní nebyly žádné problémy.

V tom, o čem mluvíte, je patrná určitá proměna vaší profese. Vidíte tu proměnu profese pedagoga ještě v něčem jiném?

Tam byla, jak říkám, především přirozená úcta těch rodičů ke kantorům, takže ti pak v tomto duchu vedli ty děti. Hlavně v tom Pustějově, to byla doslova dědina, venkovské prostředí... Jinak to je takové velice široké téma, nevím, co bych na to řekl, ani mě nic detailnějšího nenapadá.

Tím pádem se pojďme podívat na vaši profesní dráhu. Zkuste mi, prosím, popsat popořadě všechna zaměstnání, která jste vykonával. Bude mě zajímat, v čem vždycky to které zaměstnání spočívalo, co se vám na něm líbilo, co naopak ne a proč jste případně určité zaměstnání opustil a odešel jinam.

No já jsem totiž tíhnul k hudební výchově a tenkrát byla možnost, když jsem začínal učit, přihlásit se k dálkovému studiu na pedagogické fakultě Palackého univerzity v Olomouci, tak jsem se tam ještě s jedním kolegou přihlásil. My jsme byli oba dva muzikanti a protože ta hudební výchova nebyla tenkrát spojena s ničím jiným než s ruštinou, tak jsem vystudoval obor Ruština – Hudební výchova. Ale mně se to líbilo, já jsem měl k jazykům vztah. Ale pak přišly všelijaké ty změny, tu školu přestěhovali po dvou letech do Opavy, potom z Opavy do Ostravy, mezitím jsem měl ještě nastoupit na vojenskou službu, to byly další dva roky. Požádal jsem o odklad, abych to stihnul dostudovat. Nicméně jsem to stejně do nástupu na vojnu nestihl a na té vojně už se to studium vůbec nedalo zvládat. Navíc jsem se ocitl u Pohraniční strážě, kde jsme měli vždycky ještě čtvrt roku služby navíc, takže jsem se vrátil ke kantořině po dvou a čtvrt letech, ovšem to bylo uprostřed školního roku, takže se to zase všechno nějak zkomplikovalo...

Nakonec jsem měl státní závěrečné zkoušky až v roce 1959. Mezitím se změnilo osnovy a já jsem musel některé zkoušky dělat znovu, takže jsem to studium dělal osm roků. Taktak jsem to stihl, protože když jsem se vrátil v roce 1957 z vojny, tak mně řekli, že to musím do dvou let dokončit. Tu státní závěrečnou zkoušku jsem měl pak tu v Ostravě a dostal jsem titul „promovaný pedagog“. To byla ta móda těch padesátých let.

Doktor už taky nebyl „MUDr.“, ale „promovaný lékař“. No prostě to byla taková divoká doba... Já jsem nikdy toho titulu „promovaný pedagog“ nepoužil. Po osmdesátém devátém potom byla možnost požádat na pedagogické fakultě o změnu toho titulu na „magistr“, už bez nějakého dalšího studia. Tak jsem se nakonec stal i tím „magistrem“.

No a vy jste teda začínal učit na té jednotřídce v Pustějově, jak jste mi popisoval...

...no, začínal jsem na té dvoutrídce. Pak za rok jsem šel do Studénky, kam jsem byl přeložen, ale jen na dva měsíce na zástup s tím, že pak nastoupím na vojnu. Jenže já jsem požádal o odklad vojny. Tak mi odložili ten nástup o dva roky a na ty dva roky jsem měl nastoupit do Skřipova. Nevím, jestli víte, kde to je, já jsem to nevěděl. Když mi to oznámili, tak jsem šel nejdřív do kabinetu podívat se na mapu. Ona to byla taková dědinka mezi Bílovcem a Opavou, úplně v rohu mapy „Politická mapa okresu Bílovec“, takže jsem si hned říkal *proboha, jak se tam vůbec dostanu?* Oni mi poradili, že mám jet nejdřív do Bílovce, z Bílovce do Slatiny a odtud pak do Skřipova.

No, tak jsem tam nejdřív jel v sobotu odpoledne jenom se ukázat a říct, že tam mám nastoupit na ty dva roky. Ten den bylo ještě tak škaredě a pršelo, že když jsem se tam setkal s jedním místním učitelem, tak jsem mu řekl, že tam mám sice v pondělí nastoupit, ale že mě tam nikdo nedostane. Že tam prostě v životě učit nebudu a hned v pondělí zajedu do Bílovce oznámit, že tam nenastoupím. A on mi říkal: „Takhle mluvilo hodně kantorů a všichni potom odcházeli s těžkým srdcem,“ ale já jsem mu řekl, že tohle teda nebude můj případ. V neděli ale přestalo pršet, i to slunko vysvitlo a já jsem si říkal *co bych jezdil do nějakého Bílovce*, a tak jsem tam nastoupil. No a učil jsem tam ty dva roky a řeknu vám, dva roky krásného a bohatého života. Kdybych vám měl povídat, co jsem tam všechno dělal, tak mi to nebudete věřit. Dostal jsem tam úvazek na druhém stupni, kde nás ale bylo jen pět učitelů a v těch pěti jsme museli odučit všechny předměty. Já jsem učil sedm předmětů! Nejen ruštinu a hudební výchovu, ale i tělocvik, protože tam nebylo chlapa na tělocvik, učil jsem fyziku a já nevím, co všechno ještě. Teď ještě kromě toho jsme na té maličké vesničce, kde bylo šest set nebo sedm set obyvatel, založili se svazáky pěvecký soubor úplně z ničeho. Měli jsme různá vystoupení... Pak jsem tam režíroval jedno divadlo a nakonec jsem tam nacvičil i operetu „Perly panny Serafínky“, v té malé dědině! Včetně orchestru a zpěváků. To bylo neuvěřitelné. Oni na to dodneška vzpomínají tam ti pamětníci...

Pak jsem byl dva a čtvrt roku na vojně. Koncem ledna jsme přišli domů, teď místa všechna obsazena, to byla „odměna za tu delší službu“... Oni mi sice nabízeli, že bych mohl dělat na té škole v tom Skřipově ředitele, ale já už jsem si tenkrát pomáhal blíže k domovu. Já mám totiž tady k té Polance takový obzvláštní vztah. Za prvé jsem se tu narodil v jedné chalupě na břehu Polančice, za druhé jsem tu chodil do školy, prožil jsem tu celou dobu okupace. Teď tady tu novou školu v Polance jsem jako student-brigádník stavěl. Jezdil jsem s kárama a vozil jsem beton. Pak jsem dělal závozníka jednomu bývalému partyzánovi, se kterým jsme vozili na tu stavbu šterk z Odry. Prostě tu školu pamatuju od základů až po střechnu. Vůbec jsem tenkrát ještě netušil, že tam budu učitelem, natož ředitelem. No a tak jsem si pomáhal domů.

Ale napřed jsem se dostal do Klimkovic. V Klimkovicích, tam byl pan učitel Hub, ještě žije, je mu osmdesát čtyři, a ten tam měl velký dětský pěvecký sbor. Tak jsem mu s tím sborem pomáhal.

Byl jsem tam ale jen dva a půl měsíce, protože pak se uvolnilo místo tady v Polance, tak jsem šel sem. Jenže za jakou cenu! Tenkrát totiž musel vždycky některý učitel dělat zároveň skupinového vedoucího Pionýru a to byl „Černý Petr“. To nikdo dělat nechtěl, takže se to dalo vždycky tomu nejnovějšímu ve sboru. Mně to dali jako podmínku nástupu. Naštěstí jsem to dělal jen do konce školního roku, protože pak zase přišel někdo nový, tak jsem se toho zbavil.

No a hned, jak jsem přišel do Polanky, to bylo devátého dubna roku 1957, tak jsem se pokusil utvořit pěvecký sbor, jako měl ten Antonín Hub v těch Klimkovicích. Zájemců bylo hodně, protože tenkrát byl sborový zpěv v módě, ale podařilo se mi to až dalším rokem a čtrnáctého března jsem založil ten soubor. Nejdříve bylo jednadvacet dětí, na další zkoušce už dvaadvaceti a rychle to narůstalo. Takže byl pak jeden pěvecký soubor tu v Polance, jeden v těch Klimkovicích a jeden v Krásném Poli, tam to vedl nějaký Jaromír Richter, před kterým smekám. On byl dirigent a měl tam vynikající sbor. A to nikdo z nás neměl moc možností, co se týče náboru těch dětí na těch malých vesnických školách. My jsme třeba tenkrát měli na druhém stupni asi sto padesát žáků a z těch sto padesáti udělat třeba padesátičlenný sbor, tak to musel zpívat každý třetí. A ne každý třetí pro to má dispozice.

No tak ale udělali jsme to a ty sbory teda tady v tom malém okrese byly tři. Soutěžili jsme spolu v okresní soutěži a protože nevěděli, jak by nás vyhodnotili, tak nám dali všem první cenu. V tom roce padesát devět, šedesát, šedesát jedna jsme dělali takové „monstrkoncerty“, kde se sjely tři sbory a bylo tam třeba přes dvě stě zpěváků. No bylo to velkolepé, kam se člověk podíval, tam byly děti. A bylo to pěkné, rád na to vzpomínám. Když to ale srovnám, když se mě ptáte na tu dnešní dobu, je to úplně jiné. Zakládali tu pěvecký sbor Hlahol. Takové vznešené jméno z doby obrozenecké... A oni šli na to úplně jiným způsobem. Napřed naslibovali dětem, že budou jezdit do zahraničí, sehnali sponzory a pak teprve rozdali dětem přihlášky a začali cvičit. Už je to sedm nebo osm roků a dodneška nezaspívali ani jednu dvojhlasnou písničku! Pochopitelně ten zájem se zmenšil. My, když jsme zakládali ten náš sbor, tak jsme už za čtrnáct dní vystupovali na Dni učitelů a zaspívali jsme tam dvě nebo tři dokonce trojhlasé písně. Ale tenkrát byla jiná doba, to se pěstoval sborový zpěv. Taky jsme vystupovali v Československém rozhlasu v Ostravě a zpívali jsme Emilu Zátopkovi a on nám pak do naší kroniky sboru nakreslil k věnování i s obrázkem, jak on běží a Dana za ním s oštěpem.

A od té doby jste byl až do svého odchodu do důchodu v Polance?

Ano, až do svého důchodu. To bylo tak, že nejdřív odešel zástupce ředitele. On byl skvělý pedagog, dobrý matematik, dostal ten titul „Vzorný učitel“, to se tenkrát dávaly ty tituly... Přijal místo ředitele v Klimkovicích. No a já jsem tu zůstal, dělal jsem po něm tři a půl roku zástupce ředitele. Potom šel ředitel školy do důchodu a mě jmenovali novým ředitelem školy. To bylo v únoru roku sedmdesát osm. Já jsem po tom nějak netoužil, no ale stalo se. Dosavadní ředitelé školy byli lidé cizí, Polanku neznali. A já jsem byl rodák, vyrostl jsem tu, do školy jsem tu chodil, ta Polanka mi tak nějak přirostla k srdci, a teď jsem se stal ředitelem školy.

A jak jste prožíval tu proměnu své role? Ten přechod z v uvozovkách „obyčejného“ učitele na ředitele školy?

Nebyl tam problém, my jsme byli s ostatními kolegy tak víceméně přátelé, oni si mě vážili. Pochopitelně, že je to trošičku citlivější, když člověk přejde do té funkce, ale všechno se zvládlo. No tenkrát, bohužel, se dělalo mnoho takových věcí, někdy i zbytečných, politických... Bylo to nutné dělat, tak jsme to řešili všelijakým způsobem. Třeba jsme místo všech těch schůzí udělali jen jeden schůzovní den, bylo to pondělí, a tam se dělala všechna ta školení „jedním vrzem“, aby se ušetřil čas.

Když se podíváte na dobu, teď nemyslím jen dobu, kdy už jste byl ředitelem, ale obecně celou dobu, kdy jste učil, jaký byl váš hlavní motiv, proč jste u tohoto povolání setrval? Na začátku jste mi vyprávěl, že jste měl rád děti a že jste měl touhu něco předávat. Měnil se tento váš motiv nějak v průběhu vaší pracovní dráhy?

No já jsem vždycky byl a dodnes jsem takový lokální patriot Polanky, takže jsem se snažil dělat nejen pro školu, ale i pro obec. Právě proto jsem vedl i ty soubory, teď navíc kolektiv kantorů. Připravoval různé kulturní pořady, vedl jsem a do teď vedu dechovku, dneska večer zrovna máme zkoušku... Ten motiv byla hlavně ta rodná obec, pro kterou jsem žil.

A setkal jste se v té vaší profesi někdy s něčím demotivujícím? S něčím, kvůli čemu by jste to povolání třeba i opustil?

Ne, to bych neřekl. Mě ta práce opravdu bavila. Věděl jsem, že budou i překážky, ale snažil jsem se všechna ta negativa nějak řešit... Ta práce se mi nikdy nezprotivila, abych tak řekl.

Teď tady mám takovou příjemnou otázku, budete se mi moci pochlubit. Určitě si vzpomenete na nějakou svoji hodinu, den, nebo nějaký „pedagogický počín“, na který jste opravdu hrdý? Mohl byste mi nějaký takový „počín“ popsat?

Takových momentů bylo určitě víc. Já jsem to totiž bral tak komplexně. Když jsem dělal ředitelské studium, to bylo takzvané funkční studium, tak jsem se nechtěl zaměřit na nějaké ty politické věci, ale na kulturu a tak dál, protože jsem se snažil ve své učitelské praxi provádět ten kulturní život a to spojení těch dětí s kulturním životem a s tou obcí, vůbec s kulturním životem v Ostravě. (...) Dělali jsme taky takzvané „výchovné koncerty“, kde jsme třeba vytvářeli takové krátké programy, na nichž jsme děcka seznamovali s hudebním uměním...

No a tak jsem si vymyslel jako téma mé práce, když jsem dělal to ředitelské studium, *péči ředitele o estetickou výchovu na škole*. Od kreslení, přes divadlo, recitaci... takový komplex. Ta práce byla úspěšná a ten doktor Jelínek mi navrhnul, abych to zpracoval jako „pedagogické čtení“. A tak jsem to udělal a ono se to dostalo až do ústředno kola a tam to získalo druhou cenu. Tak to bylo takové uznání té mojí práce. Dokonce ta vítězná čtení byla potom čtena učitelům z celé republiky na Uhersko-Brodských dnech Komenského. To si pamatuju, že to bylo v roce 1971. Tak jsem jel do Uherského Brodu a tam jsem přednášel učitelům z celé republiky. Tak to byl jeden z takových hřejivých momentů. (...)

Děkuju. Vzpomenete si zase naopak na nějakou situaci, o které si zpětně říkáte, že jste měl jednat jinak? Myslím, co se týče vaší pedagogické profese.

Víte, ono je těžko na to odpovídat. Teď mě spíše napadá ještě k tomu předchozímu, to vám možná řeknu navíc, ale je to takový úsměvný příběh. Já jsem totiž kromě toho všeho dělal ještě na té škole takového „detektiva“. Měl jsem vždycky takový smysl pro spravedlnost a vždycky jsem se zastával těch děcek, které byly okradeny, nějak ponižovány nebo utlačeny. Tak nějak v zájmu spravedlnosti jsem se vždycky snažil to vyšetřit. A protože jsem byl velice důsledný, tak už o mně i kolovala taková pověst, že všechno vždycky vyšetřím. No a vzpomínám si, že jednou jsem přišel ráno do šatny a školnice mi řekla, že tam našla v šatně deváté třídy cigarety. A já jsem byl v takovém dobrém rozmaru, tak jsem tam hned do té třídy zašel. Oni měli zrovna kreslení a tak jsem se omluvil, že ruším a jen jsem řekl: „Prosím vás, chtěl jsem se zeptat, děcka, kdo z vás si nechal v šatně cigarety?“ A jedna holka zbledla, vstala a řekla: „Já.“ Já jsem ale netušil nic! To bylo pro mě takové překvapení, asi jsem měl takovou autoritu, že si asi říkala, že to stejně vyšetřím, tak to rovnou vzdala...

No ale vy jste se ptala spíše na něco negativního. Já si konkrétně teď na žádný takový případ nevzpomínám. Kdybych býval někomu ukřivdil, tak to by mě mrzelo.

Ani jste si nepřipadal v té své roli pedagoga nikdy nějak „bezmocný“? Neměl jste někdy pocit, že je něco špatně, ale vy už s tím nemůžete nic udělat?

Víte za těch jednačtyřicet roků, co jsem učil, to bylo tolik všelijakých situací, že je těžké si teď mezi tolika situacemi nějakou vybrat. Bezmocný? Byly takové případy, já jsem se třeba snažil těm děčkám pomáhat, nebo alespoň pracovat podle zásady *když nemůžeš prospět, tak alespoň neškod'*. A vzpomínám si, to byla ta období, kdy se kádřovalo, a jeden kluk se nedostal na studia. Já jsem se za něj zaručil a všechno možné, ale on se tam přesto nedostal. Ale ono to se za toho minulého režimu říkalo *on se nedostal*, ale oni nakonec stejně všichni studovali třeba nějak bokem. Ale to mě tenkrát mrzelo, že jsem byl bezmocný, protože přišel tenkrát posudek z nějaké vesnické organizace, kde měli jakési námitky proti rodičům, tak řekli *ten, ten nesmí studovat*. To byly takoví, ne ti kádrováci, ale funkcionáři, kteří třeba rádi ublížili někomu, třeba z nějaké osobní msty. Nebo toho člověka neznali a neměli k němu důvěru. Byly takové případy, nebylo jich naštěstí moc, ale tohle mě mrzelo. Byl jsem bezmocný.

Teď mám otázku „z jiného soudku“. Určitě jste se během svojí praxe setkal s některými dětmi, které vám byly tak nějak od přírody sympatičtější než ty ostatní. Můžete mi popsat, jaké vlastnosti takové děti měly? Jaké jsou ty vám sympatické vlastnosti?

No pochopitelně, vždycky jsou vám některá děcka sympatičtější a některá méně. Dával jsem si pozor, abych nějak zbytečně nevynášel ty, kteří mi pochlebují nebo se snaží jen udělat dobrý dojem, snažil jsem se být spravedlivý. Možná jsem měl třeba takový bližší vztah k těm zpěvákům, to byla asi taková třetina těch dětí. Třeba si vzpomínám na ten ročník čtyřicet šest, tam bylo hodně skvělých zpěváků, kluků i holek. Já jsem byl zvyklý ještě jako skaut jezdit hodně do přírody, měl jsem k tomu takový vztah. Jenže po tom roce padesát už se ten Skaut nedal dál držet, ale ty návyky ve mně přesto zůstaly a tam, kde jsme mívali ten náš skautský tábor, v údolí potoka Seziny za Kyjovicemi, tak tam jsem vždycky vodil ten svůj dětský sbor. Přes prázdniny jsme tam vždycky byli třeba pár dní pod stany, sami jsme si vařili, no nádherné vzpomínky... Ještě dneska, když se s těmi děcký potkám, tak na to vzpomínáme.

Tak ty jsem měl asi o něco radši. Protože byli se mnou ve škole i mimo školu. Vzniklo asi takové kamarádství, oni se ke mně dodneška hlásí.

A jaké vlastnosti vám byly na dětech méně sympatické? Byly vám některé děti vyloženě nesympatické?

No, tak to se ve škole nesmí dát najevo, že je vám někdo nesympatický. Kantor je vlastně herec, musí být herec. I když někteří mě vytočili, někteří jedinci, ale ze zpěváků nikdo. Spíš takoví uličníci, co se snažili narušit mi hodinu a měli z toho radost. Možná přijde ještě ta otázka kázně a nekázně a pozornosti a nepozornosti. Tak já jsem měl taky takovou svoji metodu, protože překřikovat je třeba ve vyučování, to není správný postup. Když vy zvýšíte hlas, tak i oni ho zvýší. Tak já jsem se vždycky snažil zaměřit na tu skupinku, která rušila a té jsem se na něco zajímavého zeptal, a tím pádem oni ztichli. Tak to jsou takové ty finty kantorské, které se člověk za ty roky naučí. (...)

Když mluvíte o těch návycích kantora, jaké by podle vás měly být ty vlastnosti toho kantora? Jaký by měl být správný kantor?

Za prvé vzpomínám si na některé mladší učitele, které lituju, že šli na kantorskou službu, protože neměli rádi děcka a to je první předpoklad, musí mít člověk rád děcka. Jakmile je člověk nemá rád, pak po nich řve, byly takové kantorky... To je zásadní

přístup k tomu děcku - *chci tě něco naučit*. Když to pochopí, tak nejsou problémy s kázní. Až na výjimky, samozřejmě.

Děkuju. Tím jsme se dostali k nárokům pedagogické profese. Mám tady seznam několika věcí⁵, které považují, podle nedávného výzkumu provedeného mezi učiteli v České republice, čeští učitelé za největší obtíže své profese. Já bych vás teď chtěla poprosit, abyste si je popořadě prošel a řekl mi, co soudíte o jednotlivých bodech vy. Jsou pro vás také náročné, nebo ne? Můžete případně uvést konkrétní příklad.

Psychická náročnost povolání. To jo, kantořina je psychicky náročné povolání a kdo nemá jaksi pevné psychické předpoklady, tak by na to neměl vůbec jít.

Nízké platové ohodnocení. Kdybych na to hleděl, tak bych nikdy nebyl kantorem. Ještě vám řeknu jednu takovou věc. On totiž kantor a kantor to je rozdíl. Moje manželka je o deset roků mladší a byla taky kantorka. Odučila toho méně než já, neučila pětáctýřicet žáků ve třídě, neučila o všech sobotách, ale má větší důchod než já. A lidé si myslí, že když já jsem byl ředitel školy, že mám kdoví kolik. Ještě když jsem učil, tak jsem měl o pět set víc, než ti ostatní, možná, že ani o tolik ne, protože každý z těch kantorů byl placen ještě za mimoškolní činnost, přesčasy, měl příplatek za třídnictví, takže jsem vlastně neměl ani o těch pět stovek víc. Takže na nízké platové ohodnocení jsem nikdy nedbal. Ta společenská prestiž toho učitele by o něco stoupla, kdyby i ty platy stouply tak, jak je tomu i v těch západních zemích.

Myslíte si tedy, že ta prestiž je závislá na platovém ohodnocení?

No, tak má to určitý vliv.

Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují. No to je velký problém. Já jsem to ve svých počátcích neznal, protože v období, kdy jsem začínal učit, tak ten kantor opravdu ještě byl v těch očích veřejnosti někdo. A ten vztah rodičů je dost důležitý, když se rodičům vysvětlí a oni pochopí, že chceme společnou věc, tak, já si myslím, že to je to podstatné.

Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele. Tak to je velký problém. My jsme na to třeba ani neměli vzdělání, dneska je speciální pedagogika a PPP... Ale byli někteří takoví problémoví. Já jsem viděl východisko v tom, že je třeba spolupracovat s rodiči... No byli takoví, my jsme jim říkali „rozežranci“, „rozpustilci“...

---

⁵ Byl předložen list s následujícím seznamem záporů učitelé profese, které čeští učitelé ZŠ a SŠ vybrali jako nejvýznamnější v rámci výzkumu *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce; Učitelé ZŠ a SŠ*. Zadavatel: MŠMT. Vypracovalo: Factum Invenio v roce 2009. Znění otázky: „Zápory učitelé profese – z předloženého listku vyberte 3 nejvýznamnější nevýhody učitelé profese“ (Q19). Vybrané nejvýznamnější zápory: Psychická náročnost povolání, Nízké platové ohodnocení, Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují, Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele, Zodpovědnost, Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák, Riziko rychlého vyhoření, Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů, Nízká společenská prestiž, Fyzická náročnost povolání, Vysoký počet žáků ve třídách, Nedostatečný podpůrný systém, Skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese.

Vy osobně jste s těmi „rozežranci“ a „rozpuštělci“ měl často problémy? Nebo jste to uměl tak jako přejít?

Ne, nebyl to velký problém, ale musel jsem je nějakým způsobem ty žáky buď izolovat nebo, nejlépe pověřit splnitelným úkolem, vyhledat příležitost k jejich pochvale. ... Nechtěl jsem je zesměšnit, ale prostě je upozornit na názor ostatních. ...

Aby i ti ostatní žáci, ten kolektiv, cítili, že ten žák nedělá dobře. Ne ho znemožnit... Nevím, to je a vždycky byl a bude problém. Ale říkám, dneska to řeší speciální pedagogika... Asi je dobré, když se ten žák cítí být součástí toho kolektivu, protože jakmile on pak pocítí to odsouzení ze strany těch ostatních, tak to bere jako trest.

Takže tak na rozjívěné žáky.

Zodpovědnost. No, tak je to v každém případě zodpovědné povolání. Mohl bych uvést tisíce příkladů. Ono ten kantor jaksi reprezentuje tu výchovu nejenom ve škole, ale i mimo školu. Jednak tou zapojeností na veřejnosti, tak jsme to alespoň cítili dříve. Proto jsem preferoval zaměstnávat místní učitele. Cizí učitel odučí, sedne na autobus, ty děcka nezná... Ale ten, co tu bydlí, tak je potká tam a tam a to jsou příležitosti. Někdy je i nevýhoda těch místních, že musí zasáhnout a vyjádřit se k tomu a k tomu, ale i to je součástí té zodpovědnosti.

Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák. Tak já myslím, že to je spíš otázka nové doby, za našich mladších let tohle nebylo, protože říkám, ta rodičovská veřejnost toho kantora podporovala a mluvili jsme souhlasně. My jsme ještě i spolupracovali s těmi rodiči nejen individuálně, ale dělala se i takzvaná pedagogická propaganda. To byly různé přednášky zaměřené na určitý problém nebo nějaké rozšířené nedobré jevy. Dělal se po třídách. Prostě aby byla taková jednotnost výchovy. Dávali jsme těm rodičům najevo, co by měli a co ta škola chce.

Riziko rychlého vyhoření. No, to je nejhorší, protože ten kantor potom už nemá žádnou motivaci. Mě se od toho ale i dost těžko odcházelo, protože jsem si říkal *já jsem je vedl a teď najednou si budeme cizí...* U mě případ vyhoření vůbec nebyl, já jsem hořel pořád... Ale nesmí člověk shořet úplně, to je pravda.

Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů. Já vím, to byl vždycky problém. Já nejsem nějaký suchopar, ale taky jsem vždycky vyžadoval, aby ta práce v té administrativě, a součástí kantorovy práce je i ta administrativa, aby to bylo odpovědné. Nesnášel jsem nepřesnosti, komolení jmen... Dneska se všechno píše podle rodného listu, ale dřív se na to tak nedbalo a my jsme tu měli třeba tři rodiny, Neuvirtovi, Neuwirtovi a Neuwirthovi a ti kantoři to brali tak *no tak je to Neuvirt...* (...) No jistěže je třeba ji zjednodušit a omezit na minimum, ale nutné to je. I jako kronikář to potvrzují, kronikáři z toho vycházejí.

Nízká společenská prestiž. No, to je právě dáno tím platem a tím, že kantor je brán jako *kde kdo*. Nebo to byla ta doba, kde člověk třeba někoho nedoporučil na studia, protože to byl „čtyřkař“. Tak se vyučil a rodiče pak přišli za mnou a řekli *vidíte, on bere o dva tisíce víc než vy!*

Že to ti lidé měří v podstatě jenom tím platem.

No, no. Je to především o těch penězích ta nízká společenská prestiž. Ale zase když ten kantor chce, třeba i ta mimoškolní činnost dělá tu společenskou prestiž.

Jakou podle vás sami učitelé přisuzují prestiž svému povolání?

Tak dneska už zase ti kantoři ty platy mají zvýšené, dneska už i někteří rodiče říkají *na to já musím makat, na ty peníze, a on „jenom“ učí*. Takže někdy už i těm kantorům třeba závidí. Nebo já si vzpomínám, k té prestiži, náš kapelník, ten vždycky říkal, já kdybych se znovu narodil, tak bych chtěl být jenom kantorem. On měl totiž pořád ve vzpomínkách nějakého starého kantora, který když přišel do třídy, tak si vzal noviny, za ty se schoval a zdřímnul si. A takhle si představoval všechny kantory. Jenže kantor a kantor je obrovský rozdíl.

Ale jak učitelé hodnotí své povolání? Já myslím, že naprostá většina z nich do toho šla proto, že děcka měli rádi a v tom svém povolání pak byli i spokojení. Určitá nespravedlivost je v tom, že plat dostanou všichni stejný, jenže jeden se za ty peníze „ulejvá“, kdyžto druhý odpracuje opravdu mnoho. Znal jsem kantorku, která si odučila svoje čtyři hodiny, pak sedla na tramvaj a odjela do Ostravy. Nic nedělala. Opravila narychlo ve škole a pro to povolání nežila, ale měla stejné peníze jako já, co jsem dělal ještě pět kulturních funkcí zadarmo. Takže je prestiž a prestiž.

Fyzická náročnost povolání. Já o tom můžu mluvit. Si představte, že máte pětáctyřicet žáků, trojí učivo za hodinu, to člověk tak tak přežije, odpoledne padne a není už schopen. Fyzicky to náročné je, ale zase jak pro koho, člověk se s tím musí naučit vyrovnávat. Třeba jenom práce s hlasem je náročná. My jako učitelé hudební výchovy jsme se učili správně dýchat, využívat těch rezonančních dutin k zesílení toho svého hlasu, aby člověk nekřičel a neunavoval se tím. Když budete ten hlas používat normálně, tak za hodinu za dvě ochraptíte.

Já jsem teda taky někdy zařval, ale většinou jsem to rozčilení jen hrál, aby se to nepodepsalo na mém duševním stavu, abych nepřišel pak otrávený domů s tím, že dneska jsem řval jak „blbec“. (...)

Vysoký počet žáků ve třídách. Tak o tom jsme si už říkali.

A jaký byl pro vás osobně ideální počet žáků ve třídách? Kdy se vám učilo dobře?

No, těch dvacet i pětadvacet, protože zase jak je to moc malý kolektiv, tak to není kolektiv v pravém slova smyslu. Protože ten kolektiv taky vychovává. (...)

Nedostatečný podpůrný systém. Tak my jsme to vždycky brali za samozřejmost, ale v dnešní době je třeba, aby ta sociálka byla funkční.

A v době, kdy vy jste učil?

No to bylo jen pár případů, my jsme to řešili na Národním výboru, ale tu na té dědině jeden druhého znal a to není jako ve městě. O každém žákovi se vědělo, jací jsou jeho rodiče, jaká je jejich úroveň bydlení a života, takže tu to nebylo moc třeba nějakým způsobem hlouběji řešit.

Sklobení osobního života s výkonem pedagogické profese. No, o tom jsem vám vlastně celou dobu povídal, že člověk musí být člověkem nejen v té škole, ale i na té veřejnosti, mezi ostatními občany. Já vím, že ne všichni mě měli rádi a tak dál, ale snažil jsem se vybudovat si takové důstojné místo tu v té společnosti, Oni se mnou cítili, že nevydělám tolik, co oni a tak. Ale já, nechci říct, že jsem byl příkladem, ale snažil jsem se něco dělat pro tu obec, pro tu školu, no velice komplexně jsem to své ředitelství bral.

A bylo pro vás náročné skloubit vaší profesi s rodinným životem? Člověk přijde domů, už je unavený z té práce...

Já jsem se obyčejně buď na chvílku prospal, nebo jen sednul a oddechnul a pak jsem byl činný i takhle doma. Naštěstí jsem si vzal manželku, která dobře vaří a dobře se o děcka starala. Já jsem totiž už pak neměl na ty vlastní děti čas. Já jsem chtěl, aby byli muzikanti, tak jako já, tak jsem je vždycky začal učit, ale pak přišlo tisíc jiných povinností... Ale manželka, my jsme oba takoví hyperaktivní lidé, ona naštěstí měla tolik trpělivosti, že sedla a věnovala se dětem. Nemyslete si, že to je nadáním, to lidi říkají *no ten má nadání, ten nic nemusí dělat*... Ani jedno z nich, kdyby se jim nevěnovalo, ničím není. Od toho Pavla, který je dneska výborným doprovazečem, varhaníkem... Manželka ho taky ze začátku nutila ty nepříjemné počátky překonat. Cvičení, etudy...

Už vícekrát jsme se dotkli tématu postojů k pedagogické profesi. Když se budeme ještě držet toho tématu, vidíte nějaké významné rozdíly v přístupu k práci mezi vaší generací učitelů a tou mladší?

No, tak ti mladší to mají snadnější, protože jsou věkově bližší těm dětem, takže jakmile to umí, tak jsou oblíbení. Ti starší, kteří už třeba upadají do takového stereotypu, tak třeba ta děcka už je tak vysoko neohodnotí.

Děkuju. Ted' mám pro vás podobnou otázku, jestli byste mohl zase zhodnotit práci, metody, vztah k dětem tentokrát mezi pedagogy-muži a pedagogy-ženami. Jak se vůbec díváte na práci svých kolegů-žen? Vidíte v tom nějaký rozdíl?

Muži a ženy? Nečlením podle tohoto kantory na lepší a horší, i mezi muži i mezi ženami byli dobří i slabší. Protože znám kantory, je jedno jestli jsou to muži nebo ženy, kteří jsou opravdu špičkoví, ale znám taky „lemply“. Počínaje sebekázní, když chci, aby ta děcka byla přesná, tak především já musím být příkladem. Ale byli tací, co "kecali", a ještě byli ve sborovně a přitom už dávno byla hodina.

Připadalo vám někdy jako výhoda případně nevýhoda, že jste ve své profesi mužem?

Přeci jenom ten muž, pokud se chová normálně a není nějaký trošku vadný, má takovou přirozenou autoritu, už tím hlasem. Ale znal jsem taky kantorky, které dovedly zakřičet a sjednat si takový respekt, že i ti chlapi byli vedle. Takže to nejde jednoznačně říct.

*Kdybyste se měl znovu vrátit do období, kdy jste se rozhodoval o svém povolání...
...tak bych neměnil.*

*Děkuju. Ted' se dostáváme k poslední části našeho rozhovoru, ale ještě před tím mám pro vás jednu otázku na takové „myšlenkové uvolnění“. Představte si, že máte jeden den, který můžete strávit, jakkoliv chcete. Ten den může být v jakémkoliv ročním období...
... počkejte, myslíte v souvislosti s prací nebo vůbec?*

Ne. Je to volný den. Nejste v něm nijak finančně omezen, prostě si jej můžete úplně vymyslet. Jak byste takový den strávil?

No, tak těch volných dnů by muselo být víc, protože jeden by byl tam a druhý by byl tam... Ale tak obecně za ztracený den považuju den prolonošený. Já jsem aktivní člověk od přírody a především na konci každého dne, který prožiju si dělám takovou rekapitulaci, jestli jsem, jako skaut, udělal jeden dobrý skutek, nebo si spočítám na prstech, kde jsem lidem pomohl, protože to je taková moje zásada číslo jedna, abych pomáhal druhým. Proto jsem šel i na tu kantořinu. Jestli jsem se něco nového naučil nebo dověděl. Přečtu si noviny, poslechnu si rádio nebo se podívám na televizi,

abych věděl, co se kde dělo a nebyl za těmi ostatními. Jestli jsem si zahrál na nějaký hudební nástroj nebo se nějak vyžil kulturně. Vzdělávám se...

Čili já si jako ten můj ideální den představuji normální běžný den. Ráno se probudím, dám si malou rozcvičku, to jsem si vzal příklad z našeho psa, který se taky vždycky ráno protáhne, procvičím si prsty, protože je potřebuju k tomu hraní. Den nesmí být promarněný. To, co dělám rád, to, co dělat musím, to bych dělal. Pak, když si večer lehnu, tak jsem spokojený. Prostě ideální den v Polance.

Děkuju. Tak teď k té poslední části. Ta se skládá ze čtyřech různých tvrzení⁶. Budeme se jim věnovat postupně, vždycky jednomu po druhém. U každého mě bude zajímat, jestli s ním souhlasíte nebo nesouhlasíte, proč s ním souhlasíte nebo nesouhlasíte a jak byste ho případně přeformuloval, abyste s ním souhlasil.

Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit, je soutěživost. Tak soutěživost je pěkná, ale že bych ji považoval za nejdůležitější, s tím bych nesouhlasil. Jako já jsem taky soutěživý, třeba si pustím AZ Kvíz a počítám si, kolik mám správných odpovědí. Jak jich mám víc jak dvacet, tak si říkám *jo jsem dobrý*. Jak je jich méně, tak si připadám tak méněcenně... A vy se zeptáte, která by měla být ta nejdůležitější, co?

Ano, přesně tak.

Tak pracovitost. Cílevědomost, aby ta práce k něčemu vedla.

Co dělají z člověka tyto vlastnosti, jaký je potom ten člověk? Nebo jak se odlišuje pracovitý a cílevědomý člověk od těch, co takoví nejsou?

No, tak lenost, to nenávidím... Cílevědomost, no tak musí to k něčemu vést. Kdybych dělal něco, co nemá nějaký hlubší smysl, k něčemu to nevede...

K čemu by podle vás vedlo, kdyby lidé preferovali ve svém životě tu soutěživost? Proč to nemůže být nejdůležitější vlastnost?

Protože ty jiné jsou významnější. Soutěživost je sice pozitivní vlastnost, ale není to všechno.

Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti, je solidarita s potřebnými. Tak taky to není špatná myšlenka. Já bych souhlasil. To vidím třeba na té naší hierarchické společnosti, jistě v každé společnosti je určitá hierarchie, ale já jsem v jádru, bych řekl, takový sociální demokrat, rozumíte. Protože sám jsem vyšel z *chudobného lidu*, tatínek z takové společnosti vyšel, maminka také, prarodiče z obou stran. Viděli, že ti nahoře se střídají, ale na ten nejbídnější lid nikdo nebyl dost spravedlivý. A proto považuju tu solidaritu s potřebnými za nutnou. Jak z toho ven, to je druhá věc.

Napadá vás ještě nějaká jiná hodnota nutná pro udržení soudržnosti společnosti?

Solidarita je jedna věc, ale nevím, co by pomohlo k soudržnosti společnosti.

---

⁶ Předložena byla tato tvrzení: „Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je soutěživost“, „Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými“, „Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život“, „Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená“.

Nevadí, tak se přesuneme ke třetímu bodu.

Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život.
Tak já, jakožto bývalý pracující intelektuál, bych řekl, tak bych měl uznávat ten duchovní život, ale osobně vidím, že bez toho materiálního základu... My jsme se kdysi učili, ještě v tom Marxismu – Leninismu, že je materiální základna a nad ní ideologická nadstavba, na tom cosi je. Já tu nehovořím jako nějaký marxista, ale ta myšlenka je správná. Co by nám byla platná nějaká ideologie, kdybychom tady umírali hlady. Takže ten duchovní život je skutečně takovou nadstavbou. Spíš by se měla hledat nějaká ta materiální jistota, aby člověk ten duchovní život mohl „dělat“. Co by mi bylo platné, kdybych já hrál na housle, ale neměl, co jíst, nebo neměl kde bydlet. Já to možná zjednodušuju...

Ne, já rozumím, prostě to podle vás není ta hlavní priorita.

Hlavní priorita to není. Ten duchovní život je něco vyššího. Já to jako hodnotu uznávám, ale myslím, že hlavní priorita to nemůže být. Hlavní priorita je, že má člověk ty základní prostředky a pak se může teprve starat o to, co je výš.

Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená. Tak s tím já nesouhlasím, protože já jsem celý život dělal práci, která nebyla dostatečně ohodnocená a dělal jsem ji rád, protože jsem byl přesvědčen, že ta práce je k něčemu užitečná a třebaže je méně honorována, tak může těšit. To je můj názor.

To, že je ta práce užitečná, je pro vás ten prvek, kvůli čemu vás ta práce těší?

Ano, to je dost důležitý prvek, aby ta práce těšila.

V tom případě mám pro vás poslední otázku. Domníváte se, že vás to vaše dlouholeté pedagogické působení nějak ovlivnilo? Třeba změnilo nějaké vaše názory nebo postoje.

To víte, že ano. Když to dělá člověk celý život... No, já jsem to nějak spojil s tou svojí cílevědomostí, s tou vytrvalostí a trpělivostí. Ta trpělivost je taky dost důležitá vlastnost. Já jsem byl takový člověk, který se tak snadno nevzdával. Možná mi to pomohlo v tom, že jsem se stal vytrvalejším třeba i v těch oborech, ve kterých jsem tak nevynikal, ale snažil jsem se je alespoň v těch základech poznat. Jestli mi rozumíte. Jistěže je pěkné, kdybych dělal jenom v oborech, které mě baví, třeba ta hudba. (...) Ale člověk se musí i v ledajakém jiném oboru snažit doplnit si ty své znalosti. Já vždycky tvrdím to, že když jsem skončil vysokou školu, tak tím pádem jsem nebyl lepší člověk nebo vzdělanější člověk, ale že ta vysoká škola mi umožnila rozhlédnout se dál. Aby člověk viděl, kolik je ještě literatury, kterou neproštudoval, jiných věcí, které v životě nepoznal. Takže ta vysoká škola a ta kantořina zrovna tak měla takový vliv... Dneska už neexistuje člověk "polyhistor", jak se kdysi ještě říkalo v tom středověku, že jeden člověk může zvládnout lékařství, astronomii a všechny ty vědy. Dneska nikdo takový není, dneska je to všechno tak specializované... Ale ty základy těch věd se snažím, abych nějak poznal. Abych nezemřel hloupý.

Tak to je takový pěkný závěr. Děkuju moc za Váš čas a ochotu.

Příloha 5

Rozhovor s Blaženou

Začnu asi tak, jak se začíná mnoho rozhovorů zaměřených na vztah k nějakému povolání a zeptám se vás tedy, jak jste se vůbec k povolání učitele dostala. Co vás vedlo k volbě právě tohoto povolání?

Já jsem chtěla učitelku dělat už od osmé⁷ třídy, už v té době jsem měla takovou nějakou svoji vizi, že budu učitelkou. Jenomže v té době jsem chodila do kostela a moje třídní učitelka mi řekla *víš co, tam se vůbec nehlas, oni tě tam nevezmou, protože se ti to napíše do posudku*. Tak jsem se hlásila na ekonomku. Tam jsem udělala maturitu a pak jsem šla teprve na pedagogický institut.

A proč vás lákala právě tato práce?

Měla jsem ráda děti, taky jsem se stýkala se svým mužem, který byl už v té době učitelem. Tak to byla taková další motivace.

Jak to bylo ve vašem okolí, pracovali třeba vaši rodiče nebo někdo z vašich přátel z té doby v pedagogickém odvětví?

Rodiče ne. Můj tatínek byl dlouho předsedou místního národního výboru, předtím byl vyučený čalouníkem a maminka dělala knihovnici celou dobu tady v Polance. Mezi mými přáteli jsou dnes v podstatě jediné lidi z řad učitelů, protože jsem se, dá se říct, s nikým jiným než s učiteli nestýkala. Ale ze střední školy nešel nikdo na pedagogický institut, tam jsem šla sama. K tomu mě vlastně dovedli dva vyučující, kteří učili na ekonomce. Ti mě tak dlouho přesvědčovali, že jsem na ten pedagogický institut šla. Měli pořád ten dojem, že se na to hodím. Naši v té době nechtěli, abych studovala dále, protože, to víte, stavěli chalupu, byly dluhy a tak různě. Takže už neměli chuť mě dále podporovat. Ale profesori si je zavolali na třídní schůzku a oba dva je tak dlouho přesvědčovali, až rodiče nakonec svolili. Dá se říct, že to byl jejich velký podnět, že i mě přesvědčili.

Děkuji. Ted' se přesuneme k vaší profesní dráze. Budou mě zajímat všechna povolání, která jste kdy vykonávala. Od úplně prvního až po to poslední, po němž jste šla do důchodu. Ale chtěla bych, abyste mi taky popsala, v čem každé to povolání spočívalo, jaký byl váš vztah k němu a taky proč jste jej případně opustila a přijala nějaké jiné.

Já jsem začala v roce 1962 a začala jsem tady v Polance na staré škole, která je odsud vidět. To byla jenom pětitřídní škola, kde ředitelka zároveň i učila v první třídě. Další učitelé jsme tam už byli jen čtyři. Takže to byl takový malý kolektiv, který byl prostě skvělý až na osobnost paní ředitelky, která byla velice přísná a prostě ten začátek mi moc neusnadňovala. Chodívala jsem domů velice zdeptaná, protože jsem byla nejmladší a když ona měla špatnou náladu, tak si ji většinou vybila na mě. Takže ty začátky byly kruté, ale všechno zlé je k něčemu dobré. Tam jsem učila patnáct let. Pak se spojila stará a nová škola pod jedno ředitelství, protože tu jsou dvě školy. Tak jsem ještě rok učila, na nové škole, tady na Zámecké.

Pak se můj muž stal ředitelem a já jsem podle tehdejších zákonů nemohla být na stejné škole. Takže jsem musela putovat jinam. Šla jsem do Krásného Pole a tam jsem byla dalších osmnáct let, až do roku devadesát šest. Tam byl vynikající kolektiv. Opravdu na to ráda vzpomínám. Bylo to něco úžasného. A potom se tam stala ředitelkou mladá kantorka a ta si dala za úkol, že chce omladit sbor. Já jsem v té době už měla nárok jít do důchodu, ale jelikož jsem měla syna na vysoké škole v Praze, tak jsem do důchodu ještě nechtěla. Ale jí se zdálo, že musí ne jenom mě, ale i další takové „důchodcovské typy“

---

⁷ V době, kdy se Blažena rozhodovala o volbě střední školy, se na SŠ odcházelo z osmé třídy ZŠ

dostat z té školy ven. No tak se jí to taky podařilo, protože mi snížila úvazek, aniž by mi to řekla. Snížila mi úvazek o dvě hodiny a já jsem si to nemohla dovolit v té době. Manžel už byl v důchodu a my jsme takhle nemohli utáhnout toho vysokoškoláka. Tak jsem odešla na Dubinu. Se mnou odešli ještě dva kolegové. Určitou radost jsem měla z toho, že za mě nenašli náhradu a museli vzít o 10 let starší učitelku. Takže sbor neomladili.

Na Dubině jsem učila další čtyři roky a mezi tím jsem po dvou letech odešla do důchodu a dva roky jsem tam učila už jako brigádnice. Přístup paní ředitelky v Bělském lese, ten byl prostě úžasný. Ona tam měla obrovskou školu, druhou největší v Ostravě vůbec. Ten můj přechod z Krásného Pole do Bělského lesa, ta škola se jmenuje B. Dvorského, to bylo něco úžasného. My jsme měli v Krásném Poli jenom pět tříd. Po jedné třídě v každém ročníku. Když jsem přišla tam, tak tam bylo sedm prvních tříd: A,B,C,D,E,F,G a mě dali do jedné z nich. Paní ředitelka nemohla nikoho sehnat do jedné první třídy a rodiče si prvního září šíleně stěžovali, jak je možné, že nemá učitelku, takže ona byla nadšená, že jsem přišla. Nevěděla, co by mi snesla. Dala nám nový nábytek do třídy, tabuli, jen abychom v té třídě byli všichni spokojeni. Takže ten přestup z Krásného Pole na Dvorského, co se týče osobnosti ředitelky školy, to bylo prostě úžasně. Takže tam jsem byla čtyři roky.

Pak jsem byla rok doma a volal mi ředitel *Pedagogického centra v Ostravě*, že potřebuje metodičku. Napřed jsem se šíleně zdráhala, protože to je něco úplně jiného než učit. A já učila třicet osm let a najednou jsem měla dělat něco jiného? Ale zase ještě se mi nechtělo do toho důchodu. Pořád se mi zdálo, že mám na něco víc a tak jsem nakonec kývla a do *Pedagogického centra* jsem nastoupila. Začátky byly kruté, protože jsem na počítači měla jen kdysi dávno nějaký základní kurz a tam se dělalo na počítači samozřejmě všechno. Teď jsem musela vymyslet programy pro učitele, které by je zajímaly, zajistit lektory, lektory ubytovat, s lektory být na těch seminářích, udělat samozřejmě všechno, co kolem toho je, smlouvy s lektory, cestůvky, prostě všechno. Nakonec jsem se to naučila. Za 3 roky jsem v *Pedagogickém centru* připravila pro učitele základních, mateřských i středních škol nesčetně vzdělávacích programů. K 1. 1. 2005 ale ministryně Buzková *Pedagogická centra* v celé republice zrušila. Místo nich vznikly *Národní instituty pro další vzdělávání pedagogických pracovníků*, které řídilo přímo ministerstvo školství. Taky se zde mohly dělat pouze programy, které považovalo ministerstvo za prioritu. V té době to bylo hlavně studium ředitelů a výuka jazyků. Já jsem kromě svých naplánovaných 104 programů dostala výuku jazyků. Jmenovalo se to *MEJA* pro učitele ZŠ a *Jazyky hrou* pro učitele MŠ. V celém kraji jsem měla 22 skupin učitelů, to bylo asi 320 učitelů. Všichni dělali přijímací testy a závěrečné zkoušky. Zorganizovat takové množství učitelů a zkoušejících bylo mnohdy nad síly člověka. Všechno jsem ale zvládla a byla jsem nakonec hodnocena v celé Republice jako nejlepší organizátor. Na NIDV jsem skončila loni v lednu.

Kolik let jste teda vlastně „přesluhovala“?

No, přesluhovala jsem dva roky jako učitel a devět let na tom *Institutu*. Takže jedenáct let jsem přesluhovala.

Vy jste tady mnohokrát zmínila, že někde byl „dobrý kolektiv“. Co pro vás znamená dobrý kolektiv učitelů?

Dobrý kolektiv znamená, že se ti lidé dovedou taky bavit mimo pracovní dobu, ne jenom pořád o dětech. Třeba tady v Polance, hlavně než se to spojilo, dokud to ještě byla jen ta malá škola, tak třeba když byly Učitelské dny, tak tam každé pracoviště tady v Polance, ať to byla stará škola, nová škola, mateřská škola, každé tam mělo svůj program. A my jsme se tam vždycky vyřádili. A to stejné bylo v tom Krásném Poli, tam byl taky kolektiv, který byl pro všechnu srandu. Tam jsme si třeba na Učitelský den vzali každý

nějaký hudební nástroj a můj manžel nám napsal takové lehounké skladbičky a my jsme si všichni zahráli.

A jak jste prožívala přechod z té malé vesnické školy v Krásném Poli do velké předměstské školy na Dubině?

No strašně. Protože si představte, v tom Krásném Poli, tam je to jedna budova, pět tříd. Přešla jsem do takové té pavilonové budovy a než jsem se z té mé třídy dopátřala, kde je třeba tělocvična, přes ty čtyři pavilony! Chodila jsem podle nástěnek na chodbě a nemohla jsem tam trefit. Na té Dubině už ani ten kolektiv tak spolu nedržel, protože to bylo šílené množství učitelů, když tříd bylo v každém ročníku tak pět - sedm. Ale učitelky prvních tříd držely spolu. Měli jsme takové metodické schůzky, kde jsme si vyměňovali zkušenosti a říkali jsme si, co třeba kreslíme a co děláme v pracovní výchově a tak jsme si to půjčovali a navzájem si radili. Já si na kolektivny nemůžu stěžovat, měla jsem na ně vždycky štěstí.

Horší to třeba bylo s tou osobností té ředitelky. Já jsem takový typ, že moc nevyvolávám spory a klidně se přizpůsobím. Ale když už to je moc, tak už pak něco řeknu a nikdy jsem tu svoji pravdu v sobě neuměla udržet. To bylo právě po roce 1989, kdy jsem v Krásném Poli dělala předsedkyni ROH. A tam v Občanském Fóru se tři učitelé prostě spojili, začali „rýpat“ a chtěli vyhodit ředitele⁸, chtěli, aby šel pryč. A my všichni ostatní, kteří jsme tam byli včetně kucharek a uklízeček, jsme se za něho stavěli. A já, co by předsedkyně ROH, jsem to odnášela nejvíc. A pořád se dělaly nějaké schůzky s rodiči. V místě bydliště, tam v tom Krásném Poli, byl ten ředitel školy i velký fotbalista, takže trénoval chlapce. Rodiče chtěli, aby ve funkci zůstal. Byly to šílené boje. Já, jak jsem řekla, nejsem typ, který vyvolává nějaké rozmišky, ale když už to přesáhne nějaké meze, tak musím dát tu pravdu najevo, i když si pak udělám nepřátele.

Vy jste na začátku mluvila o tom, že vaše velká motivace pro volbu povolání učitele byla práce s dětmi. Když se podíváte už přímo do období, kdy jste učitelem byla, co byla při této práci vaše největší motivace?

No tak největší motivace byla, když něco, co jsem zkoušela se podařilo a viděla jsem nějaký výsledek. Já jsem třeba měla zaměření první stupeň a hudební výchova a tu hudební výchovu jsem, když jsem ještě učila zde v Polance, učila i u ředitelky, protože ona měla snížený úvazek. Tak se mi vždycky zdálo, že musím všechny ty děti naučit zpívat. Někdy se mi to nepovedlo a někdy jsem se v těch dětech i spletla. Jeden chlapec, který teda vyloženě nechtěl zpívat, když zpíval, tak zpíval jako medvěd. Potom a ještě i teďka hraje na kytaru a zpívá. Takže ono to člověk úplně neodhadne u všech těch dětí, i když tak devadesát procent se odhadnout dá.

Nebo takové ty věci v té pracovní nebo výtvarné výchově, to mě vždycky bavilo. Dopředu jsem měla pro děti všechno připraveno – šablony, atd. Těšilo mě, když se výrobky dětem povedly. Taky jsem ráda zkoušela nové metody jak v matematice, tak v češtině.

Od 4. třídy jsme učili ruský jazyk. Ten jsem učila velice ráda. A geometrie, to byl můj zamilovaný předmět. Moje děti, když odcházely z páté třídy, tak ještě v sedmé třídě čerpaly z toho, co se naučily v té páté. Vždycky mi říkaly učitelky na druhém stupni *prosím tě, já když začnu něco vysvětlovat, tak oni mi řeknou, že už to brali, že už to umí*. Vymýšlela jsem jim takové geometrické diktáty, z toho jim vždycky vyšel nakonec nějaký obrázek. To dělali vždycky s nadšením.

Nebo jsem s nimi každý rok dělala besídky. Když jsem přišla na Dubinu, tak tam to nebylo zvykem a kolegyně ze souběžných prvních tříd se přišly podívat a řekly *prosím tě, co nám to tady zavádíš za novinky, na to my nejsme zvyklé*. A já jsem tam pak každý

---

⁸ Ředitele školy

rok besídku dělala. Mám to i nahrané, jak mi to maminky dětí nahrály. A děti z toho měly vždy obrovský zážitek.

Dotkla jste se naopak při své práci nějaké věci, která pro vás byla velmi demotivující, třeba by jste kvůli ní byla i ochotna tu práci zanechat?

Ano. To bylo na té Dubině. Tam byli sami mladí rodiče, všichni měli tak dvě tři zaměstnání a dětem se vůbec neměli čas věnovat. Ale hrůza, když někdo na to jejich dítě sáhnul, nebo ne že přímo sáhnul, ale slovně sáhnul. To vám řeknu dvě takové příhody, kdy na třídní schůzce jedna maminka říkala: „Paní učitelko, já si nepřeji, abyste mi dávala vědět, že moje dcera nemá úkol. Ona je tím stresovaná a já si to nepřeju.“ A já jsem říkala: „No a jakým způsobem vám mám teda dát vědět, že vaše dítě neplní svoje úkoly?“ – „To je jedno, já to nepotřebuju vědět.“ Ale já jsem jí na to říkala, že vůči těm ostatním dětem to není fér... Tak to je jedna věc, kdy jsem přesvědčovala maminku, že prostě povinnosti si to dítě plnit musí a jestli si ona myslí, že ta její holka si může dělat, co chce, tak to je na omylu.

Další věc, to byla jedna naše sponzorka, která si myslela, že když nás sponzoruje, tak její dítě bude preferované, což já jsem ale nikdy nedělala. Jenomže ten její chlapec byl po stránce chování nejhorší, sprostě mluvil a byl to takový „ofrklý“ jedináček. A tenkrát byla taková doba, že se dávaly do škol schránky důvěry, kam mohly všechny děti psát, co se jim nelíbí a tak. Takže moje děti tam házely stížnosti hlavně na tohoto chlapce. Když to paní ředitelka ze schránky vybrala, tak ve třídě chlapci domlouvala. No a na další třídní schůzce pak maminka říkala před všemi ostatními rodiči: „Paní učitelko, já jsem se nesmírně těšila na to, abych tady dneska byla a abych Vám vynadala.“ A já jsem řekla: „Ano. A čeho se to týká?“ A teď ona začala, že jejímu klukovi nikdo nadávat nebude a to, že si děcka stěžují, že to je moje vina, že já jsem je neovlivnila a tak. Z té třídní schůzky jsem jela tak otrávená, že jsem si říkala, že končím. Vždyť já už v mých letech nemám zapotřebí, abych si nechala takhle mladou paní nadávat.

No pak se to zas uklidnilo a ještě jsem tam dva roky vydržela, ale už jsem měla takový dojem, že to není ono. Rodiče v Krásném Poli nebo v Polance, to se prostě nedá srovnat s rodiči na Dubině. Děti tam mají zázemí, babičky a dědečky, se kterými můžou být, když třeba jsou rodiče odpoledne v práci. Mají tam možnost zahrát si na hřišti, na cestě, na dvorku. Kdežto na té Dubině, tam nemají absolutně vůbec nic, to je jeden panelák vedle druhého. Jediné hřiště, co bylo vedle u školy, zavřeli, protože obvod Ostrava-Jih, kam ZŠ Dvorského patří, neměl dost peněz na údržbu. Koupil ho nějaký klub, obehnali to plotem a napsali tam „Hlídáno psem“. Takže děti místo toho, aby byly odpoledne venku, tak seděli u televize, počítače, videa, maximálně tam jezdily po chodníku na kolečkových bruslích. Už když jsem srovnala prvňáky v Polance a Krásném Poli s dětmi na Dubině, tak to byl rozdíl. Děti z těch vesnic byly takové ostýchavější, měly větší odstup ode mě, nebo spíš bych řekla respekt. Ale zase ty děti na Dubině tady měly větší možnosti. Už v MŠ a v 1. třídě se třeba mohly zapsat do všelijakých možných kroužků a na rozdíl od dětí z Krásného Pole a z Polanky měly takový větší rozhled. Zase ke mně měly takový přístup jakože *já jsem někdo a co vy mi budete tady něco vyprávět, když já si to můžu všechno najít na internetu.*

Dobře, když jsme teda ještě u těch nároků vaší profese. Mám tady seznam několika věcí⁹, které považují podle nedávného výzkumu provedeného mezi učiteli v České republice,

---

⁹ Byl předložen list s následujícím seznamem záporů učitelké profese, které čeští učitele ZŠ a SŠ vybrali jako nejvýznamnější v rámci výzkumu *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce; Učitelé ZŠ a SŠ*. Zadavatel: MŠMT. Vypracovalo: Factum

čeští učitelé za největší obtíže své profese. Projděte si je, prosím, popořadě a řekněte mi, jaký vztah máte k jednotlivým bodům vy. Jsou pro vás taky náročné, nebo nikoliv?

Psychická náročnost povolání. To je pravda. Musí být člověk neustále v pohotovosti, neustále si něco vymýšlet a i když si připraví tu hodinu, tak nikdy neví, co ho překvapí, co ty děti si vymyslí a jaké otázky budou mít. Člověk musí být pohotový a umět improvizovat. Ta náročnost toho povolání tu opravdu je a v té době, kdy já jsem ještě byla ve škole, tak tam bylo plno takových různých schůzí a školení. A já jsem ještě cvičila spartakiádu, cvičila jsem chlapce i děvčata. Na ty nácviky jsem jezdila z Polanky do Nového Jičína, takže to jsem jezdila půl dne. A ještě jsem cvičila v „ženách“ takže to bylo opravdu šíleně náročné. Ale s tou spartakiádou jsme byli potom i v Praze a to bylo báječné. Na to já si nedám sáhnout, ať si mluví kdo chce, co chce, ale spartakiáda byl obrovský zážitek. I na tom NIDV to bylo po té psychické stránce náročné, ale tam, byl větší klid. Tam jsem si mohla třeba na záchod zajít, kdy jsem chtěla, měla jsem svůj kancelář. Co v té škole tak jako nemáte. Máte třídu, máte svoji katedru. Na záchod si můžete skočit jen o přestávce, pokud nemáte zrovna dozor a vždycky v tempu.

Nízké platové ohodnocení. O tom se nebudeme ani bavit, to by vám mohl vyprávět můj manžel, protože ten, i když byl ředitel školy, tak má dneska menší důchod než já, protože v době, kdy odcházel, se to vypočítávalo tak strašně... To platové ohodnocení, já jsem měla osm stovek, když jsem začínala učit, to bylo hrozné. Potom se to trochu zlepšilo, ale to už jsem zase odcházela pryč.

Vztahy s rodiči a přístup rodičů. To bylo hlavně na Dubině, tady v Polance a v Krásném Poli, tam si ti rodiče dali říct. Oni třeba i přišli za mnou a říkali: „Paní učitelko, jak vás ten náš kluk bude zlobit, tak ho chytněte a nasekejte mu na zadek, my k tomu nebudeme mít ani jednu připomínku“. Kdežto tam na Dubině, tam sáhnou na dítě, to vůbec neexistovalo. (...)

Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele. Já jsem takové zvlášť rozjívěné žáky neměla ani v Polance ani v Krásném Poli. Samozřejmě že rušivé elementy vždy byly, ale tak v rámci normy. Kdežto na té Dubině, tam už to bylo horší, tam si člověk opravdu musel uvědomit, že nesmí zvýšit hlas, nesmí někomu jednu střelit, ale to by ta děcka na té Dubině potřebovala, jenže tam respekt neměli ani rodiče...

Zodpovědnost. No zodpovědnost, to mi ani nemluvte. Jít na výlet, nebo jet do divadla nebo na koncert. To někteří lidé, když mě viděli jet s nimi někam autobusem, tak mi říkali, „Ty se máš, ty s nimi jedeš na výlet. Ty se máš, ty zas jedeš do divadla!“ Ale to byly nejhorší dny v celém roce. Nejhorší. A hlavně tam ti z té Dubiny, jak oni se chovali v tom autobuse, jak zvířata. To bylo hrozné, já jsem držela za ruku čtyři lumpy, abych je měla vedle sebe, abych viděla, co dělají. Tady Polanští, Kránsopolští, ti ne, ale tihle, ti se chovali, jak zvířata. Jenomže člověk za ně zodpovídá, někomu se něco stane a jak to že jsem to neuhlídala? A na těch výletech taky, to byl takový předpis, že jeden jel na výlet s jednou třídou. Teď si představte, že by se někomu něco stalo, to jsem tam měla ty ostatní

Invenio v roce 2009. Znění otázky: „Zápory učitelské profese – z předloženého lístku vyberte 3 nejvýznamnější nevýhody učitelské profese“ (Q19). Vybrané nejvýznamnější zápory: Psychická náročnost povolání, Nízké platové ohodnocení, Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují, Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele, Zodpovědnost, Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák, Riziko rychlého vyhoření, Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů, Nízká společenská prestiž, Fyzická náročnost povolání, Vysoký počet žáků ve třídách, Nedostatečný podpůrný systém, Skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese.

nechat a honem s tím jedním někam utíkat? Já jsem si pak brala většinou s sebou alespoň jednoho rodiče. (...) Nebo pak jsme třeba jeli do Velkých Losin, na zámek a pak do termálního koupaliště. A ředitelka, ta si toho všimla až na poslední chvíli, protože až den předtím se dívala na téma toho výletu, a vyloženě mi zakázala se jít koupat. Ale děcka už měla s sebou plavky a těšila se. Já jsem s sebou měla na tom výletě muže a říkali jsem si, že není možné, když je tam budeme pouštět po pěti, abychom je neuhlídali. Tak to bylo poprvé, co jsem řekla dětem, aby nikde na veřejnosti nevykládaly, že se koupaly. Protože já jsem musela poslechnout ředitelku, ale zároveň jsem nechtěla zklamat ty děti. A nikomu se nakonec nic nestalo a byl to krásný výlet. No tak je člověk neustále jednou nohou v kriminále při takových akcích. (...)

Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák. Tak to dřív nebylo, když já jsem ještě učila, tak tam ty normy celkem jako byly. Až na tu Dubinu. Tam si děti myslely, že si můžou dovolit víc. Ale to, co se děje teď, teď už bych do školy jít nechtěla.

Riziko rychlého vyhoření. Někdy člověk, když už toho bylo hodně, když byla ta politická školení a odborová schůze, metodická schůze... Teď jsme lítali na ty nácviky do toho Nového Jičína. Tak někdy si člověk opravdu řekl, že ten plat za to nestojí a že už byl i takový neschopný vymýšlet něco nového do výuky. No, byla taková období, kdy člověk už byl na pokraji svých sil, ale nestávalo se to často.

Administrativa. Nevím, jak je to teď, protože já už jsem deset let z té školy pryč, ale dřív to byla hrůza. To se vyplňovaly dotazníky o každém děcku a například v tom dotazníku byla taková s prominutím „volovina“, že se tam muselo v každém roce napsat, co chce ten chlapec nebo ta dívka dělat. Od první třídy se to tam muselo psát. A víte, co chtějí děcka v první třídě dělat, že. Chtějí být hercem a policajtem a já nevím čím. To byly takové nesmysly, které se tam musely psát. Pak se tam muselo křížkovat, jak je kde v čem aktivní nebo neaktivní to dítě. Prostě zaškátulkování. A přitom to bylo zbytečné, protože to nikdo nečetl, nikdo. Ale práce to dalo. Nebo ta vysvědčení. Teď se píšou na počítači, ale dřív jsme to všechno psali ručně. Člověk je samozřejmě nervózní a když je nervózní, tak občas něco splete. Stalo se, v některých letech, že nám řekli: „Můžete se splést jenom dvakrát a víc nedostanete těch nových tiskopisů.“ To bylo hlavně na Dubině. Člověk s vypětím všech sil se snažil udržet pozornost, aby tam, proboha neudělal někde čárku navíc. To bylo hodně náročné. (...)

Nízká společenská prestiž. To nemůžu říct. Tu v Polance i v Krásném Poli učitel něco znamenal a doteď, když jedu autobusem tam na Porubu, Krásné Pole, tak mě lidi zdraví *paní učitelko, my jsme Vás tak dlouho neviděli!* I děcka i dospělí. Tam na é Dubině, tam už byl učitel na velice nízké příčce. A to vám řeknu ještě jednu perličku. Mám kamarádku, která učí na Porubské, tady v Porubě. Učila matematiku a měla tam chlapce v deváté třídě a ten propadal. Tak si zavolala rodiče. Tatínek přišel a ona mu říkala, že ten chlapec se nikam nedostane, když propadne z matematiky, a že by asi bylo dobré, kdyby mu sehnali nějaké doučování a nějak ho vedli k tomu, aby tu pětku neměl. Ale ten tatínek jí říkal: „Ale paní učitelko, prosím vás, k čemu mi bude, že ten kluk bude mít na vysvědčení čtyřku! Já mám firmu, on půjde ke mně do firmy a vydělá si tam dvakrát víc, než tady máte vy v té škole.“(...)

Fyzická náročnost povolání. No tak na té národní škole to je trošku jinak než na tom druhém stupni. Na té národní škole člověk musel umět cvičit, musel umět hrát na nějaký hudební nástroj, zpívat, musel se naučit kreslit, něco v těch pracovkách vyrábět.

Tam na tom druhém stupni je to jiné, tam už jsou učitelé specializovaní na něco, kdežto my, na té národní škole, jsme museli dělat všechno. A fyzická náročnost? No člověk už je někdy tak zblblý, já jsem si třeba zlomila dvě žebra na kole. Pak jsem došla normálně domů a druhý den jsem jela učit. Tam to kantorky po nějaké době zjistily, tak mě poslaly do nemocnice do Zábřehu. A ten pan doktor, jak to viděl, tak mi hned chtěl napsat nemocenskou. Ale já jsem měla zrovna v tom Krásném Poli takové vykuky ve třídě, že jsem si říkala, že budou ostatní nadávat, že je musím suplovat. Tak jsem mu řekla, že to vydržím. A on mi dal takový krunýř na krk a celou mě zafačoval a já jsem šla. No a jak jsem přicházela do té školy, tak oni už mě z okna viděli a ve dveřích mi pak řekli *ježíšmarjá, ty jsi už jak ten Meresjev¹⁰!* Ale, to víte, člověk tak nějak tu fyzickou náročnost musí zvládat a snaží se, přes všechno...i kdyby měl jazyk na vestě... , tak nakonec do té školy jde.

Vysoký počet žáků ve třídách. To je hrozné, když to někde je. Hlavně v té první a druhé třídě, to potom nemáte čas se těm děckám věnovat a kromě toho ten neklid v té třídě. Vždycky se mi líp učilo v tom Krásném Poli, kde bylo méně dětí, třeba osmnáct. Tu v Polance nebo i na té Dubině jsem měla třicet i dvaatřicet. Ale je lepší, když je ten počet žáků menší, to se pak dá ten kolektiv lépe zvládnout a i ty děti z té výuky mají víc.

Nedostatečný podpůrný systém. Ze začátku žádný podpůrný systém neexistoval, myslím tu v Polance nebo v tom Krásném Poli. Ale na té Dubině, tam už byla sociální pracovnice, psychologka, ke které jsme mohli posílat děti, u kterých jsme měli na něco podezření. Měla jsem třeba holčičku, která měla maminku alkoholičku, tátu alkoholika, a když jsem se ptala, co měla na oběd, (maminka nezaplatila obědy ve škole, neměla na to), tak mi řekla, že měla pár tyčinek. Tak jsem tam tu sociální pracovníci poslala. Pak ji ta maminka zemřela i ten tatínek zemřel. Sestra, která ji měla opatrovat, ji vyhodila, byla i v jakémsi domově. No a teď nedávno tu za mnou domů tyto děti přišly – jsou už to maturanti. Byla mezi nimi i ta holčička a říkala mi: „Představte si, paní učitelko, já se budu vdávat!“ Tak jsem měla takový dobrý pocit, že se jí ten život přece obrátil k lepšímu.

Skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese. Jelikož já i manžel jsme učitelé a on byl vlastně ještě potom tím ředitelem, tak to víte, taky jsme se věčně bavili o škole a o dětech. Ale zase on je muzikant a já jsem spíš na ten sport, takže jsme si i každý dělali to svoje a vždycky jsme si nějak vycházeli vstříc. (...)

Moc děkuju. Teď po vás budu chtít, abyste se mi trochu pochlubila. Zkusila byste mi popsat nějakou svoji hodinu, nebo den, nebo pedagogický počín, na který jste opravdu hrdá?

No tak besídky, ty byly velice pěkným počinem, to jsme vždycky dlouho nacvičovali. Pak výlety. Třeba z Dubiny jsme jednou vzali s manželem děti tu k Odře do Polanky. Ty děti, co bydlí vlastně jen kousíček odtud, vůbec nevěděly, jak vypadá Odra a že tam jsou ty písčité pláže kolem. No to si nedovedete představit, jak oni byli nadšení. A přitom je to stálo jen jednu jízdenku na autobus tu a jednu zpátky. Já jsem je zase nechala na vlastní riziko se tam koupat, opekli jsme si párky. No velice pěkný a velice levný výlet.

---

¹⁰ Sovětský letec a válečná hrdina z Druhé světové války. Poté, co byl v roce 1942 sestřelen nad nepřátelským územím, putoval těžce raněný osmnáct dní do oblasti kontrolované sovětskou armádou. Jeho zranění se při této cestě natolik zhoršila, že mu musely být po návratu amputovány obě nohy. Své protézy se však naučil ovládat do té míry, že mohl za rok znovu nastoupit do armády jako stíhač. „Meresjev“ je přesmyčka, kterou používá ve své novele, inspirované Maresjevovým životem Boris Polevý. Meresjev je nicméně vlastním jménem Alexej Petrovič Maresjev.

No a v těch hodinách, no to si teď zrovna nemůžu vzpomenout. Třeba já jsem měla ve své třídě zvyk, že jsme zahajovali každou hodinu zpěvem. Jenže potom, ve čtvrté třídě, už děti měly angličtinu a tu jsem je neučila, na tu ony měly jinou učitelku. Ta za mnou po jedné hodině přišla a řekla: „No to je neuvěřitelné, já přijdu do té tvé třídy, tam děcka stojí v lavicích a zpívají a s takovou vervou, to se jen tak nevidí!“

Existuje zase naopak nějaká situace, o které si zpětně říkáte, že jste měla jednat jinak?

Tak na to taky vzpomínám. Třeba na té Dubině, to si člověk tak nejvíc zapamatuje, protože ta Dubina byla moje poslední škola, tam byl chlapec, který byl dyslektik. Já jsem se snažila, aby si k tomu čtení vypěstoval nějaký vztah a i té jeho mámě jsem pořád říkala, aby četl, četl, že jen tím čtením se to dá překonat. Ale přitom jsem viděla, že má i nějakou poruchu. Tak jsem říkala mamince, aby s ním zašla na vyšetření, ale ona si nechtěla přiznat, že by její dítě mělo něco takového. Ale to byla moje chyba, že jsem ji nedonutila, protože ten kluk tím potom trpěl. Nebo jsem měla, to zase na té Dubině, jednu holčičku, cikánku, která byla už počtvrté v té první třídě, protože se ještě pořád nenaučila číst. A já jsem tam zkoušela různé metody, různé obrázky jsem ji k tomu textu kreslila, vystřihovala, ale podařilo se mi ji naučit jen samohlásky. Ale když je měla spojit se souhláskami do slabik, tak to už jsem ji nenaučila. Tak to byl takový můj neúspěch. A to jsem se přitom snažila jako nikdy předtím.

(...)

Teď se dostáváme k jednomu takovému, možná běžnému školnímu tématu, “oblíbenci – neoblíbenci“. Je jasné, že jste se ke všem dětem musela chovat stejně. Určitě vám ale byly některé děti tak nějak od přírody sympatičtější a jiné zase naopak nesympatické. Můžete mi popsat, jaké byly ty vlastnosti dětí, které vám byly sympatické, případně nesympatické?

Na té Dubině tam byla jedna holčička, která byla prostě úžasná, to bylo děcko! Ona měla maminku, která se jí hodně věnovala, ona nepracovala, což bylo na Dubině unikum. Holčička, když třeba v přírodovědě věděla, že se budeme další hodinu učit o nějakém zvířeti, tak už dopředu si o něm nashromáždila plno článků, obrázků, knížek. Ale zase na druhé straně ona byla taková zakřiknutá, nebyl to vůdčí typ. Pak tam byl zase chlapec, který byl naopak takový velitel. On třeba když těm děčkám řekl *dneska budeme hodní, dneska budeme paní učitelku poslouchat*, tak oni ani nemukli. On měl taky tu přednost, že byl vynikající ve sportu. Jiné třídy s námi nechtěly hrát vybíjenou, protože věděly, že ho máme ve třídě. (...) No a tak kdo byl takový nepříjemný? Byly to většinou takové ty děti, co pořád nějak vyrušovaly a nabourávaly tu hodinu. Měla jsem tu ještě v Polance dvojčata a jejich sociální zázemí bylo velice špatné. Tatínek byl horník a maminka nepracovala, oni neměli peníze. Kolikrát jsem třeba ostatním dětem říkala, když jsem si je vzala stranou, aby, pokud mají navíc doma nějaké tužky, pravítko, kružítko, aby je donesly do školy a že těm děčkám uděláme pouzdra. No tak ta dvojčata byla ráda, ale na třídní schůzce mi tatínek vynadal, že co se starám a že on nechce, abychom na ně dělali nějaké sbírky. (...) Člověk si většinou pamatuje jen ty zlobivce a nebo takové ty vynikající děti. Ten průměr, to zapomenete.

Kdybyste se měla podívat na mladší učitele, třeba ještě v době, kdy jste učila, nebo na mladé učitele současné generace, vlastně vaše dcera je taky učitelka, takže jste pořád jejím prostřednictvím v kontaktu s oborem, jak se díváte na jejich práci? Na jejich metody, postoje k dětem a tak podobně?

Oni mají zase jinou situaci. Podmínky pro tu práci mají lepší. Nemusí se účastnit těch pitomých schůzí, které jsme měli my, to bylo nejmíň jedna - dvě za týden. Nebo když jsem se dívala na ty interaktivní tabule, co oni teď v té škole mají, to je zas něco úplně jiného, to my jsme vůbec neznali. Oni si tam přes počítač promítají různé obrázky. Zase je

to náročnější na přípravu pro učitele. Ale pro děti je to takové zpestření. Je to úplně jiná práce. Ale zase to mají horší v tom, že děti s tím svým chování jsou na tom hůř, než byly děti tehdy. To, co si teď dovolují, já už bych teď ve třídě nevydržela.

Vidíte třeba i nějakou proměnu té učitelské profese v dějinách? Třeba když se ještě podíváte na své učitele v době, kdy jste chodila do školy vy?

Pan učitel – to byl někdo. My jsme měli třeba pana učitele, který nás učil psát. Měl ukazovátka a klepl nás přes prsty a za ušiska nás vytahoval, když se mu nelíbilo, jak jsme to napsali. No tak tenkrát, to byly tělesné tresty, já proto nejsem, ale taky, co měli dělat, když měli třikrát tolik dětí ve třídě. Oni si tu kázeň museli nějak vydobýt, jinak by jim ty děcka chodila po hlavě. (...)

Když jste teda zmínila tu společenskou prestiž povolání učitele, jak vy sama se díváte na prestiž tohoto povolání? Jak bylo podle vás toto povolání osobně prestižní v době, kdy jste učila?

Tak já si nemůžu stěžovat, až na tu Dubinu. Starosta v Krásném Poli ještě pořád, když mě potká, tak je mu líto, že jsem tam nezůstala déle. (...)

Jak si vykládáte význam slova „prestiž“. Kdybyste třeba slovo „prestiž“ měla nahradit jedním dvěma slovy, která by to byla?

Mám hodně známých, ti lidé se mnou rádi pobaví, nepřehlížejí mě, obrátí se na mě, s nějakým problémem nebo s něčím, ať jim pomůžu. (...)

Děkuju. Pak mám ještě dvě takové stručnější otázky a pak se posuneme k poslední části tohoto rozhovoru, která je pojatá poněkud odlišně... Vy jako učitelka – žena, když se podíváte na své kolegy, učitele – muže, vlastně jednoho máte doma, jak hodnotíte jejich přístup k tomuto povolání, metody, vztah k dětem?

Tak těch mužů jsem nejvíce zažila v Krásném Poli, tam bylo osm mužů, když jsem tam přišla a celkem nás tam bylo dvanáct. Ale postupně to ubývalo, že třeba odcházeli, umírali. Ti muži měli respekt, to nemůžu říct, že ne. Ale třeba tady v Polance byl jeden zástupce ředitele, matematik, a ten měl prostě dojem, že kantorky na národní škole mají leháro, že ty si tam začnou v osm a ve dvanáct už jsou hotové a on že by to zvládl levou rukou. Takový přístup měl. Když jsem přitom já byla na hospitaci u něho, tak jsem měla spoustu výhrad k jeho práci. Ale to je teď jedno... No ale jednou se stalo, že někdo z první třídy nepřišel a nebyl nikdo, kdo by suploval a on byl nucen do té první třídy jít. A jak on byl zvyklý z toho druhého stupně, tak hned chtěl po děckách, ať si rozdají sešity. Tak oni si je rozdali, ale nikdo neuměl číst, takže už za chvíli se začali všichni hlásit *prosím, to není můj sešit. Prosím, to není můj sešit...* Hodinu ty sešity dával na správnou adresu a pak přišel a řekl *no není to tak lehké na té národní škole učit...* Oni to ti muži berou trochu jinak to učení, tak více s nadhledem. Na národní škole jsem nezažila muže, jen na tom druhém stupni a tam už jsou specializovaní a já si myslím, že každý si svoji práci dělá s velkým nasazením. Manžel, ten je hudebník, takže jezdil s dětmi i na koncerty, vedl pěvecký kroužek, takže ještě dělal. A taky se snažil, aby všechny naučil zpívat. Já si myslím, že ti muži se taky snaží těm děckám to do té hlavy nějak dostat a v té své profesi jsou odborníci.

Myslíte si, že je jednodušší být učitelem – mužem nebo učitelkou – ženou?

Já si myslím, že možná pro ty muže to může mít nějaké výhody. Ta mužská osobnost je přeci jenom osobnost, prostě jako mají takový nějaký větší respekt už proto, že jsou chlapi. I když taky to neplatí o všech. Třeba tu v Polance byl jeden, z kterého si děcka vyloženě dělala srandu a věděla jak na něho. Děcka říkala, že vždycky, když

zavedou řeč na to, jak to v té Polance není pěkné, (učitel nebyl Polančan), tak se okamžitě chytil a celou hodinu nadával, jak v té Polance to není ono a tam není ono a děcka měla celou hodinu pokoj. Takže už i tady se mezi muži ty rozdíly objevily. Děcka si umějí poradit.

A když se podíváme na poslední otázku – vzdělání, teď mám na mysli vaše pedagogické vzdělání. Když se podíváte na své studium, určitě jste vstupovala na školu s nějakým očekáváním, co vás ta škola naučí, co vám dá. Byla tato vaše očekávání splněna?

Abych vám pravdu řekla, tak mi ta škola moc nedala, protože já jsem po maturitě nastoupila na institut. Ten institut běžel prvním rokem, takže oni začínali, i pro ty kantory to bylo nové. A zrovna byla doba, kdy bylo strašně málo kantorů a oni nás všechny po dvou letech vyštvali učit a zbytek jsme museli dodělat dálkově. . Takže dva roky to je taková teorie, praxi jsme neměli žádnou a museli jsme jít učit. A tu jsem narazila na tu naši paní ředitelku, která mi to znepečňovala, jak jen mohla, takže ty první roky byly strašné. Já jsem vlastně začala učit ve dvaceti letech. (...) A teď samozřejmě, protože jsem neměla dokončené vzdělání, tak jsem měla plat osm stovek. A při tom začátku pedagogického působení, které nebylo nijak růžové, jsem si musela dodělat diplomovou práci, zkoušky, státnice, to bylo kruté, velice. Začátky ve škole, na to vzpomínám jako na nejhorší roky svého života. A do toho se mi ještě narodil syn.

Děkuju. Tím se dostáváme k poslední části tohoto rozhovoru. Ale ještě předtím jedna otázka na takové „myšlenkové uvolnění“. Představte si, že máte jeden den, který můžete strávit, jakkoli chcete. Ten den může být v jakémkoliv ročním období, nejste finančně omezená, prostě si jej můžete úplně vymyslet. Jak byste takovýto den strávila?

Tak abych vám pravdu řekla, já jsem člověk, který nemusí mít takové velké množství peněz, aby byl spokojený, protože z našich učitelských platů jsem si na takový komfort nikdy nemohla zvyknout. Ale já bych jela někam do lesa. Někam kde ty lesy nejsou v kopci, ale spíše na rovince. Někam, kde by rostly houby, třeba na Českomoravskou vrchovinu, tam je to takové moje zamilované. A tam bych si prožila ten jeden den, úplně bych byla nadšená.

Děkuju. Tak teď už k té poslední části. Ta se skládá ze čtyřech různých tvrzení¹¹. Budeme se jim věnovat postupně. Vždycky si je přečtete, řekněte mi, jestli s ním souhlasíte nebo ne a proč. Případně můžete navrhnout alternativní tvrzení, nebo to tvrzení nějak doplnit.

Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit, je soutěživost. Já si myslím, že na té soutěživosti něco je, protože člověk přeci jenom chce něco v tom životě dokázat, chce něco udělat. I ty děti mezi sebou soutěží. Ale nesmí to být tak, aby to dávali ostatním najevo, a ostatními pohrdali.. No tak ta soutěživost, ta si myslím, že je na místě, ale nesmí dávat najevo, že je něco víc, než ten druhý. (...) Ta nejdůležitější vlastnost by podle mě byla pracovitost. Já jsem vždycky učila, už ty děcka na národní škole, že práci, kterou začnu musím dodělat dokonce, i kdyby tam měli sedět odpoledne, i kdyby měli ten výkres dodělat o přestávce nebo dodělat výrobek, tak to se prostě musí.

K čemu to člověka vede, když je pracovitý, jaký to má na jeho chování, povahu vliv?

No tak v prvé řadě se udře, to vidím na sobě (smích). To víte, člověk se naučí za ten život, že tu práci, kterou odloží, že ta se sama neudělá. Já jsem byla vždycky naučená

---

¹¹ Předložena byla tato tvrzení: „Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je soutěživost“, „Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými“, „Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život“, „Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená“.

tu práci, do které se mi nechce, udělat první. Potom už mám pokoj, potom můžu dělat jenom samé takové věci, které jsou mi příjemné. Takový pracovitý člověk, to se pozná všude. Ve všech těch mých spolcích, do kterých chodím, je hned vidět, kdo chce s něčím pomoci, kdo se chce zapojit. To jako to na těch lidech vidíte, že nemají problémy, že bychom je museli do něčeho táhnout, ale jdou sami. Já si myslím, že pracovití lidé už to mají na čele napsáno.

Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými. To je samozřejmé. Nemám ráda, když se někdo vyvyšuje, že má lepší podmínky. To už na Dubině bylo vidět, třeba na svačinkách, některé děti měli všechno možné a některé neměli ani na tu svačinku. To já jsem strašně neměla ráda. Snažila jsem se vždycky vést děti, aby to nedávaly najevo před těmi ostatními, aby se spíš s nimi nějak rozdělili. (...)

Napadá vás ještě něco dalšího, co je nutné pro udržení soudržnosti společnosti?

No tak teď mě zrovna nic nenapadá.

Nevadí. Tak se posuneme ke třetímu tvrzení.

Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život. No, jako duchovní život, jako co tím myslíte? Jako jestli je člověk nábožensky založen, nebo jestli chce člověk nějak kulturně žít?

Můžete odpovědět na obě dvě ty interpretace duchovního života.

Ten náboženský život - my oba dva jsme s mužem jako děti byli nábožensky vychovávaní, ale potom, později, jsme přestali chodit do kostela. Akorát vždycky muž hraje půlnoční mši na Štědrý den na housle nějakou tu jejich mši, ale jinak nejsme nábožensky založeni. Myslím si, že každý má nějaké takové svoje názory a nikdo mu to nebere, ale nám to jako nechybí.

Po té kulturní stránce. Manžel byl všude, kde se něco hnulo v Polance. A pořád dělá i do dechovky a skládá pro dechovku, je všude, kde se něco děje. Ochtovníci tady dělali, písničkáři, Babiččina krabička, koncerty, a oba jsme byli ve všem zapojeni. Teď už méně jezdíme i do divadla a na koncerty do Ostravy, protože teď už do Ostravy je to pro nás obtížné dojíždět. A autobusy jezdí tak špatně, že třeba čekáme třičtvrtě hodiny ve Svinově a to už pro nás není.

A tahle aktivita v kultuře, je to pro vás prioritní, je to pro vás na tom prvním místě, vychází-li z toho tvrzení: „Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život“?

No, to si myslím, že jo. Že ten, kdo tou kulturou žije, že má ten život takový pestřejší.

Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená. Mě těšila ta práce, i když nebyla dostatečně finančně ohodnocena. Tak co jsme měli dělat, neměli jsme na to žádný vliv. To se nedalo stávkovat tak, jak doktoři třeba dneska. Ale mě to těšilo. Byli jsme málo hodnoceni a nemohli jsme si dovolit mnoho, auto jsme třeba nikdy neměli, ale měli jsme tři děti, které všechny vystudovaly vysoké školy.

Kdyby jste se měla znovu rozhodnout pro povolání, které budete vykonávat, rozhodla byste se znovu pro učitelství?

Já bych se rozhodla znovu pro učitelství, ale pro takové učitelství, jaké bylo v té době, co jsem ho dělala. Teď už ne.

Tak v tom případě mám závěrečnou otázku, jestli byste chtěla k něčemu, k čemukoliv co zde bylo řečeno, něco dodat.

Já myslím, že ne.

Tak v tom případě, moc děkuju za pomoc.

Příloha 6

Rozhovor s Vojtěchem

Jako asi u každého rozhovoru zaměřeného na povolání mě na začátku bude zajímat, jak jste se k povolání pedagoga vůbec dostal. Co bylo vaším hlavním motivem pro to, že jste se stal učitelem?

Tak přiznám se, že jsem nad tím uvažoval už samozřejmě od základní školy. Uvažoval jsem i o studiu medicíny, ale od dětství mě bavila historie a čtení knížek, a tak nějak jsem k tomu dospěl. Navíc i v rodině byla tahle tradice, třeba babička byla taky prvorepubliková profesorka. Takže i odtud byl určitý směr. Cítil jsem to jako dobré rozhodnutí - studovat historii a zabývat se literaturou.

Takže hlavním motivem byl obor.

Určitě. Určitě to byl ten obor. Pak taky musím říct, že už v té době mě bavila práce s mládeží. Třeba jsem jezdil s bratrem jako instruktor na tábory, to mě bavilo.

Co se týče vašich přátel z období, kdy jste se rozhodoval, vydalo se hodně z nich taky tímto směrem?

Ne, tím směrem se nevydal vůbec nikdo. Vlastně pouze jeden a to byla spíše náhoda. Tu cestu potom ani nedošel do konce.

A jak na vaše rozhodnutí reagovali vaši rodiče? Podporovali vás?

Neměl jsem s tím žádný problém. Myslím, že rodiče byli velice otevření. V podstatě mě v tom naopak podporovali, dávali mi naprostou svobodu. Brali to jako moji životní volbu.

Teď mě bude zajímat vaše profesní dráha. Zkuste mi, prosím, popsat popořadě všechna zaměstnání, která jste od dokončení vysoké školy až dosud vykonával. Bude mě zajímat, v čem vždycky to které zaměstnání spočívalo, co se vám na něm líbilo, co naopak ne a proč jste případně určité zaměstnání opustil a odešel jinam.

Tak nebude to nijak dlouhé. Já jsem studoval filozofickou fakultu tady Ostravě, obor Historie a Český jazyk a literatura. A pak v podstatě od roku 1999, kdy jsem ukončil studia, pracuji na této škole. Neměnil jsem tedy to hlavní pracoviště, i když ta moje role tady se samozřejmě vyvíjela. K tomu základnímu úvazku, kdy učím tedy češtinu a dějepis, jsem přibíral i různé jiné aktivity. V současné době mám třeba menší úvazek a dělám zde zároveň výchovného poradce, což jsem musel taky vystudovat. Studoval jsem taky další obor, Etickou výchovu, kterou tady v rámci svého pedagogického působení taky dost využívám. Na menší úvazek učím taky v letním semestru tady na pedagogické fakultě. Takže toto jsou takové ty „vedlejší role“. Ale hlavní pracovní poměr mám celou dobu tady, vlastně zde působím dvanáctým rokem.

A jak se to stalo, že jste postupně přibíral ty další role?

Já si myslím, že je důležité, aby se člověk vždycky nějakým způsobem rozvíjel a snažil se neustrnout na jedné pozici, hledal nové obzory pro sebe i pro ty studenty. Tím pádem člověk dělá tu práci pořád rád. Takže vedle učení dělám samozřejmě i spoustu jiných věcí. Rozjeli jsme tady třeba nějaké zahraniční projekty. V rámci evropských fondů taky spolupracujeme s jednou polskou školou partnerství. Věnujeme se tomu asi čtvrtým rokem, přičemž každý rok rozvíjíme jedno téma, například nacismus, komunismus. V rámci tohoto projektu děláme různé exkurze, vyjíždíme. Letos se do toho zapojilo více

než dvě stě studentů. Myslím, že pro děcka to může být velmi zajímavé. No a já jsem tady na škole hlavním organizátorem naší účasti na tomto projektu.

Děkuji. Ted' tu mám pro vás takovou projektivní otázku. Zkuste si představit, že byste měl nějakému člověku, který vůbec neví, co to znamená „škola“ a co to je „učení“ obě tyhle věci vysvětlit. Jak byste postupoval? Jak byste někomu „cizímu“ vysvětlil, o co v té vaší práci jde?

Tak učení je předávání nějakých informací, ale je to taky předávání hodnot. Jde o to jak. Snahou je určitě, aby to bylo zajímavé pro obě strany a abychom spolu nějak vyšli. Hodně důležitá je, myslím, ta poctivá příprava, každodenní. Aby tomu člověk opravdu denně věnoval nějaký prostor. Takže to není nějakých fiktivních šest sedm osm hodin, jak si někdo myslí. Když se člověk snaží, tak je zatím opravdu spousta hodin, kdy člověk třeba odpoledne nebo večer připravuje tu hodinu. Ať už je to příprava nějakých moderních technologií - prezentací, filmů, dokumentů a tak dál nebo prostě jenom to, že člověk musí sednout a přečíst nějaké knížky. Podstatné je, aby to bylo pro studenty zajímavé. Čili, abych to shrnul, posláním tohoto povolání je „předávání informací, ale taky předávání nějakých hodnot a postojů“. To zdůrazňuju, už jenom proto, že tady dělám taky toho výchovného poradce, takže to vidím jako hodně důležitou věc.

Když tedy hovoříte o tom, jak si musíte připravovat tu výuku, vzpomenete si na nějakou svoji hodinu, den, nebo nějaký „pedagogický počín“, na který jste opravdu hrdý? Říkáte si třeba „jo, to se povedlo“.

Hrdý? To nevím. Paradox je v tom, že někdy má člověk dobrý pocit z hodiny, na kterou byla ta příprava zrovna trochu slabší. Třeba do toho vlezlo něco z toho soukromého života, rodina, nebo šel člověk spát hodně pozdě v noci a tak dál. Prostě ta příprava byla z nějakých důvodů slabší, ale ta odezva dětí je vynikající. A pak mám zase řadu příkladů, kdy jsem se na tu hodinu připravoval hodně dlouho a ta reakce byla přesně opačná. Ty děti se prostě najednou začali bavit, takže jsem viděl, že je to nezaujalo. Je tam ten paradox. Ale jestli jsem na něco hrdý? Člověk musí během toho učení zvládat i řadu takových složitých momentů. Vzpomínám si, že velmi složité bylo, když jsme tu před dvěma a půl lety měli studenta, který přišel o nohy v důsledku toho železničního neštěstí u Studénky. Já jsem byl jeho třídní. Osobně považuji svým způsobem za zázrak, že tomu klukovi se podařilo, s naší pomocí, odmaturovat se samými jedničkami a dostat se na vysokou školu, kde dneska normálně pokračuje. Samozřejmě s tím handicapem. Jsou to taková malá vítězství, kterých je i víc samozřejmě. Třeba jsou tady děti ze sociálně slabých rodin, které doma řeší obrovské problémy, mají konflikty s rodiči. My se snažíme pomoci jim ty problémy nějakým způsobem ustát a vyslat je do toho života. Když se to podaří, tak to jsou třeba ta vítězství.

Ten smysl školy teda vidíte hodně v tom „přesahu“ za to učení.

Určitě. Nevnímám jako vítězství to, že jsem někoho „jenom“ něco naučil. To vnímám jako přirozené, už jenom s ohledem na to, že většina těch dětí chodí na gymnázium proto, že chtějí pokračovat ve studiu na vysoké škole, že mají touhu a zájem něco se dozvídat. Je určitě vynikající, když se dozvíte, že se někdo dostal třeba na ten obor, na který chtěl a je to něco s tím, co jste ho učil. To je určitě radost. Ale vnímám jako větší vítězství ještě to „něco“ navíc k tomu.

Vzpomenete si zase naopak na nějakou situaci, o které si zpětně říkáte, že jste měl jednat jinak?

Tak přiznám se, že takováto situace se mi asi nevybavuje. Že bych měl nějaké výčitky, že bych něco úplně zanedbal, že bych se někomu nemohl vůbec podívat do očí,

že bych se na něco vykašlal? To snad ne. Spíš třeba přiznám se, mě trochu mrzí, když někteří naši absolventi jako kdyby nejsou schopni se potom na té vysoké škole zorientovat. Vydrží tam třeba rok, ale druhý už odcházejí, nebo jdou na jiný obor, který ale taky nezvládají. Pak se nějak tím životem "plácají", dávají přednost nějakému komerčnímu výdělku a permanentně chodí do práce, protože ta vidina peněz je pro ně velmi přitažlivá a ty jejich hodnoty zcela odporují tomu, že to studium je mnohem důležitější. Takže to vnímám jako takovou bolest. Ale nevidím to jako naši chybu. Když komunikuju s kolegy z jiných středních škol nebo z vysokých škol, tak zjišťuju, že to není úplně neobvyklý jev. Je to asi i nějaký obecnější problém, ty priority hodnot studentů vysokých škol. Ale nevím, jestli my, tady na střední škole, jsme schopni to ovlivnit. A říkám studentům dopředu, aby se nevrhali jenom za nějakou vidinou peněz a kvůli špatně placeným brigádám nedostudovali vysokou školu.

Přijde vám teda, že se tohle děje často?

No, když se podíváte na statistiky úspěšnosti vysokoškoláků, tak je to asi čtyřicet pět procent. Odcházejí studenti prvních a druhých ročníků, protože neuspějí, protože mají nějakou prioritu před studiem. Navíc další problém je, kolik to stojí náš stát a potažmo nás všechny poplatníky, peněz. A přitom je to bez jakéhokoliv smyslu.

A vy si vzhledem k tomuto problému připadáte bezmocný?

Určitě. Já o tom mohu s těmi studenty, třeba i v rámci té mé role výchovného poradce, hovořit. Ale osudy jednotlivců já neovlivním. Jakou roli tam hraje rodinné zázemí nebo rodinné priority. Když je někdo ze sociálně slabé rodiny, tak chápu, že prostě musí pracovat a naopak těch lidí si velice vážím, pokud se ctí ustojí i to studium i tu práci. To opravdu obdivuji, to musí být nesmírně těžké. Ale pak jsou studenti, kteří by těch peněz tolik nepotřebovali, ale dejme tomu si chtějí koupit nový notebook, chtějí jet na drahou dovolenou a tak dále a prostě se vykašlou na to studium.

Ted' ještě jednou použiju to slovo „bezmocný“. Vybavujete si nějakou situaci, kdy jste si v té vaší roli ať už učitele nebo výchovného poradce připadal bezmocný?

Tak jistěže jsou situace, kdy už člověk nemůže udělat nic víc, třeba pokud se jedná o nějaký problém úzce související s rodinným zázemím studenta. Ale neuvědomuju si žádnou situaci, kterou bychom nebyli schopni alespoň částečně ovlivnit, nikdy jsme nebyli úplně bezmocní. Vždycky, když jsme udělali maximum, tak to k určitému posunu vedlo.

Na začátku jste mi vyprávěl o vašich motivech pro volbu tohoto povolání. Co je pro vás teď, v tomto vašem konkrétním zaměstnání, hlavním motivem? Co by vás naopak případně vedlo k rozhodnutí opustit vaše současné zaměstnání, případně i povolání pedagoga?

Tak opustit snad ne. Myslím, že tu na škole ještě nejsem tak dlouho, aby u mě hrozil nějaký syndrom vyhoření. Jak jsem ale řekl, myslím, že strašně důležitá je ta inovace, inovativnost, nebýt spokojený sám se sebou, snažit se růst v oblasti odbornosti, zajímat se o nové trendy, studovat odbornou literaturu, nejen tu související s mým oborem, ale i pedagogickou, účastnit se třeba nějakých seminářů. Pro mě je hodně velkým motivem, proč tu práci dělat to, že neustále přicházejí noví mladí lidé a je dobré se jim věnovat. Cítím to jako nějaké svoje osobní poslání. Není to vždycky jednoduché, to řeknu narovinu, ale určitě stojí za to přemáhat se, hledat tu míru trpělivosti a snažit se předávat studentům to dobré.

Spíše se tedy snažíte pořád vidět nějaký obecnější smysl té práce.

Určitě. Kdybych ho neviděl, tak bych určitě šel do té komerční sféry. Já jsem třeba i dřív paralelně s touto svojí profesí podnikal a neviděl bych v návratu do této oblasti absolutně žádný problém. Nicméně vidím neustále smysl ve svojí současné práci.

Tím jsme se trochu dotkli nároků vaší profese. Mám tady seznam několika věcí¹², které považují podle nedávného výzkumu provedeného mezi učiteli v České republice, čeští učitelé za největší obtíže své profese. Projděte si je, prosím, popořadě a řekněte mi, jaký vztah máte k jednotlivým bodům vy. Jsou pro vás také náročné, nebo nikoliv? Můžete případně uvést konkrétní příklad.

Psychická náročnost povolání. Tak samozřejmě náročné to povolání je. Protože pokud se denně setkáváte se stovkou, sto padesáti osobami, musíte na ně nějak reagovat, u těch mladších studentů je nutno počítat s určitou mírou hlučnosti, tak to je určitě psychicky náročné. Pokud hovořím o některých těch vypjatých situacích, které řeším jako výchovný poradce, tak to taky není jednoduché. Myslím si, že důležitý je důraz na určitou regeneraci. Kontakt třeba s rodinou, méně osobami. Není to lehké v průběhu toho pracovního roku a myslím si, že ty prázdniny jsou docela na místě. Pokud v tom „jede“ člověk naplno a pokud do toho děláte ještě plno dalších věcí, tak je ten odpočinek určitě namístě. Takže s psychickou náročností určitě souhlasím. Pokud ale člověk trochu přičichne k jiným povoláním, tak to nevidím jako něco mimořádného.

Nízké platové ohodnocení. Tak člověk se musí ptát, za co je platově ohodnocen. Já si v tom směru nestěžuju. Samozřejmě musím dělat i jiné věci, abych uživil rodinu, děti, ale v tom nevidím problém.

Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují. Tady je to dost individuální. S většinou rodičů se spolupracuje velmi dobře, v případě nějakého problému se studentem stojí na naší straně, chápou zodpovědnost za to dítě i to, že je někdy nutné mu naznačit ty meze. Alespoň tady na našem gymnáziu to tak je. V některých případech zde ale vidím určité dluhy. Nejde ani o setkání s takovým tím protektivním typem rodičů, kteří by třeba to dítě nějak přehnaně ospravedlňovali, kryli. Problém je spíše s nezájmem rodičů. Jsou to hlavně případy rodičů studentů ze sociálně slabších rodin. Ta podpora rodičů je tam velice slabá. Ti rodiče třeba často nežijí spolu. To právě řeším jako výchovný poradce. Není to většinový trend, ale týká se to asi takových dvaceti procent studentů tady u nás, kdy ti rodiče třeba nejsou spolu díky čemuž ta komunikace je obtížnější. Vstupují tam třeba i ty vztahy mezi dítětem a novým partnerem rodiče. A tak dále. Těch problémů, kterým musí ti studenti v dnešní době čelit není málo.

---

¹² Byl předložen list s následujícím seznamem záporů učitelé profese, které čeští učitelé ZŠ a SŠ vybrali jako nejvýznamnější v rámci výzkumu *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce; Učitelé ZŠ a SŠ*. Zadavatel: MŠMT. Vypracovalo: Factum Invenio v roce 2009. Znění otázky: „Zápory učitelé profese – z předloženého lístku vyberte 3 nejvýznamnější nevýhody učitelé profese“ (Q19). Vybrané nejvýznamnější zápory: Psychická náročnost povolání, Nízké platové ohodnocení, Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují, Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele, Zodpovědnost, Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák, Riziko rychlého vyhoření, Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů, Nízká společenská prestiž, Fyzická náročnost povolání, Vysoký počet žáků ve třídách, Nedostatečný podpůrný systém, Skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese.

Zodpovědnost. Tak já myslím, že člověk má dělat zodpovědně všechno, ať zametá ulice nebo vyvází popelnice, jestli učí, nebo je lékař. To cítím jako přirozené, že by měl být člověk zodpovědný za to, co dělá.

A necítíte přeci jenom v té své profesi nějakou větší míru zodpovědnosti?

Tak samozřejmě jsou situace, kdy ta míra zodpovědnosti je větší, pokud se třeba jedná o různé exkurze, sportovní kurzy, plavání, kde to může být i velmi nebezpečné. Ale u každého povolání, kde pracujete s lidmi, je zodpovědnost. Necítím to jako nějaký velký problém. Samozřejmě, když děláme ty projekty, tak tam je už potom i značná míra určité finanční zodpovědnosti, kdy zodpovídáte za chod všech těch projektů a to v tom už jsou třeba stovky tisíc, někdy se to blíží až k tomu miliónu. Takže tam nesu tu zodpovědnost i za to, že to všechno proběhne.

Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák. No, tady v současné době cítím určitou nespokojenost z řad kolegů, kteří pocítují tu míru toho, co si dnes může dovolit žák, jako příliš velkou, zatímco pravomoci učitele se spíše snižují. Myslím, že tohle je obecněji problém týkající se současné morálky, rodinné situace, toho zda jsou děti zvyklé respektovat autoritu. Někaké volání po fyzických trestech je scestné. V tom už se projevuje i ten problém neschopnosti řešit situaci jinak, nebo to může být problém toho vyhoření. Taky vidím určitý trend v tom, že někteří tu svobodu chápou po svém a spíše tak trochu anarchistickým způsobem. Větší míra respektování autority a jisté zdvořilosti by jistě byla lepší. Ale naše poslání je i v tom ty studenty k tomuhle všemu vést.

Máte nějakou konkrétní zkušenost?

To je počínaje pozdravením nebo nepozdravením, ignorováním, respektováním domluvených pravidel, mírou účasti na nějaké dobrovolné akci, ochotou někomu pomoci. Toto je pro mě určitý signál, jaké jsou postoje a hodnoty těch studentů. Je to boj, není to vždycky jednoduché.

Riziko rychlého vyhoření. Tak o tom už jsme mluvili. To riziko tady je, nevím ale, jestli „rychlého“. Samozřejmě s narůstajícím věkem ta energie člověku ubývá. Já osobně s tím zatím nebojuji. Ale v tomhle je ta profese náročná, stejně jako všechny „dávající se profese“. Určitě je to velké ohrožení a vidím tady právě jako důležitou tu ochotu té inovativnosti, ochotu zkusit něco nového. Jsou tady kolegové, kteří mají přes šedesát a jsou vynikající, zajímají se o nové. Naopak jsou tady kolegové, kteří jsou ve věku jako já nebo o něco málo vyšším a ta snaha dělat něco navíc je u nich úplně minimální.

Takže se domníváte, že existuje prostředek, jak předejít tomu vyhoření.

Určitě. Souvisí to s tou snahou sebevzdělávat se. Hledat pořád smysl, a mít míru toho správného relaxu. Musí to být vyvážené. Pakliže člověk „jede“ čtrnáct hodin denně, a to někdy musí, tak se opravdu vyčerpává. Proto je třeba rozumně to vyvažovat.

Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů. To taky vidím jako určitý problém. Během posledních deseti let je ten nárůst obrovský. A to nejen co se týče administrativy, ale taky různé „předstírané práce“, mnohých akcí, které rozjíždí ministerstvo školství, jejichž reálný efekt a dopad je velmi nízký. Často se ptám, jestli nám neuniká mezi prsty to podstatné, proč to povolání děláme. Připravujeme ty děti do reálného života? Předáváme jim ty správné hodnoty? Nebo jen vyplňujeme kolonky a připravujeme se na takové a takové podoby maturit, nad jejichž smyslem se hodně tážu.

Přijde vám, že musíte vykonávat hodně nesmyslných činností v souvislosti s vaší prací?

Hlavně v posledních dvou letech vnímám tu snahu všechno učinit nějak stejným, nějak to škatulkovat, naplnit stavy, vyplnit kolonky a jako kdyby ta míra svobody je opravdu omezována, to říkám naprosto jasně. Příkladem může být ŠVP¹³, některé ty rámcové vzdělávací programy i ty státní maturity. Přiznám se, že více mi vyhovuje ten liberálnější stav, který tady byl. Který spíše sledoval myšlenku „pracujme co nejlépe a otevřeme se otázkám studentů, ptejme se, co chtějí studovat, nabídněme jim co nejširší paletu *možného*“. V současnosti je ale spíše patrná snaha všechno směstnat do nějakých tabulek, příkazů ministerstev. Tohle je směr, který mi připomíná situaci za totality. Přiznám se, že se mi to moc nelíbí, musíme s tím ale nějak pracovat. Ale není to zase úplně černobílé. I v těch státních maturitách jsou určité pozitivní kroky. Jde o to, to nějak vybalancovat.

Řešíte se studenty často jejich budoucí profesní dráhu?

Chodí, chodí za mnou docela dost, ptají se. V podstatě s těmi studenty čtvrtých ročníků komunikuju velmi často. Chodím za nimi do hodin, řešíme různé otázky, přihlášky, individuální volby, zvu tady různé lidi na besedy, jezdíme na ten Gaudeamus¹⁴. Snažíme se. Je to i docela dost podstatná část té mé profese.

Nízká společenská prestiž. To nevím. Necítím se být na nějaké nízké společenské úrovni. Necítím nějakou frustraci. Jsou určitě povolání, která si tu prestiž zaslouží větší. Jako třeba lékaři, u těch mi to připadá přirozené. Nebo alespoň tak to vidím já, neměli bychom se vidět na tom nejvyšším místě. Co se týče toho ocenění, ano, je hezké když vám přijde někdo poděkovat po těch čtyřech, osmi letech. A naopak je určitě smutné, když pro někoho uděláte velmi mnoho, a pak neuslyšíte ani to „bů“. Ale člověk to nesmí dělat s takovýmto očekáváním, nesmí se tím nechat zklamat. Že bych se cítil nějak společensky nedocenen, tak s tím nemám absolutně žádný problém.

Proč si myslíte, že by měl mít zrovna lékař nárok na vyšší prestiž?

Tak je to jednoduché. Ta zodpovědnost je tam mnohem vyšší. Já, když udělám chybu a špatně opravím nějaký test, tak to mohu vzít zpátky. Pokud jsem na operačním sále a udělám chybu, tak už to zpátky vzít nemohu. Takže je to tou mírou zodpovědnosti, ale i mírou vytíženosti. Máme řadu lékařů v rodině, takže vidím, že mají ty noční služby, pracují v sobotu a v neděli. Je to úplně něco jiného.

A jak se domníváte, že je hodnocena prestiž učitelského povolání z hlediska učitelů? Jak se učitelé dívají na své povolání?

No, to je zajímavá otázka. Možná, že si mnozí sebe až tak neváží. Možná to souvisí s těmi penězi. Necítí se kvůli tomu docenění. Potom je to možná způsobeno i chováním některých rodičů vůči pedagogům, které někdy bývá skutečně strašné. Ale to si nemyslím, že by byl úplně problém gymnázií, ale spíše některých učilišť, základních škol... Dovolí si neuvěřitelnou vulgaritu a nerespektování autority a profesionálnosti toho pedagoga. Tam, věřím tomu, mnozí kolegové bojují s tou nedoceneností. To určitě velký problém je. Na gymnáziích to až tak velký problém není, protože většina studentů zde má rodiče inteligentní, mnozí jsou vysokoškoláci nebo „uvažují tímto směrem“. (...)

---

¹³ ŠVP - školní vzdělávací program. Jedná se o plán vzdělávání, který si vytváří všechny ZŠ a SŠ v České republice. ŠVP vypovídá například o charakteristice školy, učebním plánu a osnovách, způsobu hodnocení žáků atd.

¹⁴ Gaudeamus – veletrh škol nabízejících pomaturitní a celoživotní vzdělávání probíhající každoročně v Praze a v Brně

Ještě se zeptám, jak vy si vykládáte slovo „prestíž“? Jakým slovem byste jej případně nahradil?

Ocenění? Vnímání?

Fyzická náročnost povolání. Tak neučím tělocvik, ale to povolání je určitě náročné v oblasti hlasové, přeci jenom pracujete s velkým množstvím studentů... Člověk se musí často přemáhat a i když je nachlazený, tak to musí nějak zvládnout. Mnoho věcí na vás třeba visí a vy si nemůžete dovolit „vypadnout“. Zejména v tom zimním období to není lehké, protože trvale hovoříte pět šest sedm osm hodin denně a jste v kontaktu s mnoha lidmi, kteří jsou třeba také nachlazení. Takže v tomhle ohledu to někdy trochu náročné je. Další věc je, že vy tady sice odpracujete určitý počet hodin, ale doma musí člověk věnovat ještě čas té přípravě. Když to tak vezmu, tak to těch osm až deset hodin denně dá, spíš těch deset. Ale celkově bych řekl, že je to tak středně náročné povolání. Není to ani super těžká práce, práce na sto padesát procent, ale ani to není tak, jak si někteří představují, že učitel učí čtyři hodiny a pak má nohy na stole. Možná, že tak někdo dělá, přiznám se, že já bych to neuměl. Potřebuju si tu hodinu připravit, aby to mělo nějaký smysl. Nejde ale jenom o tu přípravu hodiny, ale o to opravování a o tu administrativu.

Vysoký počet žáků ve třídách. Tak v tom je mnoho rozdílů. Pokud pracujete na základní škole, kde je šestnáct sedmnáct dětí ve třídě, což dneska mnohokrát je, tak je to něco jiného než tady, kde máme ve třídách „plné stavy“, tedy kolem třiceti studentů. Zase na těch základkách jsou mnohokrát studenti problémoví a tudíž to asi je na místě. Velmi záleží na tom, jaká je to třída. Pokud je to třída, o které bych řekl, že je tak nějak „studijně nadaná“, je tam ta touha něco se dozvědět, ti studenti už vědí, proč tady chodí, tak je to vynikající. Ten větší počet je naopak dobrý, protože ta děcka vidí více pohledů na věc, můžete pracovat s více názory, vytvářet více skupin. V případě, že je to třída problémová, tak to určitý problém je, to připouštím. Musíte omezovat nějakou tu „rušivou komunikaci“, více ty studenty stimulovat. Pokud jsou tam byť jen tři čtyři studenti, kteří doposud nepochopili, proč tady jsou, tak to není lehké. Pak by určitě ten nižší počet studentů byl lepší. Na druhou stranu naše babičky učily třeba šedesát studentů ve třídách. Samozřejmě, že tehdy ta autorita pedagogů i to chování studentů bylo jiné. Ale myslím si, že třeba vzhledem k ekonomické situaci České republiky je ten počet takový, jaký má být. Nemůžeme si dovolit, aby počet studentů byl nižší.

Ted' mě napadá jedna otázka, která sice nesouvisí s počtem studentů ve třídách, ale souvisí se studenty gymnázií. Máte pocit, že by se za těch dvanáct let, co zde působíte, úroveň studentů, kteří na vaši školu přicházejí, nějak snížila? Třeba v tom smyslu, že by se zde více vyskytovali studenti, kteří vlastně ani nemají předpoklady pro studium na gymnáziu?

To je různé, jsou studenti, kteří jsou vynikající stále, ale mám obavu, že trochu přibývá studentů, kteří mají problém s přílišnou, řekl bych, favorizací moderních technologií na úkor dejme tomu četby, dalšího sebevzdělávání se. Ano, ten trend snižující se úroveň tady vidím, nevnímám to ale nějak dramaticky. Pozoruji také změnu v tom, že nám zde přibývají děti, které se projevují jako hyperaktivní. Mnohé z nich „na to“ mají i posudek z pedagogicko psychologické poradny, přesto se mi často zdá, že jsou to prostě jenom děti nevychované. Pak by bylo jednodušší „přitáhnout“ doma ve výchově, než obstarávat nějaká potvrzení. Na druhou stranu je zde posun v tom, že nám zde narůstá počet dětí, které jsou skutečně nějakým způsobem handicapované. To vidím jako velice pozitivní, že tady u nás studují, že se to daří nějakým způsobem zvládat. My tady máme šest set studentů a ti handicapovaní jsou mezi nimi jen jednotlivci. Ale před těmi dvanácti lety, kdy jsem zde nastoupil, tu nebyl takový nikdo. Dneska jsou tu skutečně tři nebo čtyři

handicapovaní. Velice dobré je už jenom to, že mohou jít studovat na gymnázium, vystudují ho a pak jdou na vysokou školu. Jsou to bohužel ale taky často případy velmi nešťastné, různé nehody, které se stávají v průběhu studia... Škola se na to taky přizpůsobila. Je bezbariérová, kromě toho jsme ale asi i lépe odborně připraveni. Pracuje tady i školní psychologka, takže ten servis pro tyto studenty je mnohem lepší, než před těmi dvanácti lety.

A jak se vám osobně pracuje s těmito studenty?

To je v náplni mé profese, takže to je můj denní chléb.

Nepozorujete vůbec žádný rozdíl v porovnání se studenty bez handicapu?

Tak samozřejmě, musíte uplatňovat vysoce individuální přístup, motivovat k tomu ostatní kolegy, aby se o to pokoušeli, aby se snažili hledat ty nové způsoby práce. Pro ně je to naprosto inovativní. Já jsem studoval to výchovné poradenství, takže jsem na toto byl odborně připravován. Oni ne, ale přesto jsou vhozeni do toho moře a musí s nimi plavat. Není to vždycky jednoduché.

V čem to není jednoduché?

Ten student je mnohem náročnější, potřebuje více času, na mnohé se ptá, mnohdy musíte jezdit za ním třeba i do té nemocnice, kontaktovat ho doma, mnohem více musíte komunikovat s rodiči, vytvářet mu ten individuální plán a tak dále a tak dále. A kolegové na to nejsou zvyklí. Třeba i v tomhle je ta náročnost té profese. Když máte ve třídě třicet studentů a třeba jednoho nebo dva takové, kteří potřebují toho času mnohem víc třeba i mimo tu hodinu, tak je to hned znát. A my tady navíc nemáme žádné osobní asistenty, jak je to v některých zemích v západní Evropě. To je určitě výborné, protože ti asistenti se starají třeba i o osobní potřeby toho studenta a tak dál.

Takže tady chybí ještě nějaká další ruka na tuto práci.

No, určitě.

Nedostatečný podpůrný systém. Teď jsme o tom hovořili. Myslím, že máme vynikající podpůrný systém v oblasti techniky a technologie. Tady na škole máme správce sítě a ten systém je výborný. K zapisování známek tady máme elektronické třídní knihy, interaktivní tabule, to funguje velmi dobře. Ale v oblasti té lidské... Třeba ten pedagog musí úplně všechno zorganizovat sám. To je takové zajímavé. Musíte být samozřejmě dobrý po stránce odborné a pedagogické, ale musíte taky umět organizovat výlety, musíte být dobrý manažer, musíte být zároveň člověk, který vede tu třídu i k nějakým těm hodnotám. Je to velmi komplexní povolání. A k tomu podpůrnému systému. Tady dřív na školách, koncem devadesátých let, byli takzvaní civilkáři, takoví asistenti. Ti třeba asistovali při pokusech ve fyzice, nebo něco nakopírovali, dovezli třeba někam žáky, připravili techniku, počítače, aby to bylo všechno nastaveno... Tohle všechno teď musí člověk zvládat během těch kratičkých pauz a není to lehké. Do toho ještě přijdou nějakí studenti... Ten podpůrný systém v tomto směru není žádný. Musíte pracovat samostatně.
(...)

Párkrát jste se během toho rozhovoru zmínil, že je občas potřeba si něco dočíst, dostudovat. Když si vzpomenete na svoje studium, určitě jste na vysokou školu vstupoval s nějakým očekáváním, co vám ta škola dá. Jak byla tato vaše očekávání naplněna? Jak se na to studium díváte zpětně?

Já jsem teda studoval na konci devadesátých let a teď už je to určitě mnohem lepší. Přiznám se ale, že po stránce pedagogické, bylo to studium výrazně odtažitě od reality. Byla tam velmi krátká praxe, asi třítydenní. Potom asi deset náslechnů. Viděl bych jako mnohem lepší místo těch teorií a typologií „A až B“, co si člověk musel nastudovat, protáhnout tu praxi na středních školách, jak je tomu třeba v těch západních zemích. Chyběly mi tam třeba disciplíny, které by se zabývaly postiženými dětmi nebo vůbec studenty, kteří jsou nějakým způsobem handicapováni nebo jsou nějak problémoví. Těch studentů dneska není málo a to tam tehdy absolutně vůbec nebylo. Nebo jsme nebyli připravováni na jednání s rodiči. Doporučil bych také změnu tím směrem, že by studenti měli být připravováni na určité volnočasové aktivity, vytváření kroužků, táborů, programů. Tyto věci vidím jako mnohem praktičtější a smysluplnější než třeba „typologie devatenáctého století“.

Domníváte se tedy, že jste měli až příliš mnoho teorie na úkor praxe.

Byla tam obrovská odtažitost, v době kdy my jsme studovali. Samozřejmě člověk potřebuje odbornou vybavenost, třeba v oblasti psychologie, pedagogiky a tak dále, to je něco jiného. Ale mnohé ty disciplíny se tak jakoby dublovali, a to, o čem jsem hovořil, tam zcela scházelo. Jenže právě to je to podstatné, to s čím se denně setkáváte.

Takže to všechno co jste mi teď vyjmenoval, co vám scházelo, jste se naučil až zde, ve svém zaměstnání.

Ano, v praxi sám. Ale hodně mi dalo i to pozdější studium toho výchovného poradenství a té etické výchovy, to mi velice pomohlo. Ale to jsem si studoval sám navíc, to nebylo součástí mého předchozího studia. Jako jiná věc je, samozřejmě, ta odborná stránka věci. Člověk by asi vždycky našel něco, co mu scházelo. No to, co mi scházelo, jsem si musel postupně pozjišťovat dalším načítáním, zájmem a tak dále.

A jak se díváte na to, že podle statistik v současnosti je jenom osmdesát až osmdesát pět procent pedagogů v českém školství vysokoškolsky vzděláno v oboru, který vyučují. Je to podle vás problém?

Myslím, že to je problém dočasný. On se odstraní asi se zvýšením těch platů a bude asi vyžadováno ministerstvem, aby ti neaprobovaní postupně odešli... Jinak tohle bychom asi měli posuzovat případ od případu. Pokud je to někdo, kdo učí řadu let a dejme tomu měl bakalářské studium, ale nemá magisterské, ale je to dobrý pedagog, tak to problém není. Něco jiného je, třeba když někde někdo učí jazyky na základě toho, že byl půl roku jako au-pair v Anglii. Tomu člověku totiž absolutně chybí to pedagogické studium a všechno ostatní, co je s tím spjata.

Děkuju. Teď se posuneme k dalšímu bodu. Vy, jako pedagog-muž, jste v českém školství v menšině. Jak hodnotíte tento jev? Jak se vůbec díváte na přístup k práci, metody a vztah k dětem u svých kolegyň-žen?

Tak tady, na našem gymnáziu, je pedagogů-mužů poměrně hodně. Celkem je nás tady padesát učitelů a z toho asi tak třetina, tedy kolem patnácti, jsou muži. To je docela hodně. Samozřejmě, ten pohled na to povolání je jiný. Asi je dobré, když existuje v tomto ohledu nějaká vyváženost. I z pohledu studentů mi přijde vhodnější, když je učí ženy i muži. Pokud jde o náročnost toho povolání ve vztahu k pohlaví, tak se domnívám, že pro ženy, zvláště ženy-matky, je ta profese velmi náročná, protože k veškeré té přípravě, o níž

jsem hovořil, a která je opravdu v tomto povolání nutná, musí ty ženy ještě zvládat tu roli matky, fungování domácnosti. Takže ta přepjatost a vytíženost je tady mnohem větší, než u některých kolegů-mužů. Ženy také ve vztahu ke studentům, přijde mi, projevují větší emocionalitu. Někdy mi ale přijde, až takovou afektovanost. Na druhou stranu musím říct, že většina mých kolegyň je opravdu spolehlivých, snaží se dělat tu svou profesi poctivě, zodpovědně. U některých vidím trochu větší problém s tou snahou dále se sebevzdělávat a tedy i s tím odborným růstem, ale asi to souvisí s tou větší časovou vytížeností. U kolegů-mužů je to naopak. Projevuje se u nich, a to je asi přirozené, větší míra racionality, zvládají řešit problémové situace více v klidu. Na druhou stranu někteří pedagogové-muži přistupují k té profesi poněkud nezodpovědně, berou hodně věcí na lehkou váhu. Jsou třeba výborní odborníci, ale některé věci už nedotáhnou do konce. I ta míra spolehlivosti je u těch žen, na rozdíl od těch mužů, stoprocentní. Ale to je moje vlastní zkušenost z tohoto konkrétního pracoviště, na jiné škole to může být odlišné.

A myslíte si, pokud to vůbec lze takto hodnotit, že je jednodušší být pedagog-muž nebo pedagog-žena?

To bych asi neříkal, jsou vynikající kolegyně pedagožky, které mají přirozenou autoritu a ty děti vědí, že je mají rády. Věřím ale tomu, že i řada kolegů-mužů dokáže výborně zvládat tuto profesi. Kdybych si myslel, že lepší pedagogové jsou ženy, tak bych asi nešel učit.

Nabídnu vám teď ještě jedno kritérium na posouzení učitelů, co se týče přístupu ke svému povolání, náročnosti, metodám a tak podobně. Je to věk. Vy máte tu výhodu, že můžete hodnotit jak nové učitele, kteří přicházejí čerstvě z vysokých škol a učí jen pár let, tak ty nejstarší, nejzkušenější, „zasloužilé“. Vidíte mezi vámi nějaké rozdíly?

Ty rozdíly jsou přirozené. Mladý kolega se teprve učí učit, potýká se s problémy jako jak předstoupit před tu třídu, jak si připravit tu hodinu, jak zvládat třeba přípravu výletu, jak klasifikovat. Myslím si, že první dva tři roky se člověk tak nějak „otřukává“ a vlastně teprve zjišťuje, jestli je to to, co hledal, a jestli se on sám v tom povolání nachází. Po těch asi pěti letech člověk získá určitý nadhled, určité zkušenosti a srovnání, a pak už se učí dobře. Ke konci té pedagogické dráhy, je zase problém s tím fyzickým zdravím, s tou vyčerpaností. Ale jak jsem říkal, jsou zde kolegové, kteří mají duchodový věk nebo věk blízký duchodovému, a ta profese je stále baví. Samozřejmě hůř zvládají ten stres a tu psychickou náročnost, to je pro ně určitě mnohem těžší, než pro jejich mladší kolegy. Pokud mají třeba starší studenty, kteří chápou, že mají ke staršímu člověku přistupovat určitým způsobem, akceptují, že ten vyučující má třeba určité problémy s tou technikou, tak si nemyslím, že to nemusí být problém. Vzpomínám si, jak se volí cena toho Ámose, tak tam taky vyhrál nějaký, já nevím, asi sedmdesátiletý starý pán. Klíčová je ta ochota pro ty děti něco dělat a třeba i něco navíc, ne jenom je učit. Asi to nejdůležitější je, mít je rád. A to nezávisí na věku.

Dobře, tohle by bylo k proměně vaší profese v průběhu života člověka. Vidíte nějakou proměnu této profese, teď to vyzní tak „široce“, třeba v průběhu dějin?

No, tak ta proměna je samozřejmě obrovská. Na začátku dvacátého století učili víceméně jenom muži. Ženy mohly sice učit už od devatenáctého století, ale pokud učily, tak se nesměly vdávat. Tohle platilo v podstatě až do první republiky. Ženám totiž byla z pohledu tehdejší doby prisouzena ve společnosti úplně jiná role, role zaměřená na tu osobní sféru... I Ta autorita pedagoga v té době byla úplně jiná, i ty prostředky k udržování té autority určené. Myslím, že nemá cenu nějak lkát nad tím, jak to bylo vynikající. Realita je taková, jaká je a v tom musíme hledat tu cestu... Jenom když si vezmete to dvacáté století, tak je zřejmé, jak obrovské změny se v tom povolání udály.

Když srovnáte první republiku, potom komunismus, dnešní dobu... Za komunismu se skrže toto povolání děla hrozná ideologizace. Pedagogové byli nuceni prosazovat nějaké ty „formulky“, deformovat studenty, tlačit je k tomu, aby šli na vojenské obory, nebo do těch hornických oborů. To byla zvlášť tedy doména těch výchovných poradců.

Existuje nějaké období, kdy byste nechtěl učit?

No, určitě za toho komunismu bych učit nechtěl a asi bych ani učit nemohl.

Děkuju. Tím se dostáváme k poslední části tohoto rozhovoru. Ale ještě předtím jedna otázka na takové „myšlenkové uvolnění“. Představte si, že máte jeden den, který můžete strávit, jakkoliv chcete. Ten den může být v jakémkoliv ročním období, nejste finančně omezen, prostě si jej můžete úplně vymyslet. Jak byste takovýto den strávil?

Tak asi bych jel s rodinou, s manželkou a s dětmi, na nějaký výlet a večer, až by spali, tak bych si třeba v klidu něco přečetl.

Děkuju. Tak teď už k té poslední části. Ta se skládá ze čtyřech různých tvrzení¹⁵. Budeme se jim věnovat postupně. Přečtěte si je a já po vás pak budu chtít, abyste mi vždycky řekl, zda s každým tím tvrzením souhlasíte nebo nesouhlasíte, proč s ním souhlasíte nebo nesouhlasíte a jaké byste případně navrhnul alternativní tvrzení nebo jak byste to tvrzení upravil, doplnil.

Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit, je soutěživost. Tak s tím absolutně nesouhlasím, myslím si, že nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je, aby byl ohleduplný k druhým a aby je měl rád. Ve všem, co dělám, vidím tohle jako nejdůležitější v lidském životě. Abych byl ohleduplný k těm kolem mě, abych dokázal brát to, jací jsou a bych se snažil mít rád každého člověka, ať je jakýkoliv.

Kdyby byla nejdůležitější vlastností ta soutěživost, jaké by to podle vás mělo následky? Nebo, proč nepovažujete soutěživost za vlastnost, která by měla být nejdůležitější?

Slovo „soutěživost“ vnímám vyloženě pejorativně. Soutěživost pro mě znamená, že se bez ohledu na druhé snažím prosadit svoje zájmy. Napadá mě egoismus, sobectví, snaha za každou cenu prosadit své ego. Občas se s tím setkávám a myslím si, že je dobré tyhle věci uklidňovat a dát lidem najevo, že nejsou tady na světě sami.

Takže vlastně v soutěživosti vidíte přímý protiklad té „ohleduplnosti k druhým“.

Určitě. Ale chci podotknout, že zdravá míra soutěživosti je dobrá. Stimuluje lidi k většímu výkonu. Ale nevidím to jako tu nejvyšší prioritu.

Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými. S tím souhlasím. Vidím jako nutné rozvíjet tady tento směr. Je to potřebné i v celé společnosti, aby to byla skutečně „občanská společnost“, abychom akceptovali to základní poslání svobody, o kterou se tady snažíme. Právě solidarita s těmi potřebnými kolem nás, s těmi handicapovanými zdravotně a sociálně, je jediná cesta k tomu, aby společnost fungovala.

Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život. S tím určitě souhlasím, připouštím ale, že někdy se to jako hezky říká, ale když máte třeba

---

¹⁵ Předložena byla tato tvrzení: „Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je soutěživost“, „Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými“, „Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život“, „Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená“.

zdravotní problémy, tak někdy bojujete i s tím duchovním životem. Možná bych raději řekl, že není lehké rozhodnout, co je prioritou, asi je dobré, abychom si udržovali takovou rozumnou míru vyváženosti v životě duševním, duchovním i v oblasti toho fyzického zdraví. Potom je to asi ideální, ale tak to nikdy v životě není.

Lidé definují „duchovní život“ různě. Jak si jej definujete vy? Co pro vás osobně znamená „duchovní život“?

Duchovní život pro mě znamená můj osobní vztah k Bohu, jsem věřící člověk. Duchovní život to je celoživotní hledání a je to velmi důležité i při hledání smyslu toho poslání pedagogického. I to vám dává určitou dimenzi, proč to dělat.

Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená. Ale já nemám ten pocit, že bychom byli nedostatečně finančně ohodnoceni... A nemyslím si, že by člověk nemohl s určitým nadšením dělat profesi, která třeba není vůbec finančně ohodnocena. Třeba jsem dělal skoro dva roky paralelně s touto prací v Charitě s bezdomovci a tu práci jsem dělal nejdřív zadarmo, potom jsme dostávali nějakou odměnu čistě z nějakého příkazu, podle kterého jsme ji museli dostávat, i když jsme ji nechtěli. A ta práce mě přesto velmi těšila a viděl jsem v tom hluboký smysl. Takže spojitost mezi smyslem práce, tím jestli vás těší, a financemi nemusí být. Něco jiného je, když to děláte jako hlavní pracovní poměr. Pak je určité docenění na místě, jak se říká „Hoden jest dělník mzdy své“. Bohužel se ve školství někdy stává, že učitel nejen že není přesvědčen o smyslu své práce, ale ještě má pocit, že za ni není dostatečně honorován. Tam už vzniká určitý rozpor. Dokud vás ta práce baví, tak to ohodnocení nemusí být tak podstatné.

Děkuju moc za rozhovor a ochotu.

Příloha 7

Rozhovor s Johanou

Asi u každého povolání existuje spousta cest, jak se k nim můžeš dostat. Může to být nějaký vzor, třeba rodičů nebo kamarádů, může to být zájem o obor nebo takzvaná shoda okolností... Takže mě bude na začátek zajímat, jak ses vůbec dostala k tomuto povolání. Co tě vedlo k rozhodnutí stát se učitelkou?

Tak to ti můžu říct úplně přesně, co mě vedlo k tomuto rozhodnutí. V primě na gymplu jsme měli paní profesorku Marušku Zuchnickou, no a ona nám vykládala vždycky zážitky z kolejí. A říkala, že bylo velice zajímavé pozorovat, jak dlouho se svítí v oknech protějších kolejí. Prý byly dokonce vypracovány nějaké výzkumy, kdo v kterém okně bydlí podle toho, kdy se v kterém okně zhasínalo. Nejpřesněji se to dalo určit během zkouškového období. Jako první zhasínali "pajdáci", potom ekonomky, pak to byly práva a doktoři, ti svítili většinou až do rána, buď zhasínali až někdy brzo ráno, nebo prostě jeli „durch“. No a já sem se ještě v té době hrozně chtěla stát dětskou lékařkou, ale když nám tohle řekla, tak sem pochopila, jak je ta medicína náročná, že se člověk musí hodně učit. Tak sem si říkala, aha, tak to ne. No a když ten "pajdák" zhasínal jako první a měl taky co do činění s dětmi, tak sem si říkala, učitelka, to je vlastně podobné. Tak sem se toho nějak chytla a asi pak víceméně od té primy už jsem byla rozhodnutá stát se učitelkou. Dalším důvodem bylo, že mají učitelé hrozně dlouhé prázdniny.

Ne, ale samozřejmě úplně primární bylo to, že se budu věnovat dětem, protože mě to vždycky bavilo úplně od malička. Už když jsme jezdili na různé chaloupky¹⁶ nebo "spolča"¹⁷, tak jsem se vždycky angažovala. A když mi bylo třeba sedm, tak sem hlídala dvouleté. Ta prima, to bylo takové první zavrnutí, že doktorkou teda nebudu, a když ne doktorkou, tak teda učitelkou, když teda chci dělat něco s dětmi.

Co se týče Tvého okolí, máš v rodině nebo mezi přáteli hodně učitelů a vychovatelů?

Ty, v rodině nemáme žádné učitele ani vychovatele, když pominu sestru, která je ale mladší. No a přátelé, kamarádi. Asi teda v té primě mě také ovlivnilo, že jsem začala chodit do střediska, do Don Boska¹⁸, kde většina starších animátorů¹⁹ studovala učitelství nebo vychovatelství a ta práce mě bavila. Tudíž jsem si říkala, že bych asi chtěla dělat něco podobného.

A šlo spíš o tu práci, nebo o to, že jsi mezi těmi lidmi měla nějaké vzory?

Ne, o vzory nešlo. Ti lidé studovali spíš vychovatelství než učitelství a já jsem chtěla být učitelkou, ne vychovatelkou. Je sice pravda, že jsem si dávala přihlášku i na vychovatelství, ale to byly spíš jen takové zadní vrátka, kdybych se třeba nedostala na to učitelství.

A jak pracují tvoji rodiče?

Mamka pracovala dlouhá léta u Charity. Většinou v pečovatelských službách nebo v domovech důchodců, jako ošetřovatelka. Jednu dobu ale dělala i ředitelku jednoho

---

¹⁶ Chaloupky – název pro tajně pořádané křesťanské tábory v období socialismu. V křesťanském prostředí se dnes tento pojem někdy používá jako ekvivalent pojmu „tábor“.

¹⁷ Spolčo, neboli „společenství“ - skupina křesťanů (dětí, mládeže, dospělých, rodin...), kteří se pravidelně scházejí, aby se sdíleli.

¹⁸ Don Bosko nebo jenom „Bosko“ (viz dále) – zkrácený název konkrétního střediska volného času pro děti a mládež, které se nachází v Ostravě

¹⁹ Animátor – označení pro dobrovolníka podílejícího se na práci s dětmi

domu. No a teď je na mateřské dovolené se svojí adoptivní dcerou²⁰. Tatka dřív pracoval ve Vítkovicích, potom na Nové Huti, ale teď je horník.

Vzpomeneš si s jakou reakcí se doma setkalo tvoje rozhodnutí stát se učitelkou? Protože se hodně mluví o tom, jak je důležitá podpora rodičů, nejen ta finanční, ale i to zázemí...

No, abych řekla pravdu, tak si nevzpomenu. Ale myslím si, že určitě nereagovali negativně. Spíš si taky mysleli, že se na to hodím, že jsem taková vůdčí osobnost, podporovali mě a určitě nic proti tomu neměli.

V době, kdy si se ještě rozhodovala, na co jsi se na té profesi nejvíc těšila? Určitě si nějak „snila“ o sobě jako pedagogovi.

Každopádně na tu konkrétní činnost, že budu někoho něco učit, něco předávat, že budu stát před tou třídou, budu jim dávat různé povely a pokyny, ale ne jako nějaká drezura... Ale těšila jsem se i na přípravu těch hodin, třeba na vymýšlení různých činností, které tu hodinu zpestří, nebo vymýšlení způsobů, jak to ty děti lépe naučit, jak jim to lépe přiblížit.

Ted' se dostáváme k té hlavní části, která je více zaměřená na současnost. Nejdřív mě ale bude zajímat tvoje profesní dráha. Zkus mi prosím tě popsat popořadě všechna povolání, která si až doposud vykonávala, třeba ještě i paralelně se školou.

No hned po gymplu, od "prváku" na výšce jsem začala dělat babysitting. Ta holčička měla třináct měsíců a hlídala jsem ji vlastně celé čtyři roky pravidelně. Co se týče „Boska“, tam jsem vlastně chodila už v době, kdy jsem byla na gymplu. Ale celou tu dobu to bylo jen dobrovolně, bez finančního ohodnocení. I když jsem tam někdy byla v podstatě každé odpoledne - od pondělka až do neděle. Vykonávala jsem tam funkci takového pomocného pedagoga, vychovatele, animátora. Potom v posledním ročníku na gymplu už jsem tam byla i zaměstnaná, protože jsem už měla za sebou tři roky pedagogického vzdělání, což v té době bylo potřeba na to, aby člověk mohl být ve středisku zaměstnán. Po vysoké jsem odjela do Německa a tam jsem dělala necelé tři roky zase babysitting. Hlídala jsem dvě holčičky (...). Potom jsem tam dělala osobní asistentku postižené paní. No a pak jsem tam absolvovala pár praxí na dvou základních školách a jedné speciální škole, kde jsem dělala asistentku. No ale byla sem tam hlavně proto, abych se naučila lépe německy. Určitě to ale bylo přínosné i po té profesní stránce. A potom jsem nastoupila tady na ZŠ Ostrčilově. Když jsem se vrátila tak jsem podala asi nějakých třicet nebo padesát žádostí do všech ostravských škol a čekala jsem kdo se první ozve a první se ozvala "Ostrčilka". Ještě jsem vyhrála výběrové řízení na babysitting pro jednu rodinu tady v Ostravě, ale jakmile jsem se dozvěděla, že mě berou tady na školu, tak to pro mě bylo samozřejmě mnohem „lukrativnější“. Takže na ten babysitting jsem ani nenastoupila.

Dejme tomu, že by se tady teď objevila nějaké bytost, která vůbec neví, co to znamená „učit v první třídě“, jak by si mu tady tu svoji činnost popsala?

No, na začátku školního roku tady přijdou děti, z nichž většina neumí číst, psát, počítat. To by zas tak velký problém nebyl. Ale někteří třeba nejsou zvyklí na určitá pravidla, na soužití v kolektivu, na autority atd. Takže učitel je kromě těch základních věcí, jako číst, psát, počítat, musí naučit to, že na začátku hodiny se stojí, když chceme něco říct, tak se hlásíme, když někdo mluví, tak mlčíme a posloucháme, navzájem si neubližujeme, ale snažíme se spolu dobře vycházet, mít se rádi, půjčovat si věci a tak dále. Myslím si, že v té první třídě je možná ještě mnohem důležitější naučit ty děti tady ty základní pravidla, které by si měly tak nějak vžít a automaticky je „provozovat“. Protože

---

²⁰ Rodiče Johany si osvojili postižené dítě

to čtení, psaní, počítání, to je samozřejmě taky důležité, myslím si ale, že se to prostě naučí každý, skoro to ani nezávisí na metodách učení, některé jsou samozřejmě příjemnější, některé méně, ale naučí se to každý. S těmi pravidly je to někdy horší. Pokud si je ty děti nevšítí hned od začátku, tak pak jsou s tím problémy.(...)

Bavily jsme se na začátku o motivech s nimiž sis volila toto povolání. Pokud se podíváš na své současné povolání, jaké jsou tvé motivy dnes? Co by tě případně donutilo změnit své povolání?

Co mě hrozně odrazuje na téhle práci je ta papírová činnost, že se musí všechno, co děláš nějak papírově podložit. Počínaje třídní knihou, katalogovými listy, různými zprávami, inventárnými seznamy ve třídách. Všechno tohle musí být vždycky odevzdáno v určitém termínu. Tohle mi třeba vadí šíleně. Třeba už jenom ta třídní kniha. To je, alespoň pro mě osobně, úplná formalita. Mám sice nějaké rámcové vzdělávací programy a osnovy, podle kterých bych se měla řídit, ale v praxi to učivo stíhám různě. Jenže v té třídničce to musí být vždycky zapsáno tak, aby to sedělo podle těch plánů. Takže já si jednou za čtrnáct dní vezmu třídnici a všechno to tam dopíšu tak, aby to sedělo, i když jsme třeba brali něco úplně jiného.

Jinak ale musím říct, že se tahle práce víceméně rovná s mými očekáváními. A třeba, co se týče té tvořivé práce, na kterou jsem se hodně těšila, tak té je ještě více, než jsem čekala, což mě povzbuzuje a ještě více to ve mně tu tvořivost rozvíjí. Líbí se mi, že kolikrát můžu těm dětem pomoci ne jen ve škole a v učení, ale můžu jim nabídnout i nějaký blízký kontakt, povzbuzení, třeba i nahrazení něčeho, co v rodině nemají. To učení, alespoň z mého pohledu, jestli, tak je to možná padesát procent té školy. Zbytek je o vztahu, o nějakých morálních principech, o společném prožívání tady v té škole.

Když jsme se teda dotkly těch různých nároků tvého povolání, mám tady takový list²¹ se seznamem několika náročných aspektů pedagogické profese. Ty v jednom dřívějším výzkumu zmiňovali učitelé jako náročné nejčastěji. Zkus si to přečíst a říct mi, jestli je i pro Tebe něco z toho seznamu taky obtížné a proč, v čem konkrétně. Nemusíš ale nutně nic dalšího vybírat, klidně to nech jenom na té administrativě.

Tak já začnu od konce, skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese, s tím, že nemám... jo to je osobní život, já myslela, že rodinný... Ne, tak nic, dobrý, začnu jinde... „

Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují. To se mi víceméně nikdy nestalo, zatím jsem se setkala s úžasným přístupem rodičů. Většina rodičů je vstřícných, snaží se mi třeba i pomoci, píšou mi povzbuzující e-maily, často od nic cítím i něco jako vděk. Když si pak někdy pomyslím *já jsem ale hrozná učitelka* a pak si přečtu nějaký ten e-mail, tak z toho mám dobrý pocit. Takže s tím jsem se neseetkala. Je pravda, že spoustu kolegů má s tímto problémy. Kolikrát jsem uvažovala, že jsem měla

---

²¹ Byl předložen list s následujícím seznamem záporů učitelské profese, které čeští učitelé ZŠ a SŠ vybrali jako nejvýznamnější v rámci výzkumu *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro z kvalitňování jejich práce; Učitelé ZŠ a SŠ*. Zadavatel: MŠMT. Vypracovalo: Factum Invenio v roce 2009. Znění otázky: „Zápory učitelské profese – z předloženého lístku vyberte 3 nejvýznamnější nevýhody učitelské profese“ (Q19). Vybrané nejvýznamnější zápory: Psychická náročnost povolání, Nízké platové ohodnocení, Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují, Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele, Zodpovědnost, Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák, Riziko rychlého vyhoření, Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů, Nízká společenská prestiž, Fyzická náročnost povolání, Vysoký počet žáků ve třídách, Nedostatečný podpůrný systém, Skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese.

možná štěstí, ale myslím si, že to hodně záleží i na tom učiteli, pokud ten člověk umí jednat s lidmi, tak to jde vyřešit tak, aby byla spokojenost na obou stranách.

Myslíš, že umíš jednat s lidmi?

No, myslím že jo. Ono to teď možná vyznívá tak samolibě, ale já to myslím spíš tak, že umím lidem i nepříjemné věci podat tak, aby je přijali, třeba v takovém tom sendvičovém podání – nejdřív řeknu něco hezkého, potom tu hroznou věc, ale hned za to dodám zase něco dobrého. Takže ono se to tak zaobalí a kolikrát těm rodičům dojde až doma, že tam vlastně bylo i něco negativního.

A nemají jiní učitelé ten problém třeba proto, že učí starší děti?

To si nemyslím, protože i kolegové z jiných prvních tříd mají problémy s rodiči. Problém je v tom, že ti kolegové se domnívají „já jsem tady ten učitel, já jsem tady pán, to co řeknu je pravda a vy se s tím buď smíříte, a nebo mezi námi nebudou dobré vztahy“. Já se snažím najít takovou cestu, aby byla spokojenost na obou dvou stranách. Snažím se je i pochopit. Ono je to i mnohem jednodušší jednat s někým s kým si rozumíš, než si zbytečně dělat nějaké problémy. Kolikrát i tak nějak ustoupím nebo zmírním, než aby bylo mezi námi nějaké napětí. I pro mě samotnou je to jednodušší.

Co se týče toho bodu *zodpovědnost*, to je asi pravda. Já tím, že jsem mladá a že se mým dětem ještě nikdy nestalo nic tak hrozného, tak si to možná méně uvědomuju, ale ta zodpovědnost tady opravdu je a když pomínu takovou tu fyzickou, jako že těm dětem se tady nesmí nic stát, a jim se tady pořád děje něco, tak právě i třeba taková morální zodpovědnost. To si uvědomuju, třeba když jdu po městě a potkám nějakého rodiče. Pak hned přemýšlím, jestli jsem šla přes přechod na zeleného panáčka, nebo jestli, když jsem nastoupila do autobusu, jestli jsem toho řidiče pozdravila (...), to ve vztahu k rodičům, ale i k těm dětem. Člověk si musí dát pozor na to, co před nimi řekne, protože oni spoustu věcí berou jako dogma a některé moje názory by třeba mohly úplně změnit jejich pohled na svět a pokud ten můj názor třeba není dobrý nebo je řečený tak, že jej špatně pochopí, tak to může být nebezpečné.

Ta zodpovědnost, je problém, ale záleží zase na tom učiteli, pokud ten učitel má tu vlastnost, že je zodpovědný, pokud ve svém vlastním životě je zodpovědný za sebe i za ostatní, pokud je zvyklý být za někoho zodpovědný, tak to problém není. Pokud někdo ve svém životě sám zodpovědný není, tak to, myslím si, je problém.

Z toho vyplývá, že musíš často přemýšlet nad svými názory a třeba je i přeformulovávat. Od té doby co učíš, zažila si vzhledem k této záležitosti nějaký vyloženě názorový obrat?

Trochu se změnila některé moje zvyky. Třeba co se týče toho dodržování pravidel pro pohyb chodců v silničním provozu: na zelenou jsem dřív nepřecházela nikdy, v místech, kde chodník byl, jsem přesto často šla po cestě. (...). Co se týče nějaké konkrétní věci, jak jsem mluvila o tom, že člověk toho nemůže před dětmi tolik říct, já jsem třeba minulý rok měla třetíáky a s nimi jsme si vždycky po víkendu povídali o tom, co jsme o tom víkendu dělali. No a já jsem jeden víkend jela stopem do Brna a těm dětem jsem to řekla. A pak jsem si uvědomila, jaká to byla blbost. Já přece, jako učitel, nemůžu říct dětem, že jsem jela stopem! To bylo to nejhorší, co jsem jim mohla kdy v životě říct. Člověk si musí dávat pozor na pusy.

Ještě asi ten *vysoký počet žáků ve třídách*. Já mám ve třídě dvacet jedna dětí a už těch dvacet jedna je náročných z toho důvodu, že tady mám spoustu dětí se specifickými vzdělávacími potřebami. Třeba tu mám chlapečka, který má postiženou ruku, mám tady

rómského chlapečka, který je zanedbaný minimálně po řečové stránce. Mluví jako tříleté dítě, nemá takový všeobecný přehled. Mám tady dva vietnamské žáky, z nichž jeden je v pořádku, ale druhý se nevyrovná v řečovém projevu ostatním dětem, nezná třeba slovo „tele“. Ví, co je „kráva“, ale už neví, že tele je mládě od krávy. Takže mu dělají problém pojmy. Mám tady, teda ještě to nemám nějak odborně podložené, ale jsem si tím skoro jistá, dva chlapce s ADHD²². A možná jich tady bude ještě více. A všechny tyhle děti potřebují individuální přístup. A ve chvíli, kdy já tady mám už pět takových dětí a do toho ještě dalších zbývajících šestnáct, tak je to docela náročné. Nejen pro mě, ale i pro ně a pro rodiče. Asi by se tady úplně jinak pracovalo, kdybych měla takové děti, jako mám teď, ale bylo by jich tady třeba dvanáct nebo patnáct. Což jsem třeba zažila, když mi chybělo sedm dětí ve třídě. To se učilo úplně jinak.

Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele. To je problém, ale závisí to i na tom učiteli. Dobrý učitel si dokáže získat i toho rozjívěného žáka, asi hůře a je to pro něho náročnější, ale jde to. A ten žák už potom není rozjívěný, ale je nadšený.

Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák. To si nemyslím, že by byl problém. Já jsem v tom problém nikdy neměla. Člověk přece i tak nějak trochu cítí, co si může dovolit.

Riziko rychlého vyhoření. Asi zase jak v čem. Já si myslím, že riziko vyhoření hrozí tam, kde člověk nevidí smysl a výsledek té práce. Tady ale je vidět smysl i výsledek. Ale na druhé straně, je ta práce záběr na nervy. Člověk je čtyři hodiny v kuse pořád v takovém vypětí, tudíž by to riziko hrozit mělo. Ale já nevím. Pořád to sice slyším ze všech stran a mamka mi třeba říká, ať jím čokoládu, abych nevyhořela, ale já zatím moc nevím, z čeho bych měla vyhořet. Jasně že jsem vyšřavená po těch čtyřech hodinách, kdy jsem v kuse v záběru, ale... Asi mám ještě málo zkušeností, abych to mohla posoudit.

A fyzická náročnost povolání, v tom nevidím problém.

Ted' se posuneme k jiné oblasti. Možná to bude vypadat, jako bych po tobě chtěla nějakou samochválu. Vůbec se tak nemusíš cítit. Vzpomeneš si na nějakou svoji hodinu nebo den nebo nějaký pedagogický počin, na který jsi vyloženě hrdá?

Jejda. Počin, na který jsem hrdá? No není to asi konkrétní situace nebo hodina ale spíše takový přístup. Jak jsem mluvila o těch žácích se speciálními vzdělávacími potřebami, tak tady mám chlapečka, který je velice velice „živý“. Já se odvažuji říct, že asi bude mít ten syndrom ADHD. Mu dělá třeba velký problém vydržet sedět, vydržet sedět v klidu bez nějakých ať už pohybových nebo zvukových projevů. Na první pohled se prezentuje jako nejzlobivější žák ve třídě. Už je tak braný i na škole, učitelé, kteří tady byli, třeba suplovali, nebo učí nějaké jiné předměty, tak ho už také mají onálepkovaného jako „toho zlobivého Pétu“. Už ho takhle do určité míry vnímají i děti. Ze začátku on do té školy moc rád nechodil, bral to jako „opruz“, to že musí poslouchat a tak dále. No a já jsem zkoušela s ním různě jednat a přišla jsem na to, že to po zlém nejde. Že ve chvíli, kdy po něm řvu, kdy mu dávám tresty, kdy mu zakazuju věci, tak to nepomáhá. On sice v tu chvíli, kdy mu dám nějaký trest, třeba ho postavím do kouta, tak on v tu chvíli nezlobí, ale každopádně to jeho chování do budoucna nezmění. Zjistila jsem, že na něj opravdu platí povzbuzování, chválení, takové jako „motivování“ a hrozně velká zaměstnanost. Takže přestože on zlobí v té třídě neustále, každou hodinu zlobí a až tak

---

²² ADHD - „Attention Deficit Hyperactivity Disorders“. Jedná se o vývojovou poruchu pozornosti spojenou s hyperaktivitou a impulzivitou, projevující se zejména ve školním věku dítěte.

jako otravuje, tak přesto má, ono by to tak mohlo na první pohled vypadat, taková určitá privilegia. Já ho třeba zaměstnávám víc než ostatní děti. Rozdává různé věci, nebo zajde pro něco, něco uklidí. Prostě mu dávám různé takové pohybové aktivity. A přestože on asi osmdesát procent z té hodiny zlobí, tak se to snažím přehlížet a těch dvacet procent, kdy je hodný, nebo kdy se mu najednou něco povede, on třeba škrábe jak kocour, tak ho hned chválím. „Podívejte děti, jak Pět'a napsal hezky to 'A',“ a tak podobně. Přestože on je takový drsňák a frajírek, tak mě má hrozně rád a vždycky mě potěší, když přijde, obejmeme mě a řekne mi, že mě má rád. Což na něj vůbec nesedí, on se takhle neprojevuje. Spíš když kolem nějakého dítěte projde, tak ho tak maximálně kopne nebo třískne. Mám takový pocit, že ještě nenastala situace, kdy by se mu ta škola úplně zprotivila (...) Myslím, že kdybych k němu nepřistupovala tak, jak k němu přistupuju, tak už by to dávno nastalo. Byl by nejen nejhorší žák co se týče prospěchu, ale i nejhorší žák co se týče chování. Neměl by jakoukoliv motivaci tady být a jakoukoliv motivaci na svém chování něco měnit... Zavádějící je, že spoustu těch dětí, které jsou třeba sto procent z té hodiny hodné, pak nepochválím za celou dobu...

Teď opačná otázka; vzpomeneš si na nějakou situaci, kdy si zpětně říkáš, že jsi měla jednat úplně jinak?

No tak takových situací je určitě hodně. Spíš ti to popíšu ale tak obecně. Třeba když už je to poslední hodina nebo jsem se špatně vyspala, tak reaguju mnohem více v afektu a nepřemýšlím nad tím, co to může s tím dítětem udělat. Reaguju mnohem přísněji a razantněji, než jsou ty děti zvyklé (...). Třeba, já nevím, většinou dávám prasátko, což je taková sankce, za nějaký přestupek. Ale v situaci, kdy nejsem úplně v pohodě, tak se stane nějaká blbost, já se naštvu a okamžitě dám prase. Ve srovnání s jinými dny je to přestřelené...

No a co konkrétně ti na tom vadí?

Vadí mi na tom to, že ty děti jsou potom zmatené. Protože vlastně posunuju hranice. Někdy mi nevadí skoro nic a někdy skoro všechno (...) Někdy taky nedokážu úplně jasně dodržovat pravidla. To je ale pro děti důležité.

Když se ještě budeme držet tématu „obtíž pedagogické profese“, zažila jsi někdy situaci, kdy sis v té svojí roli učitele připadala úplně bezmocná?

Určitě jo. Tuhle situaci zažívám hodně často s jedním ze svých žáků, který propadl ke mně do třídy. Jeho maminka byla alkoholička a ty děti byly té mamince vzaty a stará se o ně tatínek. Tatínek pracuje celé dny, je pomocný dělník, a dalo by se říct, že je to takový jednodušší člověk. No a on se o ty děti asi v rámci svých možností stará, ale ve srovnání s takovou nějakou normou je to hodně nedostačující. Denně nemá věci, nemá domácí úkoly, svačiny, nemá nějaké základní návyky, nezná základní pojmy, špatně mluví... je prostě hrozně zanedbaný. Má doma asi nějaký takový špatný vzor, používá třeba vulgární slova, chová se hrozně nevhodně. Kolikrát on třeba kope děti, ale potom se dozvím, že když on něco doma provede, tak ho tatínek taky kopne, takže se není čemu divit. V tu chvíli je člověk proti tomu bezmocný, protože rodičové jsou pořád ještě asi větší vzor než učitel a když on je na to zvyklý od malička, tak já, i když se snažím na něj v těch hodinách působit jinak, to mám náročné.

Když mi tak vyprávíš o tom, jaké tu máš různé děti, jak to ty děti mezi sebou vnímají, tyto rozdíly? Přijde ti, že to vnímají? Máš teď na mysli sociální rozdíly.

Já si myslím, že v takhle nízkém věku, jako ta první druhá třída, to ještě nevnímají. (...)

Ještě se chvíli budeme bavit o dětech a pak už se pustíme k jiným tématům. Ve svojí profesi musíš určitě všem dětem takzvaně „měřit stejným metrem“. To přece ale neznamená, že ti nemůže být některé dítě tak nějak „od přírody“ sympatičtější. Mě teď nezajímá, jestli k němu přistupuješ mírněji nebo ne, ale zajímá mě, jak takové dítě vypadá. Zkus mi popsat v jakých rysech je ti to dítě sympatické. Teda pokud se ti to stává.

Asi určitě se nedá říct, že bych měla jednoho toho takzvaného „oblíbence“. Je jich tady více a jsou to děti, které jsou, co se týče chování, „bezproblémové“, snaživé ale i třeba takové sociálně citlivější, ať už v přístupu ke svým spolužákům, ale i v přístupu ke mně. Třeba jdeme kolem sebe po chodbě a oni mě pozdraví, popřejí mi hezký den, nosí mi obrázky, dárečky. Jakože jsou i jiné bezproblémové, chytré děti, ale když se takhle neprojevují sami od sebe, ne že bych je neměla ráda, ale sympatické mi nejsou.

A jak zase naopak vypadá dítě, se kterým se ti pracuje špatně? Z toho důvodu, že je ti nesympatické.

No, jsou děti s nimiž se mi pracuje špatně, ale jsou mi sympatické a jsou děti, se kterými se mi pracuje dobře, ale jsou mi nesympatické. Třeba nesympatická je mi tady jedna holčička, která při každé příležitosti, kdy se jí něco stane, ale třeba ani nestane, tak brečí. Já se jí třeba na něco zeptám a ona se rozbrečí. Třeba třikrát za den. Třeba se jí zeptám kolik je pět plus osm a ona mi odpoví, ale já ji třeba špatně rozumím, tak jí řeknu: „Já jsem ti nerozuměla, zopakuj mi to, prosím, ještě jednou,“ a ona se rozbrečí. Tak to je takové, mě osobně, na ní celkem nesympatické.

Je to tím pláčem? Jak na tebe působí pláč u lidí?

Asi ani ne tím pláčem, ale spíš „než z ní člověk něco dostane“. A pořád to musíš řešit. Obtěžuje mě to. Jo, obtěžuje mě ji pořád uklidňovat a pořád vážit slova, aby se náhodou nerozbrečela.

Pokud se ještě vrátím k těm nárokům na učitelskou profesi, máš třeba pocit, že se ty nároky v průběhu vývoje učitelské profese nějak výrazně změnily? V období historie.

Já myslím, že se určitě změnily. Každopádně, to je úplně jasné, je to ta prestiž. Dříve bylo učitelské povolání prestižní a dneska je to spíš naopak. Možná do určité míry jsou to i ty vztahy s těmi rodiči. Možná je to dané proměnou té prestiže. Učitelé měli „vyšší postavení“ nad rodiči. Rodiče dřív neměli takové právo učitelům do jejich práce mluvit. Do určité míry to bylo i špatně, protože ten učitel se všechno nedozvěděl, ale pro některé učitele to možná bylo mnohem jednodušší.

Dobře, když jsme teda u té prestiže, Ty jsi právě zmínila tohle slovo, co pro Tebe prestiž znamená? Jak bys vysvětlila slovo „prestiž“, případně ho nahradila jiným slovem?

Nějaký pohled společnosti na moji osobu?

Jako myslíš na to povolání?

No, jo. Pohled společnosti na mé povolání, na to, co vykonávám.

Ve srovnání s jinými běžnými povoláními, jak je na tom, co se týče prestiže, učitelské povolání? Podle tebe.

Z mého pohledu, mi to přijde prestižní. Protože my učitelé do jisté míry máme v rukou budoucnost všeho, protože my jsme jakoby u zrodu toho všeho. Protože my vychováváme ty děti a dáváme jim z počátku života takové nějaké první pohledy na ten život, získávají s námi zkušenosti s tím životem. Připravujeme je na ten život. Můžeme, já si myslím že hodně, tu jejich životní dráhu ovlivnit. Myslím si, že hodně máme v rukou to, jaké vlastně jednou ty děti budou a jaký bude národ. Což mi přijde, jako které jiné

povolání tohle má? Sice doktor zachraňuje ty životy, ale on jenom zachrání ten život, ale nikam ho nenasměruje. Nebo právník tě sice obhájí, ale nezmění nic jiného v tvém životě. Takže se tak jako cítím, že „tohle“ máme my v rukou. Záleží na nás, jak s tím naložíme. To je jako z mého pohledu. Ale myslím si, že to málo lidí takhle vnímá a že učitelské povolání nemá vysokou prestiž ve společnosti.

A mezi učiteli?

No, co se tak setkávám s kolegy, tak většinou jim vadí to finanční ohodnocení. To povolání má podle nich nízkou prestiž, protože jsou za to málo finančně ohodnoceni.

Bylo by podle Tebe možné zvýšit jejich pohled na prestiž jejich povolání tím, že by se jim zvýšil plat?

Myslím si, že ano.

Mluvíme tady o tvých kolezích a kolegyních, ty jako učitelka – žena, jak se díváš na své kolegy, učitele – muže? Myslíš si, že existuje nějaký rozdíl z hlediska náročnosti výkonu tohoto povolání, z hlediska jejich postojů k tomuto povolání, z hlediska metod nebo toho, jak vnímají děti?

No, já si myslím, že učitelé na školách jsou dneska k nezaplacení. Je určitě skvělé, když jsou na školách i učitelé, nejen učitelky a hlavně z důvodu, že v dnešní době je tolik rozvedených rodin a spoustu dětí žije jenom s maminkami, takže díky učitelům mají nějaké mužské vzory. Potom, ti chlapi, už tím, že jsou chlapi, tak mají takovou nějakou vyšší přirozenou autoritu. Takže berou děti automaticky trochu jinak než učitelky – ženy. Myslím si, že ta činnost chlapů není tak upjatá, že jsou přirozenější, uvolněnější, nehrotí některé věci, do určité míry jsou i hravější. Na druhé straně jsou někdy méně zodpovědnější, alespoň u nás na škole, a možná méně tvořiví. (...) Učitelky jsou takové mazlivější, takové maminky, obejmou, pohladí. U těch chlapů je to skoro někdy taková spartánská výchova. Je skoro jedno, jak je to napsané v té písničce, ale hlavně aby stál rovně, a tak. (...) Možná po těch dětech toho tolik nevyžadují. (...)

A myslíš, že je náročnější být učitelka - žena nebo učitel – muž?

Možná je to náročnější pro toho muže. Protože chlapi se tak nějak v nižší míře dokážou k tomu dítěti snížit, tak nějak se přizpůsobit dětskému chápání, třeba dávat různé příklady, aby to to dítě pochopilo.

Když bys teď měla zase posuzovat náročnost práce, přístup, metody a pohled na vlastní práci u svých kolegů, teď už ne podle toho, jestli jsou muži nebo ženy, ale podle délky praxe, jak bys to ohodnotila? Ty jsi vlastně zástupcem „nejmladší učitelské generace“, jak se díváš na své starší kolegy? Myslíš, že je mezi vámi nějaký významný rozdíl.

No to závisí hodně na té osobnosti. Jsou tady paní učitelky, které jsou už před důchodem a pořád jsou hodně aktivní a pořád vymýšlejí nějaké nové věci. Jsou taky učitelky které jsou mladé a mají takový nějaký svůj zaběhnutý systém, který nehodlají měnit (...). Ale když se na to podívám tak nějak „objektivně“, tak si myslím, že mladší učitelky jsou tvořivější, nadšenější a určitě je tam i cítit a vidět taková ta vitalita a nevyčerpanost. Jsou ochotné spoustu věcí mnohem více řešit, hledat různé možnosti a cesty. Taková nějaká starší, vyčerpaná učitelka už mnohé věci neřeší. Výhodou starších učitelek jsou zase zkušenosti, zkušenosti se spoustou pozitivních i negativních věcí. Z toho můžou čerpat, opřít se o to. Mají i nasbíráno spoustu možností, jak učit (...) už ví, jak to bylo lepší a jak horší.

Kdybychom se vrátili do doby Tvého studia, když jsi vstupovala na vysokou školu, určitě jsi měla nějaké očekávání od té školy. Do jaké míry to vzdělání Tvá očekávání naplnilo?

Myslím si, že asi to moje očekávání nenaplnilo. Určitě mi to studium bylo v mnoha směrech přínosné, ale bylo tam mnoho nedostatků, které jsem zaznamenala už během studia, o to víc teď během praxe. Hlavně asi takové „didaktiky“, jak to dítě něco naučit. Ještě když jsem prvního září vstupovala na školu, tak jsem nevěděla plno věcí. (...) Přitom jsem měli takové předměty na vysoké škole, ale ti učitelé to brali hrozně teoreticky. Třeba jsme se učili, jak vybrat správný slabikář, ale nebyly tam nějaké praktické ukázky, návody, možnosti.

Myslíš, že bylo málo praxe?

Praxe jsme měli dost, ale málo bylo té didaktiky, protože to vlastně byla „teorie didaktiky“. Teď, už v období mé praxe, jsem absolvovala mnoho různých kurzů „Čtení, psaní v první a druhé třídě“, „Matematika v první třídě“. To byla školení, která byla na sobotu, třeba na osm hodin, a mě tato školení dala víc než dva semestry didaktiky českého jazyka. Protože ta paní učitelka nám předkládala konkrétní možnosti, typy her, nápady, pracovní postupy, vyvozování učiva.

Ty hodně často mluvíš o vztazích s dětmi. Připadá ti, že ti vysoká škola poskytla nějakou přípravu i v tomhle směru? Myslím, jak rozvíjet vztahy ve třídě.

Myslím si, že ano, minimálně po teoretické stránce. A ten zbytek, to si asi člověk musí všechno zažít sám. Více než nějaké „naučení se“ jak jednat s žáky je nejdůležitější, aby si ten učitel nějak uvědomil nebo zkoušel jednat se svojí vlastní osobou. Hrozně závisí na tom, jaká je učitel osobnost a z toho potom vychází i ten vztah k žákům. Tohle se nedá naučit. V tomhle směru dělám všechno tak nějak víc citem než nějakými teoretickými postupy.

Potom ještě jedna taková aktuální otázka, co se týče českého školství. Podle statistik má vlastně jenom osmdesát až osmdesát pět procent učitelů na českých školách pedagogické vzdělání. Považuješ pedagogické vzdělání za nutné?

Pokud mají vysokoškolské vzdělání jiného směru, tak v tom zase tak velký problém nevidím. Protože pokud ten učitel jde učit, tak nějaký ten vztah k dětem mít musí. Pokud ho nemá, tak tam stejně dlouho nevydrží, samotného ho to nebude naplňovat. Tohle je stejně věc, kterou se nenaučí, kterou mu ta škola nedá. Takže v pedagogickém vzdělání nevidím vyloženě nutnost, ale v tom vysokoškolském vzdělání ano. Myslím si totiž, že ti učitelé by měli být na nějaké určité úrovni, třeba co se týče té zodpovědnosti, jak už jsem o tom mluvila. To vysokoškolské vzdělání samozřejmě taky není úplná záruka, ale určitě to tak nějak „vyselektuje“ určitý vzorek lidí, kteří „na to nemají“.

A ti učitelé, kteří, jak říkáš „na to mají“, jaké teda mají mít podle tebe předpoklady?

No tak určitě nějaká ta tvořivost, empatie, aby se dokázal vcítit do dítěte pochopit je. S tou empatií i souvisí schopnost individuálního přístupu, vnímat každé to dítě jako nějaký originál. Hrozně důležitá je spravedlnost ale ještě jedna věc, se kterou mám hrozné problémy a teď si na ni nemůžu zrovna vzpomenout... jo, důslednost!

Kdyby ses mohla znovu rozhodnout o svém budoucím povolání, rozhodla by ses stejně?

Ano, kdybych si mohla znovu volit své povolání, tak bych se rozhodla stejně.

Teď jsme se dostali k poslední části, která je zaměřena na hodnoty a životní preference, ale na úvod takový „myšlenkový oddech“. Kdybys měla jeden den volna, řekněme takový ten „osmý den“, který bys mohla naplnit jakkoliv bys chtěla, co bys v něm dělala?

Určitě by tam byla četba. Buď bych si jen lehla do postele a četla bych si, nebo, v závislosti na ročním období, bych si šla číst třeba někam pod strom, do lesa. Potom určitě sport, třeba bych šla na kolo nebo někam běhat, plavat. (...)

Děkuju. Takže teď zpět k poslední části. Mám pro tebe nachystaná čtyři různá tvrzení²³. U každého z nich mě bude zajímat, jestli s ním souhlasíš, či nesouhlasíš, jaké bys případně navrhla alternativní tvrzení, ale vždycky mě bude zajímat i proč si myslíš, co si myslíš.

Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit, je soutěživost. S tím nesouhlasím. Je to jedna s potřebných vlastností, ale určitě nejdůležitější, asi by se objevila někde v tom pomyslném žebříčku, ale určitě hodně nízko. Soutěživost je motivující, je to takový ten pohon, tam, kde není motivace, tak většinou k ničemu nedojde, takže to může být fajn, ale život založený jenom na soutěživosti a na tom, abych vyhrála, vede i k egoismu a sebestřednosti a nepochopení a nevím. Myslím si, že nejdůležitější vlastností, kterou by si měl člověk osvojit je „pochopení“. Tím, že tu nežijeme sami, tak je důležité vnímat a chápat lidi kolem sebe.

Máš v tom nějakou konkrétní zkušenost?

No, už třeba, když se bavíme o té mé třídě, tak kdybych ty své žáky nechápala, tak bych jim nemohla tolik předat, protože když je chápu, tak k nim jinak přistupuju. Neříkám, že je vždycky chápu, ale snažím se je pochopit. Tím pádem je i ten můj přístup jiný a jsou jiné i „možnosti předání něčeho“. Třeba se snažím pochopit, jak určitou věc cítí, jak by na ně mohla působit, co by s nimi mohla udělat. Nebo chápu jejich projevy a na ty projevy reaguju nějak.

Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými. To by mohla být základní hodnota, ale ne jediná. Přeformulovala bych to na „Jednou ze základních hodnot nutných pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými“.

A jaké by byly ty další?

Je určitě potřeba nějakého „řízení“, jako nejen ta solidarita, ale i třeba nabídka nějakých možností, nějaký rozvoj, růst, tvorba něčeho.

Jak teda potom vnímáš „solidaritu“? Co tě první napadne, když se řekne slovo „solidarita“?

Jako vcítění.

Vidíš tam nějakou hrozbu, kdyby ta solidarita byla úplně hlavní hodnota ve společnosti?

Tak ono by to potom zůstalo jenom na nějaké takové pomoci, ale nikam by nešel rozvoj, vývoj.

Vývoj vidíš důležitý v čem?

V seberealizaci? Ve smyslu života?

Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život. Myslím si, že ano. Na prvním místě by měl být duchovní život, protože z něho by mělo

---

²³ Předložena byla tato tvrzení: „Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je soutěživost“, „Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými“, „Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život“, „Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená“.

vycházet všechno ostatní. Teď je otázka, co je myšleno tím pojmem „duchovní život“. Pokud je tím myšleno to, co si myslím já...

... a co si myslíš ty?

... takový nějaký dobrý vztah s Bohem, respektive „živý“ vztah s Bohem. Já si myslím, že živý vztah s Bohem je prioritou všeho. Tak definuju duchovní život.

Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená. To si nemyslím. Člověka může těšit i práce, která není dostatečně finančně ohodnocená, protože kolikrát člověk dělá práci, která není vůbec finančně ohodnocená, a přesto ho to těší mnohem více, než nějaká finančně ohodnocená práce. Pokud by to nebyla otázka přežití nepřžití, tak si myslím, že ho to může těšit. Vím to i sama ze života. Myslím si třeba, že pocit seberealizace je mnohem důležitější, než finanční ohodnocení. Nebo takový nějaký smysl. Nebo jiné než finanční ohodnocením, třeba že cítí vděk.

Pro tebe osobně jsou jaké druhy „ohodnocení“ nejdůležitější?

Vděčnost okolí, pro které to činím. Vidění smyslu a vidění výsledku.

Když už jsme tedy u toho, jak to je s tím výsledkem u učitelského povolání? Ono se hodně mluví o tom, že to je povolání ohrožené syndromem vyhoření, který vzniká když člověk hned nevidí ty výsledky. Jak to můžeš posoudit jako člověk pohybující se v tom terénu?

Na tom prvním stupni ty výsledky ještě vidět jsou a celkem hodně. Jak jsem zmiňovala už na začátku – v tom září ty děti neumí téměř nic a v červnu umí všechno, číst, psát, počítat. Alespoň někteří z nich určitá pravidla respektují, udělají si takové základní návyky na školu. Právě zrovna na tom prvním stupni výsledky vidět jsou. Takže zatím s tím nemám problém.

Tím pádem se dostáváme k závěrečné otázce: Chtěla bys něco dodat? K čemukoliv, co bylo řečeno.

Asi ne, asi mě nic během toho rozhovoru nenapadlo. Rovnou bych se zeptala, já jsem taková asertivní.

Tak v tom případě děkuju za rozhovor, moc jsi mi pomohla.

Příloha 8

Rozhovor s Jakubem

Začnu asi tím, čím se běžně zahajují rozhovory zaměřené na vztah k povolání. Existuje asi spousta cest, kterými se může člověk ke svému povolání dostat. Může to být třeba vzor rodičů, nebo přátel nebo nějaká shoda okolností nebo zájem. Takže na úvod mě bude zajímat, jak ses dostal k učitelství.

No, nejdřív jsem jezdil na tábory, ještě jako dítě. Potom jsem začal jezdit jako instruktor, potom jako vedoucí a bavilo mě to, tak jsem si říkal, že by to šlo, že bych jako mohl jít na to učitelství. A obor, to bylo proto, že jsem se moc neučil. Hudebka ta mi šla sama, to jsem měl po rodičích, a dějepis me bavil. Jinak jsem měl ze všeho trojky čtverky, takže jsem si říkal, že by to mohlo být toto. Fakt!

Rodiče byli hudebníci?

Otec je doktor, máma je učitelka, takže tam byl určitě nějaký vzor, i když ona mě nikdy... no ani mi to nevyčítala, ani mi neříkala, jestli mám jít nebo nemám. Mohl jsem se rozhodnout sám. Jinak jo, otec hraje na klavír a mamka zpívá.

A otec nechtěl, abys byl doktorem?

Asi ne. On viděl, že já nejsem moc studijní typ. Věděl, co to obnáší. Jeden brácha šel na doktora a nedostudoval, takže říkal, že já si mám jít, po čem chci. Oni to nechávali na mě, ať se rozhodnu úplně sám.

No a co se týče přátel, kamarádů, které jsi měl v tom období, vydalo se hodně z nich taky tímhle směrem?

Pár z nich ano, ale většina se vydala někam úplně jinam.

Teď se přesuneme k tvojí profesní dráze. Budou mě zajímat všechna povolání, která jsi kdy vykonával. Od úplně prvního až po to současné. Ale chtěla bych, abys mi taky popsal, v čem každé to povolání spočívalo, jaký byl tvůj vztah k němu a taky proč si jej případně opustil a přijal nějaké jiné.

Když jsem byl na Slovensku, tam sem byl na výměnném pobytu, tak jsem učil na soukromé ZUŠce kytaru. To byl první takový můj počín. A pak jsem se vrátil sem a začal jsem rovnou učit tady. Tohle je moje první zaměstnání a vlastně tu učím už druhým rokem.

Představ si, kdyby ses teď setkal s nějakou bytostí, která vůbec neví, co znamená učit i učit na druhém stupni. Jak bys jí to vysvětlil?

Učení je podle mého předávání jednak informací, ale potom taky nějakých takových vzorů v chování a v jednání těm dalším, těm mladším, těm, kteří to nemají. Musíš je seznámit nejenom s tím, co by se měli naučit, ale důležitá je i ta výchovná role učitele. (...)To znamená něco jim předat, něco, za co bych se já nemusel stydět, když oni potom odejdou, tak budou vzpomínat „Jó, ten učitel měl tenkrát pravdu a něco nás naučil!“

No a jak se ti to předává, ty vzory? Máš nějakou konkrétní zkušenost?

Mě se to předává dobře. Já jsem „exhibouš“ nebo sice jsem trémista, ale já si to užívám, když můžu mluvit, když můžu komunikovat s těmi žáky. Bohužel jsem v tomhle nastaven trochu jinak. Byl jsem totiž vyučený na starší. Mám třetí stupeň, takže na tom druhém stupni jsem se musel chvíli hledat, než jsem se našel. Vlastně pořád hledám tu správnou míru, jestli se s nimi bavit jako s děckama, nebo jako s dospělýma. Protože já

jsem počítal, že se s nimi budu moc bavit víc jako s dospělými, že jo, třetí stupeň je gympl. Tady to u většiny nejde, ale s některými to jde. Mám ale dojem, že když s nimi, mluvím jako s dospělými, že to na ně má celkem dobrý vliv. Že je to nutí stavět se do role, v níž musí být „rozumní“. Víš, že někdy by třeba dělali blbiny, ale tím že já neřeším, jestli on vyplázne jazyk nalevo nebo napravo, když to mám takhle říct, nebo když vykřikne „kokot“, no tak dobře to řeším, ale když vykřikne třeba „sex“, chápeš, něco, co není závadné, tak mě to nechává klidným. No, ale čekal jsem, že se s nimi budu moci více bavit jako se sobě rovnými. Teď to musím zpětně přehodnocovat, protože to tak úplně není.

Vzpomeneš si na nějaké takové téma, o němž ses bavil s děckama a přitom by tě předtím ani nenapadlo, že je možné se k něčemu takovému ve škole dostat?

Mě to baví vyhledávat taková témata. Baví mě vyhledávat témata, o kterých si ty děcka myslí, že by se o nich nedalo bavit. Třeba dneska jsem se bavili v dějepise o obřízce. Bereme totiž zrovna Židy, tak jsem byl zvědavý, jestli ví, co je to obřízka. No a chytali se. Jedna slečna to krásně vysvětlila, a to mě fakt překvapilo, protože je to holka, která je normálně ještě „děcko“. No a pak jsme rozebírali, že je to hygienické a tak. Není to v tom, že by mě bavilo ty děcka šokovat, ale spíš je dostat z těch zajetých kolejí.

Není to výhoda předmětů, které vyučuješ?

No já se asi snadno dostanu k těmhle tématům i bez souvislosti k učivu. Prostě když mě něco napadne, tak to přeruším a řeknu klidně i něco „mimo“. Ale většinou to vyplyne samo z toho učiva. Nebo teď třeba bereme Romy. Tak už se dvě hodiny bavíme o romské problematice, o soužití s Romy a podobně. Takže mě to v tomhle baví. Ještě „občanka“ by byla v tomhle dobrá...

A jak se ti učí ta hudební výchova? Hodně se mluví o tom, že obecně „výchovy“, jako výtvarná, hudební, pracovní, jsou na učení nejnáročnější, vzhledem k tomu, že žáci jsou takoví rozpustilejší...

... neberou to prostě jako předmět.

No, tak.

Zase, čekal jsem, že budu mít na tu hudebku dvanáct patnáct dětí, které budou mít zájem. Protože na střední nebo gymplu si děcka můžou vybírat, jestli chtějí hudebku nebo výtvarku. Tady jich máš pětadvacet sedmadvacet, z nichž takových sedm je na začátku nastavených, že by o to třeba měli zájem. No a z toho zbytku tak polovina je „jako dobrý, nějak to přežij“ a druhá polovina to prostě nechce akceptovat. Takže to byl trochu šok, že jsem měl celou třídu. Ale tak slevil jsem trochu ze svých požadavků a dal jsem tam víc různých interaktivních „zábav“. No, co kecám, pořád jen zpíváme. Ale, i probíráme. Někdy, když nejsem připravený, tak hřeším na to, že jen okopíruju nějakou písničku, odzpíváme si to, oni jsou rádi. Ale třeba probereme i nějaké to téma. Teď třeba probíráme lidské nešvary a hudbu. Tak se bavíme i o drogách a kouření, rozptylování hudbou, a takové různé. No a to se zase dá aplikovat na život. (...)

Z těch překvapení, co jsi zažil po svém vstupu do praxe, když teď mluvíš třeba o tom, že jsi čekal méně studentů v hodinách a víc nadšení z jejich strany... Existuje ještě nějaké nepříjemné překvapení, s nimž ses tu setkal? Dovedeš si představit třeba i něco, kvůli čemu bys opustil tohle povolání?

No já začnu od konce. Zatím necítím nic takového. Nedovedu si představit, co by mě mělo vést k rozhodnutí opustit tohle povolání. Protože mě to baví, nemám tu žádný problém. A překvapení, já nevím, já jsem zase relativně flexibilní, takže i když jsem byl

překvapený, tak jsem to nějak zvládl, věřím. Není nic, co by mě vyloženě demotivovalo nebo navnadilo tak negativně, že bych si řekl „Už málo chybí!“ Jo, to si řeknu někdy, třeba když mě někdo naštvě (...). Ale já jsem splachovací. Já si zanádvám a pak už jsem zase v pohodě. To, že mě někdo naštvě v nějaké hodině, si nepřenáším jako nějaké trauma.

Můžeš mi pospat nějakou konkrétní situaci, kdy tě někdo neštval?

Jo, třeba dneska mě naštvál jeden kluk. Zkoušel jsem jednu holku a ona je takový „menší cvalík“, byla chuděra vynervovaná a on na ni vykřikl: „No, Katko, ty máš sklony k anorexii!“ Ona se rozbřečela, jako mohla to taky trochu přehrávat, ale to nic neměnilo na tom, že to bylo hnusné. Tak jsem mu napsal poznámku a o přestávce jsem mu řekl, ať si hlavně uvědomí, proč jsem mu to napsal. Třeba, to byl jeden příklad.

No a většinou teda řešíš tenhle problém poznámkou nebo „promluvou do duše“?

Jak kdy. Poznámkou málokdy, jenom když mě napadne nějaké vtipná. Mě se nelíbí třeba „nekázeň v hodině“, to ti nic neřekne, taková poznámka. Loni jsem to řešil u osmáků, kteří jsou takový rozežraní a občas jim nějaká ta sprostěrna ujede, že jsem psal třeba poznámku, „Poučte syna, že „kurva“ je sprosté slovo.“ (...) Ale myslím si, že na zdejší poměry poznámky moc neřeším. Domluvou řeším méně významné prohřešky, ne když třeba někdo někoho svalí. Třeba řeknu, „Dej sem žakovskou,“ ale pak ji zas vrátím. A co ještě? Jo, že bych zadával nějakou práci, tím pořád jenom vyhrožuju, ale že bych to opravdu udělal, to se snad ještě nestalo. (...) Nejčastěji asi řeším věci domluvou.

Ted' se dostáváme ke tvému učitelskému vzdělání. Ty jsi vlastně ještě nedostudoval, pokud vím. Když se podíváš na školu, kterou studuješ, co ti dává, co ti bere? Naplnila tvá očekávání?

Co mi to dalo? Pár nových přátel. Ne. Tak jako co se týče využití v praxi, tak si nemyslím, že je ta výška nějak formující. Myslím, že bych se bez ní obešel. Samozřejmě, dodneška třeba využívám různé materiály nebo postupy, ale kdybych měl říct, že výška dělá dobrého učitele, tak to neřeknu. Já si myslím, že bych, sice by mi to trvalo déle, ale, nebo dovedu si představit, že by dobrý učitel, nebo znám plno dobrých učitelů, kteří jsou podle mého soudu „dobrymi učiteli“, i když nevím, co je „dobrý učitel“..., no prostě učitel, který je minimálně na stejné úrovni jako vysokoškolsky vzdělaný a nemyslím si, že ta výška je teda podmiňující činitel toho.

A co si myslíš, že je ten podmiňující činitel? Co dělá z člověka dobrého učitele?

Tak určitě silná míra empatie, toho vcítění se. Schopnost komunikace, potom jsou... jo vlastně já jsem zapomněl na tu odbornou stránku věci!

A to ti škola dala?

No, to vychází z toho. Já jsem nebyl moc vzorný student. Flákal jsem se na výšce, jako, asi mi to dala, jenže my jsme to měli rozdělení na dvě části, i když v rámci pětiletého studia. První tři roky byly dějiny a teorie a další dva roky byly různé didaktiky a tak. To je asi podobné i teď. (...)

A jak se konkrétně jmenoval tvůj obor?

„Učitelství pro druhý stupeň, Historie – Hudební výchova“. Bylo to oficiálně na filozofické fakultě, ale hudebku jsem měl na pajdáku. No takže ty první tři roky byly hodně o tom biflování a já jsem se teda celkem flákal s tím, že jsem vlastně strávil rok a půl někde jinde, protože jsem byl půl roku v Rakousku a rok a půl na tom Slovensku. Takže jsem se nikdy nějak moc neučil. Zkoušky jsem nějak „haluzově“ dával, neříkám,

že jsem neuměl, ale většinou jsem se naučil jen tak „rychle-rychle“, a to bylo všechno. Takže, co se týče odborné přípravy, tak si říkám, že až konečně dokončím tu školu, tak začnu číst a začnu se učit. Ale nejdřív teda musím ještě dodělat tady to. No, takže ano takže určitě by měl ten učitel mít nějakou odbornou úroveň, ale tu můžeš získat i bez školy, si myslím. Pokud máš rozhled, pokud jsi otevřený nějakým podnětům a máš trochu zájem, tak věřím tomu, že můžeš být dobrý učitel i bez vysoké školy.

Co si myslíš o tom, že v českých školách je aktuálně podle statistik jen osmdesát až osmdesát pět procent učitelů vysokoškolsky vzdělaných? Mám tím na mysli vysokoškolsky vzdělaných v oboru učitelství.

Toto zrovna nevidím jako problém. Tam jsou zase jiné problémy. Problémem je podle mě to, že je ve školství málo chlapů potom převládají ženské vzory a tak dále. Takže toto zrovna nevidím jako problém.

Když jsme teď u nároků a obtíží pedagogické profese a zároveň jsme se dotkli otázky genderu, co si myslíš o práci svých kolegyně – učitelek? Myslím co se týče nároků, metod a tak podobně.

Nemám s nimi žádný problém, ale když bych tady měl víc těch chlapů, tak by mi to ani nevadilo. (...) Některé mají přístupy, ze kterých já si беру, některé mají přístupy, z nichž si raději neberu nic. Třeba co se týče přístupu k žákům, didaktiky. To se tak různě doslechneš, že ten dělá to, nebo si mezi sebou řekneme, jak kdo učí. Třeba konkrétně já jsem si vymyslel takový postup, abych donutil děcka psát si sešity. Nebo to jsem si nevymyslel, to už asi vymyslel někdo přede mnou, ale na to jsem přišel i já. Nechám ty děcka, ať si píšou sešity s tím, že ví, že jednou za půl roku budou psát písemku jenom se sešitem, kdy zadám otázky jenom z celého toho pololetí a oni mají vlastně možnost s tím sešitem to napsat. To je jeden příklad. To jsem třeba řekl holkám, učitelkám a ony říkaly, “To je dobré, to nás nenapadlo.“ A ony mi taky říkaly plno takových příkladů, akorát teď si zrovna nemůžu na žádný vzpomenout. No ale prostě jsou různé typy učitelů, to nezávisí na tom, jestli je to ženská nebo chlap, ale spíš jestli je to liberální učitel nebo autokrat. Víš, třeba jak komunikuje s těma děckama a jak si je drží. No a z hlediska náročnosti, ženské jsou prý odolnější, tak možná je to těžší pro chlapa. Já nevím, to mě nikdy nenapadlo o tom přemýšlet, jestli je to těžší pro toho nebo onoho. Protože nevím, podle čeho bych to hodnotil, nevím, jaká kritéria bych měl zvolit. (...) Nemyslím si, že by to bylo náročnější pro toho nebo onoho.

Ty jsi ještě mluvil o tom, že když je v těch školách přemíra žen, tak převládá „ženský vzor“. V čem je podle tebe podstata „ženského vzoru“ a v čem „mužského“?

Tak podle mě by ty vzory hlavně měly být v rovnováze, jako aby viděli různé typy ženských, různé typy chlapů, protože když uvidí samé ženy, tak to na ně třeba nemusí mít blahý vliv, můžou si vytvořit nějaké mylné představy o světě, ne? A učitelé, jako muži i ženy, jsou do značné míry formující pro tu osobnost. (...) A v čem ten vzor spočívá? Jednak normy chování. Protože na stejný podnět zareaguje jinak ženská a jinak chlap. (...) Ženské jsou více ustrašené, ochranné, mají větší míru zodpovědnosti, někdy až zbytečnou, ovšem na druhou stranu, když ty děcka dělají to, co dneska dělají, tak to asi je potřeba. Ale někdy mi přijde, že chlapi jsou, ale to si možná fandím, takoví invenčnější. Já nevím, ale asi ta zodpovědnost a ten postoj k dětem mi přijde u těch učitelek takový mateřštější. (...) Já mám problém, že bych to nerozlišoval takhle na pohlaví, prostě podle mě jsou nějaké normy chování, na a pokud má být ta společnost zdravá, tak musí vycházet z nějakých zdravých jedinců, kteří předávají ty normy chování. Nejenom rodiče ale i učitelé, protože ve škole taky vychováváš přece, ne? Teda měla bys. Ať ty děcka nevidí,

že je správné, když jde ženská, tak místo toho, aby jí otevřeli dveře, tak ji předběhnou nebo ji plácnou po zadku.

Ted' se na stejnou otázku podíváme ne z hlediska genderu, ale z hlediska věku. Ty jsi zástupcem nejmladší učitelské generace, jak se zase díváš na práci, metody svých starších kolegů?

Já nevidím rozdíly vyplývající z věku, ale vidím rozdíly vyplývající z osobnosti. Protože třeba já tady mám vzory, lidi, kteří jsou mi blízcí a je to třeba jedna z těch nejstarších učitelek, potom jedna z těch starších a plno takových těch jen o něco starších. A pak je tu i plno učitelek, s nimiž nesdílím stejné názory na věc, neztotožňuji se s jejich postupy, ony jsou postaveny jinak, a přitom jsou taky starší. (...) Jedna kolegyně je tu už těsně před důchodem a ta je úplně zlatá a druhá, co je před důchodem, pořád mluví jen o tom, jak se těší, až to tu doklepe a odejde, a že už ji to tu nebaví, nechce dělat nic navíc, nechce se zajímat. Takže si nemyslím, že je to věkem, ale tím, jak se k tomu stavíš. Věk může hrát roli, co se týče nějakých zkušeností a toho, jak zvládáš tu výuku, ale pokud máš nějakou náтуру, tak to ten věk až tolik neovlivní.

No a v čem konkrétně jsou ti některé ty kolegyně sympatičtější a v čem jsou ti ty jiné nesympatické?

Tak ta nejstarší, ta je výborná v tom, že i když je těsně před důchodem, nebo už možná i v důchodovém věku, tak je neustále dobře nalazená, vstřícná, není konfliktní, bere to z té lepší stránky, jako *No, tak jsou to puhoši, to si musíš říkat neustále.* (...) A když vidí nějaký problém, tak má takový přístup *No tak je problém, tak ho vyřešíme*, jako že vlastně neexistuje nějaký problém, je jenom jednodušší nebo složitější řešení toho problému. (...) Ale přitom jako dovede se samozřejmě naštvat, dovede se postavit k věci vyhraněně, když je potřeba. Potom jedna z té střední generace, ta je mi velmi blízká mentalitou, protože je podobně „trhlá“, jako já. Prostě obě jsou mi osobnostně bližší. Ty, co jsou mi nesympatické, tak ty jsou negativistické. Víš, prostě všechno je štve a jakákoliv činnost navíc je nepřijatelná a nepřípustná. Já neříkám, že se třeba já přetrhnu, ale když je něco nutné, tak to prostě udělám, kdežto ony si tady chtějí odučit svých dvaadvacet hodin a vystřelit ze školy. Nic víc nedělat, nijak se nezajímat, nijak neprojevovat větší snahu o začlenění, problémy neřešit, ale to řešení nějak odsouvat. To že jsou negativní potom přenášejí i na ty děcka. V hodinách ale teda mají pořádek, ovšem za jakých podmínek toho dosahují.

Ted' to možná bude vypadat, že po tobě chci nějakou samochválu. Bez ohledu na to, že asi nás všechny od mala učili, abychom se nevychloubali, zkus mi popsat nějakou tvoji hodinu nebo den nebo pedagogický počín, na který jste opravdu hrdý.

No třeba, dva týdny zpátky, ale to je taková nuda, jsme v hudebce probírali různé druhy tanců a nakonec jsme tam měli Makarenu a oni ani neznali Makarenu, tak jsem je to tam učil. A to se jim líbilo. (...) Mě nejvíc baví asi takové to propojování. Když se třeba od nějakého tématu v hudebce dostaneme někam úplně jinam, kam bych vůbec nečekal. (...) Něco, co spolu zdánlivě nesouvisí, ale přitom se o tom dá vyprávět.

Vybavíš si naopak nějaké svoje jednání, které bys buď hned v tu chvíli a nebo zpětně označil za selhání?

Tak třeba v té hudebce. Ty třídy opravdu nebyly naučené, že ta hudebka je něco dobrého, ale že je to něco nutného, co se musí přežít. No a já jsem se na to párkrát vybodl, že jsem si nedělal nějakou větší přípravu, ani jsem si nenachystal písničky a to mi dali vždycky tak vyžrat, že jsem chodil ještě půl dne naštvaný. Navíc to bylo většinou poslední

hodinu, kdy oni už tak byli rozdivočelí. (...) Když si to nepřipravím, tak ta hodina je na nic, je taková rozbitá.

Jak vypadá tvoje připravená hodina? Kdy máš pocit, teď jsem tu hodinu fakt dobře připravil.

Tak to mám vždycky až na konci. Až na konci vím, jestli jsem si ji dobře připravil. Předem si projedu, co tam mám udělat, prostuduju si to, udělám si nějaké výpisky. Potom taky záleží, jestli máš na mysli hudebku nebo dějepis. V tom dějepise fakt nemám problém, tam mám načteno a jsem schopen vyprávět takřka o čemkoliv. V hudebce tam si musím kolikrát i nachystat různé ukázky, případně nějakou činnost, která by je dál navedla.

Existuje nějaká situace, kdy sis připadal ve své roli učitele úplně bezmocný?

Připadal jsem si bezmocný, když jsem řekl jednomu klukovi, ať něco udělá, už nevím, co to bylo, ale on se prostě zabečel, že ne. Ten kluk, velký, sedmnáctiletý, prostě řekl, „Ne,“ a hotovo, zůstal sedět. A v okamžiku, kdy ses k němu přiblížila, tak začal být agresivní a nadával. No tak pak jsem ho drapl, vytáhl jsem ho ven ze třídy, tam jsem se mu snažil domluvit, on nereagoval. Tak jsem šli za zástupkyní, tam jsme se mu snažili domluvit, on nereagoval. Pak se vrátil do třídy. No došlo u něj k nějakému útlumu, ale chápeš, nevěděl jsem naprosto, co s ním mám dělat. A vidím to jako takové mé selhání, že jsem nevěděl, co si s ním počít, abych ho donutil spolupracovat se mnou v té hodině. (...) Kdyby to bylo moje děcko, tak bych ho proplesknul, jako ne silně, ale to někdy může fakt pomoci. To dítě se vzpomíná. On mi tehdy přišel jak v šoku, takže možná, kdyby dostal jen takový „prokysličující“, jenomže to nemůžeš...

Je to podle tebe špatně, že „nemůžeš“?

Jako já nejsem pro tělesné tresty, ale myslím si, že něco drobného by nemusel být problém.

Ted' se dostáváme k jednomu takovému možná běžnému školnímu tématu, "oblíbenci – neoblíbenci". Je jasné, že se ke všem dětem musíš chovat ve své praxi stejně. Určitě jsou ti ale některé děcka tak nějak od přírody sympatičtější. Můžeš mi takové dítě popsat? Jaké jsou ty vlastnosti, které jsou ti sympatické?

Oblíbené teda mám, ne že bych je ale nějak zvyhodňoval. Z velké většiny jsou to děvčata, ale není to tím, že jsou to děvčata, ale jejich chováním. Dělají, co se po nich chce, ale dovedou taky projevit nějakou svoji individualitu, názor. Jsou slušné. Co ještě se mi na nich líbí? Jsou aktivní, mají mě rády. Ale tak dobře, nebudu mít přece rád děcko, které na mě nadává. Co ještě bych tak... No ta fyzická krása tam ale roli nehraje, řekněme si narovinu.

Jak je to s nesympatickými? Jaké vlastnosti má dítě, které je ti nesympatické?

Ti nesympatičtí, to jsou většinou chlapci, kteří jsou oprsklí. No tak oni teď mají ty „telecí“ roky, že jsou strašně chytří, strašně vtipní, asi jako já jsem byl v jejich věku. Všechno ví. Ale já jsem v jejich věku to uměl podat slušně, což oni neumí. Neznají tu míru. Já se teda teď nechci chválit, ale v jejich věku jsem věděl, že můžu „odcat – pocat“ a že už bylo něčeho dost. Kdežto oni tu míru nemají. (...) Takže když jsou oprsklí, hubatí, nevytválení, to mi vadí.

Dobře, když jsme teda ještě u těch nároků tvój profese. Mám tady seznam několika věcí²⁴, které považují podle nedávného výzkumu provedeného mezi učiteli v České republice, čeští učitelé za největší obtíže své profese. Projdi si je, prosím, popořadě a řekni mi, jaký vztah máš k jednotlivým bodům ty. Jsou pro tebe taky náročné, nebo nikoliv?

Takže *psychická náročnost povolání*. Zatím bych řekl, že jsem odolný, i když můj práh citlivosti klesá. Jako že to, co jsem zvládl loni, už mi letos dělá problémy. V loni jsem byl takový ještě, že jsem si říkal, „no to je v pohodě – v pohodě“, letos už bych u toho samého zareagoval jinak, už bych to tak nepřešel. (...)

Nízké platové ohodnocení. To je mi jedno, zatím. Protože podle mě není nízké až tak, jak by mohlo být, kor teď, když se ty platy zvedly.

Vztahy s rodiči a přístup rodičů. Já s tím nemám problém, i když co jsem slyšel, tak třeba na „mezinárodce“ s rodiči bojují. Ale tady jsou vztahy s rodiči korektní. Nesetkal jsem se s nějakým znevažujícím přístupem ze strany rodičů. Ve vztahu ke mně, ani k práci.

Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele. To mi vadí hodně.

No, *zodpovědnost*, to mi až tak moc nevadí. Jako pociťuju ji, ale tak prostě s tím do toho jdeš, že prostě budeš mít zodpovědnost za nějakých dalších pětadvacet děcek, takže pokud bys ji nechtěl, tak nejdeš učit.

Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák. No tak možná, tady jde spíš o to, že žák si může dovolit čím dál víc, kdežto učitel čím dál míň. Tady, si myslím, nejde o to, že je to, jestli je to jasně vymezeno, ale bohužel nevím, jestli je to správně vymezeno. Takže spíš bych to vymezení nějak posunul. Ale neptej se mě jak konkrétně.

Na to jsem se tě zrovna chtěla zeptat.

No tak, děti ví, co všechno můžou, ale už neví, co nemůžou. A oni pokaždé, když jim ukřivdíš, tak si ztěžují. Ale když jim něco povolíš, tak je to pro ně samozřejmost. Pořád se bijí za svá práva, aniž by dodržovali své povinnosti. To je problém. Pořád jenom „Máme na to právo, máme na to nárok“, ale že mají držet pusy a krok v té hodině a že mají něco dělat, tak na to už zapomínají.

Riziko rychlého vyhoření. Toho se bojím jednou za čas, když se dostanu do nějaké silné „depky“, když jsem nějaký „vyšťavený“ nebo už nezvládám.

---

²⁴ Byl předložen list s následujícím seznamem záporů učitelské profese, které čeští učitelé ZŠ a SŠ vybrali jako nejvýznamnější v rámci výzkumu *Analýza předpokladů a vzdělávacích potřeb pedagogických pracovníků pro zkvalitňování jejich práce; Učitelé ZŠ a SŠ*. Zadavatel: MŠMT. Vypracovalo: Factum Invenio v roce 2009. Znění otázky: „Zápory učitelské profese – z předloženého lístku vyberte 3 nejvýznamnější nevýhody učitelské profese“ (Q19). Vybrané nejvýznamnější zápory: Psychická náročnost povolání, Nízké platové ohodnocení, Vztahy s rodiči a přístup rodičů – rodiče práci často ztěžují, nespolupracují, Rozjívění žáci, kteří nemají zájem o výuku a nerespektují učitele, Zodpovědnost, Nejasné vymezení toho, co si může dovolit učitel a co žák, Riziko rychlého vyhoření, Administrativa – vyplňování množství různých formulářů a dokumentů, Nízká společenská prestiž, Fyzická náročnost povolání, Vysoký počet žáků ve třídách, Nedostatečný podpůrný systém, Skloubení osobního života s výkonem pedagogické profese.

Administrativa. No, tak to je hnus, a to ještě nejsem třídní. Ale v okamžiku, kdy jím budu, tak s tím budu bojovat strašně, protože to je úděsné. Mě už teď vadí, co všechno musím vyplňovat a to skoro nic nevyplňuju.

Nízká společenská prestiž. Tady to naráží na to, že já až tak nebažím po té společenské prestiži, je mi celkem jedno, co si o mě kdo myslí.

No počkej, co podle tebe je ta „prestiž“? Jak bys to slovo definoval?

No tak to postavení, které by náleželo těm učitelům, co se týče ohodnocení společností. Víš, myslím si, že by měli být učitelé za tu zodpovědnost a práci, kterou vykonávají, hodnoceni společností lépe.

A učitelé sami sebe podle tebe hodnotí jak, co se týče prestiže? Považují svoje povolání za prestižní?

Já považuji tohle povolání za prestižní. Učitelé, jako celek, si myslím, že to považují za dobré zaměstnání, jinak by to přece nedělali, ne? Jako, že to je poslání, to je sice hezké, ale kopač kanálu může být taky poslání a ne každý si ho zvolí, Takže já myslím, že určitou prestiž to povolání má.

Fyzická náročnost povolání. To nevidím jako problém.

Vysoký počet žáků ve třídách. Tak kdyby jich tak o čtvrtinu ubylo, tak by se nic nestalo, naopak, by to bylo fajn. Teď jich je většinou pětadvacet, ale jsou tu i třídy, kde jich je dvacet a je to rozdíl. Počet dvacet považuju za optimální.

Nedostatečný podpůrný systém. Tak to, pokud vím, tady celkem funguje.

Sklobení osobního života s výkonem pedagogické profese. No tak žena mi občas říká, že se s ní nemám bavit jako s děckem ve škole, ale jinak toto pro mě taky není nějak problémové. Stíhám obě role. Tím, že nejsem zatím třídní, tak nemám tolik povinností, zatím.

Vidíš ještě nějaké další nároky, kromě toho, co jsi tady vyjmenoval?

Počkej. Byla tam vůbec psychická zátěž? Jo, to bylo vlastně na prvním místě. (...) Já ale vlastně moc těžkostí nevidím. Mě se to povolání, kdyby se mi nelíbilo, tak bych ho nedělal.

Takže jsi spokojený v tomhle povolání?

Jo, maximálně.

Kdyby ses měl znovu rozhodnout, jaké budeš vykonávat povolání, rozhodl by ses znovu pro učitelství?

Ano, zatím ano.

Myslíš, že se tyhle nároky, těžkosti učitelské profese nějak proměňují? Myslím v průběhu dějin?

Myslím, že se proměňuje vztah učitele k žákům a vztahy žáků k učitelům. S tím souvisí třeba to, že dřív se učilo..., i když vlastně i dřív se už učilo moderně. Že jo, Komenský učil moderně! Komunikativnost je důležitá, to, co jsem říkal už na začátku. (...) Ta schopnost empatie, vcítění se, porozumnění těm žákům...

... a v tom vidíš tu proměnu?

Aha proměnu! No tak jasně, třeba já znám taky skasky mých rodičů, jak byli učení. A jejich rodičů. A to tam nebylo. Prostě přišel učitel, hodinu diktoval a pak odešel. Nebo přišel učitel, vyzkoušel, nadiktoval a odešel. Ale věřím, že byly i výjimky. Myslím si, že ten učitel pro to musí mít cit, aby byl dobrý učitel, a to snad měli někteří vždycky. (...) Ta proměna, já nevím, to je těžká otázka.

Ještě se tě zeptám na jednu věc, už jsem na tohle téma narazili, ale teď jedna přímá otázka. Máš nějaký prvek, který ti na té tvé práci vyloženě vadí? Když tak konkrétně, prosím.

Dozory v jídelně. Musím tam hlídat jak „pako“. Hodinu tam stojím a nic nedělám. Ty děcka jsou tam stejně s vychovatelkou. A je to hodina zabitého času a ještě pak smrdím, protože tam od všeho načichnu.

Díky. Tím se dostáváme k poslední části tohoto rozhovoru, která už je jenom kratičká a trochu jinak pojatá než to, čím jsme doteď prošli. Ale ještě předtím jedna otázka na takové „myšlenkové uvolnění“. Představ si, že máš jeden den, který můžeš strávit, jak jenom chceš. Ten den může být v jakémkoliv ročním období, chci tím říct, že si ten den můžeš úplně vymyslet. Jak bys takovýto den naplnil?

Na lyžích. No, ráno na lyže, potom... Mám neomezený zdroj peněz?

Všecko máš neomezené.

No, tak já bych ho strávil na lyžích. Teď se na ně těším. Pěkně polyžovat si, někde ve Francii v Alpách. Potom bych si zašel na obídek. Odpoledne zase lyžovačka. Večer termály, masáž a bylo by to.

Děkuju. Tak teď už k té poslední části. Ta se skládá ze čtyřech různých tvrzení²⁵. Budeme se jim věnovat postupně. Vždycky si ho přečti, řekni mi, jestli s ním souhlasíš nebo ne a proč. Případně můžeš navrhnout alternativní tvrzení, nebo to tvrzení nějak doplnit.

Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je soutěživost. Ne, s tím nesouhlasím. Nejdůležitější vlastnost je empatie. To je dneska dost často využívané slovo.

V čem to, podle Tebe spočívá, ta empatie?

No tak vcítění se do myšlení a chování druhého. A výsledkem je takový „Kantův imperativ“, nečiň jinému, co nechceš, aby bylo činěno tobě. Ne? Prostě se musíš chovat tak, jak bys chtěla, aby se lidi chovali k tobě. Ta soutěživost ve zdravé míře je dobrá, protože ty děcka dneska musí umět mít „mít ostré lokty“, ale ne zas za cenu toho, aby docházelo k nějaké úlitbě od dobrých mravů a vychování. Což se dneska neděje. Dneska říkají „Ano, jdi si za svým a jdi přes mrtvolu,“ což se mi nelíbí.

Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými. Základní hodnotou pro udržení integrity společnosti je, myslím si, dostatečná porodnost. Protože jakmile nebudeš mít porodnost, tak společnost se ti přetvoří. Postupně nás převálcují naši spoluobčané romští a imigranti a společnost se kulturně a sociálně změní. (...) Společnost, která stojí na určitých pravidlech, zákonech, zákonitostech a tradicích, které jsou pro tu společnost typické. Myslím to tak, že když nebude dostatečný přírůstek, tak zanikne ta naše kultura, to, co dělá českou společnost

---

²⁵ Předložena byla tato tvrzení: „Nejdůležitější vlastnost, kterou by si měl člověk osvojit je soutěživost“, „Základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je solidarita s potřebnými“, „Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život“, „Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená“.

českou společností. Ale solidarita s potřebnými je taky potřebná. Viděl bych ji na jedné z těch prvních příček. Ale jako ta „solidarita s potřebnými“, to je jiný úhel pohledu na věc než ten „demografický přírůstek“. Nebo jak je míněna ta „integrita společnosti“.

Ten demografický přírůstek, o kterém jsi mluvil, to by mohl být dejme tomu předpoklad, že tady ještě „ta naše společnost“ bude. Pokud by byl tenhle předpoklad splněn, co by podle tebe pak bylo základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti?

Ale pak to zas vychází z té empatie. Přece když jsem empatický, tak musím být solidární. Takže já bych na prvním místě uvedl, že základní hodnotou nutnou pro udržení integrity společnosti je empatie.

Děkuju. Co soudíš o třetím tvrzení?

Člověk může mít různé priority, ale na prvním místě by měl být duchovní život. Duchovní život? Tak asi jo, samozřejmě. I když já jsem třeba takový... Pro mě je důležité, jestli jsem v duševní pohodě. Nebo teda já si vykládám „duchovní život“, jako „duševní život“. Jako abych byl v dobré psychické kondici, vyrovnaný, abych měl ujasněné názory na věci, abych nebyl nějak vnitřně rozervaný. Takže když si vykládám „duchovní život“ jako „duševní“, tak ano, je to na prvním místě.

No a kdybychom definovali „duchovní život“ nějak jinak...

... myslíš jako „nábožensky“? Já jsem agnostik, nebo spíš skeptik, takže nevidím duchovní život jako nějakou prioritu, na které bych musel zakládat svojí existenci.

Dobře. Tím se dostáváme ke čtvrtému tvrzení.

Člověka nemůže těšit práce, která není dostatečně finančně ohodnocená. To není pravda, ale samozřejmě je to jeden z důležitých motivačních činitelů. Ale věřím tomu, že tě to může bavit i bez vysokého finančního ohodnocení.

Takže jsme na konci a zbývá už jen poslední otázka. Je to taková tradiční otázka na závěr rozhovoru: Chtěl bys něco dodat? K čemukoliv, co zde bylo řečeno.

Rákosku do škol!

Heslo, jo?

No, tak heslo ne...

Děkuju moc za rozhovor.